

המדריך לחנוכה ה'תשפ"ו

הלכות ומנהגי חב"ד

- תדפיס -

תקצירים
הלכתיים
החל מעמוד
51

בית דין רבני חב"ד
בארה"ק ת"ו

הלכה למעשה

הדרכות בית הדין לבחורי הישיבות
ולמשפחות אנ"ש בעקבות אתגרי השעה

עמודים 54-59

המדריך לחנוכה ה'תשפ"ו

ב"ה חודש הגאולה, כסלו ה'תשפ"ו

פתח דבר

בעמדנו בימים הסמוכים לחג החנוכה, וכמידי חג ומועד, אנו מוציאים לאור את 'המדריך' ובו הלכות ומנהגי חב"ד לחג זה, ב"ה זכינו שהמדריך נתקבל בקרב אנ"ש בשנים האחרונות כמים קרים לנפש עיפה לאור הצמאון הגובר לקבל הלכות ברורות והכרעות מעשיות בכל השאלות המצויות בימי החגים.

המדריך מלוטט מדברי הפוסקים עד לאחרוני זמננו והמוכח בכתבי רבותינו נשיאנו בעניינים אלו ע"פ הפסיקה המקובלת בין רבני חב"ד, בהכנתו נעזרנו לא מעט בליקוטים שונים שנערכו עם השנים ובביאורי ההלכות שבהם, ועל כל המלקטים תבוא ברכה. תודתנו נתונה לרבנים המגיחים שהואילו בטובם והשקיעו מזמנם להגיה וללבן שאלות רבות שעלו בעריכת המדריך.

מעלה נוספת במדריך שלפנינו, באשר הוא מבוסס במידה רבה על המענה שניתן ע"י הרבנים שליט"א לשאלות הרבות שהופנו למוקד ההלכה שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, שמאו הקמתו בשנים האחרונות כבר הופנו אליו עשרות אלפי שאלות מקהל חסידי חב"ד מכל רחבי תבל, ובעזרת העיון במאגר השו"ת הרחב שנערס במערכת המוקד, יכולים היינו לתת במדריך זה את תשומת הלב לשאלות בהם נתקלים בפועל ושהיו זקוקים עוד לברור ולליבון.

וזאת למודעי אשר מדריך זה הינו תדפיס בלבד, ועל כן בקשתנו שטוחה בפני הקוראים שיח' אשר כל מי שיש בידו הערה/הארה/הוספה ישלחו אלינו למען נוכל לתקנם במהדורות הבאות, לתועלת הרבים.

מדריך זה יוצא ע"י 'ועידת רבני קהילות חב"ד' ומוקד הלכה' שהוקמו על ידי ובפיקוח בית הדין וזאת על מנת להרים את קרן התורה וההלכה בקרב אנ"ש לאור הצמא הגדול בציבור. 'ועידת רבני קהילות חב"ד' מאגדת בתוכה את כלל רבני קהילות בדיון הלכתי משותף ובמיזמים תורנים שונים וכן פעולות לרווחת הכלל והפרט של אנ"ש בארצנו הקדושה. 'מוקד הלכה' מזה מספר שנים מעניק לציבור אנ"ש מענה הלכתי מכלל רבני קהילות חב"ד באה"ק במגוון דרכי התקשרות בהשתתפותם ובפיקוחם של הרבנים חברי בית הדין שליט"א.

אנו תקוה שהלימוד במדריך אכן יסייע לכאו"א מאנ"ש שי' להתכונן כראוי לחגים בלימוד הלכותיהם ומנהגיהם ובעיקר - בקיומם בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, ובזכות לימוד ההלכות שבתורה נזכה במהרה לקיים את כלל הלכות תורתנו הק' בשלימות - בגאולה האמיתית והשלמה, תיכף ומיד ממש.

בברכת חנוכה שמה,

'ועידת רבני קהילות חב"ד' 'מוקד הלכה'

שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק ת"ו

בעידודם ובהכוונתם של חברי ב"ד רבני חב"ד
הרבנים הגאונים שליט"א:

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, מזכיר בית הדין
הרב מנחם מענדל גלובובסקי, סגן מזכיר
הרב מאיר אשכנזי
הרב מרדכי ביסטריצקי
הרב אליהו יוחנן גוראריה
הרב חיים שלמה דיסקין
הרב משה הבלין
הרב יוסף הכט
הרב אברהם מיכאל הלפרין
הרב ישעיהו הרצל
הרב ישראל יוסף הכהן הנדל
הרב יוסף יצחק וולסוב
הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי
הרב יעקב מנדלזון
הרב חיים קיז'נר
הרב יעקב שוויכה

הגהה:

הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי
רב קהילת חב"ד אלעד וחבר ב"ד רבני חב"ד
הרב יעקב מנדלזון
רב קהילת חב"ד ערד וחבר ב"ד רבני חב"ד
הרב בנימין קופרמן
רב ביהמ"ד המרכזי ברמת גן ודיין בב"ד רבני חב"ד
הרב חיים קיז'נר
רב קהילת חב"ד עמנואל וחבר בב"ד רבני חב"ד
הרב יעקב שוויכה
מראשי ישיבת תורת המרכות בכפר חב"ד וחבר ב"ד רבני חב"ד

מערכת:

הרב מנחם מענדל והרב ראש בית ההוראה
'תורה שלמה' ירושלים - עורך ראשי
הרב שמואל גלובובסקי
הרב אלימלך פרקש
הרב יצחק שלמה קריבצקי
הרב לייב שטרסברג

לתגובות והערות:

halacha144@gmail.com

למענה הלכתי חייגו או סמסו למוקד הלכה:

055-7000145

עימוד ועיצוב:

y.w. graphicedesign

© כל הזכויות שמורות

הקדישו לע"י / לרפואת / לזכות בני משפחתכם

במדריך ההלכתי של רבני חב"ד

המופץ בעשרות אלפי עותקים בכל רחבי הארץ

ומחולל מהפכה של ממש בידעת ויישום הלכות ומנהגי חב"ד

כדי להמשיך הלאה אנו זקוקים להשתתפות שלכם

חייגו עכשיו וקבלו זכות נפלאה: 055-4335700

הזכות שלך!

תוכן עניינים

ט. הדלקת נרות בבית-הכנסת 28

תקנת ההדלקה והברכה / מקום הנחת החנוכייה / נרות ההדלקה / זמן ההדלקה / אופן ההדלקה / הזות וכיבוי הנרות / שימוש לאור הנרות / הדלקה בשחרית ובמשך היום

י. 'מבצע חנוכה'

והדלקה במקומות ציבוריים 30

מצוות החנוכה לכל יהודי / הדלקה בבתי רפואה וכיו"ב ובמחנות צבא / ההדלקה והברכות / הדלקה במקומות ציבוריים / הדלקה במשרדים ובחנויות / כיבוי הנרות / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / הדלקה ציבורית ביום / אזהרה לשבת / זמן ההדלקה ליציאים ל'מבצע חנוכה' / מבצע חנוכה לילדים / דיבור בענייני חנוכה / נשים וילדים במבצע חנוכה / "מבצע תפילין"

יא. סדר התפילות בחנוכה 36

תחנון / אבל / "ועל הניסים" / הלל שלם / קריאת-התורה / תפילת מנחה / ראש-חודש סבת

יב. מנהגי חנוכה 40

חינוך / שמחה / עליה לבית החיים / סעודות / מאכלים מיוחדים / התוועדויות / כינוסי חנוכה / תורה ותפילה / צדקה / משחק בסביבון / דמי חנוכה

יג. שבת חנוכה

[וראש חודש סבת] 44

שנים מקרא ואחד תרגום / תפילת מנחה דערב שבת / מקום ההדלקה למתארחים / נר חנוכה ונר שבת / שיעור השמן / שהייה ליד הנרות / דמי חנוכה / מקום הנחת החנוכייה והזות / תפילת ערבית / ברכת-המזון / שחרית / קריאת-התורה / "אב הרחמים" ו"צדקתך" / ניגון "הנרות הללו" / הוספה בצדקה / מוצאי שבת

קיצור דיני ערב שבת ומוצאי שבת . 52

יד. "זאת חנוכה" 49

השלמת ענייני חנוכה / מאמר "זאת חנוכה" / התוועדות / תפילת שחרית / נרות בית הכנסת / מוצאי "זאת חנוכה" / שירי השמן והתפילות

זמנים הלכתיים 4

א. המחויבים בהדלקה 5

גברים וילדים / נשים ובנות

ב. דיני החנוכייה והנרות 6

הדלקה בחנוכייה / החנוכייה וצורתה / סוג הנרות / השמש / דיני השמן / הפתילות

ג. מקום ההדלקה בבית 9

בפתח אחד החדרים / מקום ההדלקה בפתח / גובה החנוכייה / רווח בין החנוכיות

ד. זמן ההדלקה 11

תחילת זמן ההדלקה / הדלקה מאוחרת / הדלקה מוקדמת / הדלקת בני הבית יחד

ה. איסורים קודם ההדלקה 14

איסור אכילה / איסור מלאכה / שינה קודם ההדלקה / שומר / לימוד קודם ההדלקה

ו. סדר ההדלקה 16

ההכנות להדלקה / אופן ההדלקה / סדר ההדלקה / מדיני הברכות / שכחה וטעות במספר הנרות

ז. לאחר ההדלקה 20

"הנרות הללו" / שהייה ליד הנרות / שימוש בנרות / עשיית מלאכה / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / הוספת שמן לאחר ההדלקה / נר שכבה / כיבוי הנרות / שירי השמן והתפילות

קיצור דיני וסדר ההדלקה 51

ח. מקום ההדלקה

לנמצאים מחוץ לביתם 24

המתארחים לסעודה בלבד / הלן מחוץ לביתו / אשה הנמצאת מחוץ לביתה / הפרשי שעות / חתם וכלה / תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימיה / מאושפז בבית-הרפואה / הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

קיצור דיני המתארח 53

זמנים הלכתיים

חנוכה תשפ"ו

חצות הלילה					שקיעה					פלו המנוחה					
צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
23:33	23:36	23:35	23:36	23:34	16:37	16:42	16:38	16:37	16:41	15:29	15:36	15:32	15:34	15:33	יום א' כסלו
23:33	23:36	23:35	23:36	23:34	16:38	16:43	16:38	16:38	16:42	15:30	15:36	15:32	15:35	15:33	יום ב' כ"ה כסלו
23:34	23:37	23:36	23:37	23:35	16:38	16:43	16:38	16:38	16:42	15:30	15:36	15:33	15:35	15:34	יום ג' כ"ו כסלו
23:34	23:37	23:36	23:37	23:35	16:38	16:43	16:39	16:38	16:42	15:31	15:37	15:33	15:35	15:34	יום ד' כ"ז כסלו
23:35	23:37	23:37	23:38	23:36	16:39	16:44	16:39	16:39	16:43	15:31	15:37	15:33	15:36	15:34	יום ה' כ"ח כסלו
23:35	23:38	23:37	23:38	23:36	16:39	16:44	16:39	16:39	16:43	15:31	15:38	15:34	15:36	15:35	יום ו' כ"ט כסלו
23:36	23:38	23:38	23:39	23:37	16:40	16:45	16:40	16:40	16:44	15:32	15:38	15:34	15:37	15:35	יום שבת, ל' כסלו
23:36	23:39	23:38	23:39	23:37	16:40	16:45	16:40	16:40	16:44	15:32	15:39	15:35	15:37	15:36	יום א' טבת

זמני כניסת ויציאת השבת שבת פרשת מקץ - שבת חנוכה ור"ה:

צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
16:09	16:24	16:09	16:18	16:03	הדלקת נרות
17:16	17:21	17:18	17:20	17:19	צאת השבת

כל פרטי ההלכות וההידורים, כמו הגדולים⁴
- במידת האפשר ותוך שמירה על כללי
הבטיחות הנדרשים.

ד. גם אם מכל סיבה שהיא הקטן אינו מדליק
נרות חנוכה בעצמו, יש להשתדל שיהיה
נוכח בשעת הדלקת הנרות של אביו⁵.

נשים ובנות

ה. אף שנשים מחויבות במצות נר חנוכה,⁶
מכל מקום, אין האשה מדליקה נרות חנוכה
בעצמה אלא יוצאת ידי חובה בהדלקת
בעלה וכן הבת יוצאת ידי חובה בהדלקת
אביה⁷.

אכן, מן הראוי שתהיינה נוכחות בשעת
ההדלקה של הבעל או האב, וישמעו ממנו
את הברכה ויכונו לצאת ידי חובתן⁸. וגם
בנות שהגיעו לגיל חינוך בכלל זה.

א.

המחויבים בהדלקה

גברים וילדים

א. חובת ההדלקה היא להדליק נר חנוכה בכל
בית, והמנהג שגם כאשר כמה גברים מעל
גיל מצוות מתגוררים באותו הבית כל אחד
מהם מדליק נר חנוכה בפני עצמו, כפי מנהג
"המהדרין מן המהדרין".

ב. מנהג ישראל לחנך גם את הבנים הקטנים
שטרם הגיעו לגיל מצוות להדליק נרות
חנוכה בעצמם⁹, וראוי להתחיל לחנכם לכך
כבר מגיל קטן ביותר¹⁰.

לענין בנות קטנות - ראה להלן ס"ז.

ג. משתדלים לחנך את הילדים להדליק לפי

4. ראה לקוטי שיחות ח"כ ע' 451 (לענין חינוכם באופן דמהדרין
מן המהדרין, שכל יום מוסיף והולך). שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ ויחי
תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 791) (כנ"ל). ש"ת משנה
הלכות ח"ז סי' צ (לחנכם ההידור כמו הגדולים). נטעי גבריאל שם
ס"ב ובהערות שם (כנ"ל). הלכות ומנהגי חב"ד שם (לפי לקוטי שיחות
ח"ב ע' 251, שהחינוך למצוות צריך להיות גם בעניינים של מהדרין
מן המהדרין, וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ ואתחנן תשמ"ט (תורת
מנחם תשמ"ט ח"ד ע' 142). אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד שם
פ"י סי"ט). לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 128. וש"נ. והוא דלא
כהמשנ"ב סי' תרעה סק"ד.

לענין הדלקה בשמן זית - ודאי שיש מעלה בדבר. וראה פסקי
תשובות סי' תרעה ה"ע 33. ועוד. אולם יש אומרים שלקטנים אין צריך
להדר בזה, כיון שגם בגדול שמן זית הוא בגדר מצוה מן המובחר
ולמעלה מגדר הידור מצוה - ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ז סי' רמו.
שו"ת תשובות והנהגות שם סי' ריט, דינים העולים למעשה אות י.
לוח יומי הלכה למעשה שם.

ולהעיר שבא"א (בוטשאטש) מהר"ת סי' תרעז כתב לחדש שאין
קפידא בקטן אם נרותיו לא ידלקו חצי שעה, כיון שאין לו הבחנה
בוה ויכול לחשוב על פחות מחצי שעה שהוא חצי שעה. ע"ש. אבל
משאר פוסקים לא משמע כן, וראה ימי הלל והודאה פכ"ט ה"ע 18.
ולהעיר מלוח יומי הלכה למעשה שם.

5. לקוטי שיחות ח"כ שם.

6. שאף הן היו באותו הנס - שבת כג, א. שו"ע סי' תרעה ס"ג ובנר"כ.
7. ספר המנהגים ע' 69. וראה בהע' 2 שם ובלקוטי שיחות ח"ל ע' 312
הע' 10 טעם המנהג. שיחת ש"פ וישב תש"ג (ספר השיחות תש"ג ח"א
ע' 194) (83). וראה שיחת ו' תשרי תשל"ה (תורת מנחם ח"ע"ח ע'
53): "מנהג בית הרב שדייקו שנשים לא הדליקו נרות חנוכה... וכיון
שלא עשו מזה ענין חשאי ופרסמו זאת, הרי זה סימן שזויה תוראה
לרבים". משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ז כסלו תנש"א (תורת מנחם
תנש"א ח"ב ע' 44). ולהעיר מספר השיחות תנש"א ח"א ע' 165. אבל
ראה מענה כ"ק אדמו"ר ביחידות - הובא בדברי שלום (ספר זכרון
לרב שלום דובער שור ע"ה) ע' נה.

8. שכן, מלבד שעיך ההדלקה הוא לפרסומי ניסא לבני הבית - יש
דעות (ראה מ"א סי' תרעז סק"ד בשם הב"ח. משנ"ב שם סק"ז ושער
הצינן שם סק"ט-יא) שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו
נוכח בזמן ההדלקה צריך לברך בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחינוך"
וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מידי ספק ברכות (וכפי שחורא'
המשנ"ב בעצמו שם), יש להן להיות נוכחות בשעת ההדלקה. וראה
גם שו"ת מנחת שלמה סי' נו אות ב. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם
ע' כט ובהע' 158 ובהמציין שם. ואכמ"ל.

1. ראה שו"ע ורמ"א סי' תרעא ס"א-ב.

2. הנה דין חיוב הקטנים שהגיעו לחינוך בנר חנוכה שנוי במחלוקת,
שכן בשו"ע סי' תרעז ס"ב מבואר שקטן שהגיע לגיל חינוך חייב
להדליק, ועד"ז הוא ברמ"א סי' תרעה ס"ג. אלא שבמג"א סי' תרעז
סק"ח נתבאר שבהכרח הכוונה לקטן שיש לו בית משלו, אבל סתם
קטן יוצא בהדלקת אביו לדעת השו"ע, והוסיף שאף לדעת הרמ"א כן,
ע"פ שיטת המנהגים ע' 69 [לפי ספר השיחות תש"ו ע' 20] כתב: "הבנים
וכן במשנ"ב סי' תרעז סק"ד ובהב"ה שם ד"ה ולידין כתבו שדוחק
הוא לפרש כן בדברי הרמ"א, ופשוטו דבריו היא, שלדין כל קטן
שהגיע לחינוך צריך להדליק, וראה גם כפ החיים סי' תרעה סוסק"ו.
ובספר המנהגים ע' 69 [לפי ספר השיחות תש"ו ע' 20] כתב: "הבנים
מתחילים להדליק נרות חנוכה איזה זמן קודם הבר מצוה". ולפי
האמור לעיל נמצא דקיי"ל כהמג"א בזה, שמעיקר הדין אין חובה
לחנך את הקטן להדליק נרות חנוכה משהגיע לחינוך. וראה עוד
לוח יומי הלכה למעשה (בד"צ קראון הייטס), חנוכה תשפ"ה, ע' כה
ובהע' 126. וש"נ.

אבל ראה שלשלת היחס תשמ"ח אודות כ"ק אדמו"ר: "מעורר שכל
ילד/ה ידליק נרות בפתח חדרו (בית מקדש' פרטי)". שבה המועדים
הל' חנוכה פ"ב הע' 6 לפי לקוטי שיחות ח"כ ע' 474 ("מחנכים גם
את הילד שידליק בעצמו נרות חנוכה (או שיהיה נוכח ויראה את
אביו מדליק נרות חנוכה)". וראה עוד שם ע' 475 וע' 478). שם ע'
98 (בנוגע למבצע חנוכה. וראה להלן משיחת ש"פ וישב תשל"ד).
שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ ויצא תנש"א (ספר השיחות תנש"א ח"א ע'
165 ובהע' 110: "כמנהג כמה מיישראל, שגם הבנים הקטנים מדליקים
נרות חנוכה"). וראה גם שיחות כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד
(תורת מנחם ח"ע"ד ע' 324, שבכך לראו אף במבצעים שלכל ילד
תהיה חנוכיה משלו). ו' תשרי תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה ח"א ע'
34). ולהעיר גם משיחת נר א' דחנוכה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב
ח"א ע' 190).

3. התקשרות גל' חי ע' 14 הע' 11. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע'
84 (ש"כ) הנהיג הרבי בשנים האחרונות, ומציין לשבח המועדים
שם). וע"ע בהמציין לעיל בהערה הקודמת.

ולכאורה הכוונה לגיל שבו הוא מסוגל להדליק נרות בעצמו ללא
סיוע אף אם עדיין אינו מבין מענין נר חנוכה. וראה שיחת כ"ק
אדמו"ר ש"פ מקץ תשל"ו (תורת מנחם ח"פ"ב ע' 437. שיחות קודש
תשל"ו ח"א ע' 315), שמחנכים את הקטן גם במצות נר חנוכה, "שכיון
שענינה אור, הרי זה שייך גם לקטן שעדיין אינו 'בן חמש למקרא',
שגם הוא מבחין כבר בין אור לחושך כו". ולהעיר מגיל הדלקת נרות
שבת לילדות קטנות - ראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי
חב"ד, מעגל החיים, פ"ו סמ"ט ובהערות שם. וש"נ.

אודות הדלקת נרות חנוכה לגערות המתגוררות בפנימייה - ראה להלן פ"ח ס"ז.

ב. דיני החנוכייה והנרות

הדלקה בחנוכייה

א. מנהג ישראל להדליק נרות חנוכה בחנוכייה המיועדת לשמונה נרות, אפילו ביום הראשון, שמדליקים בו רק נר אחד¹³.

ב. עם זאת, מעיקר הדין אין צריך להדליק דוקא בחנוכייה. ולכן, מי שאין לו חנוכייה, יכול לסדר¹⁴ כוסיות שמן או נרות¹⁵ בשורה ישרה ובגובה שווה¹⁶, וכמו כן ניתן להניחם בפמוטות שונים אף שאינם בעלי שמונה קנים (ובלבד שיהיה ניכר שמדליקים לנר חנוכה)¹⁷, ולהניח שמש בסמוך אליהם, ולכתחילה יש להקפיד שהשמש יהיה גבוה משאר הנרות¹⁸, כדלהלן.

וראה להלן פ"ד ס"א ואילך אם צריך להמתין עם ההדלקה עבורן.

ו. במקרה שהבעל אינו נמצא בבית או אשה אלמנה או גרושה וכיו"ב, יכולה לצאת ידי חובה בהדלקת בנה שמעל גיל מצוות, אבל אם נמצאים בביתה רק בנים קטנים או שהיא מתגוררת לבדה - צריכה להדליק ולברך בעצמה⁹ או שתצוה לאחר (כגון לשכן וכיו"ב) שידליק ויברך בביתה בשליחותה, והיא תהיה נוכחת בשעת ההדלקה¹⁰.

אודות אשה המתארחת לבדה מחוץ לביתה - ראה להלן פ"ח ס"א ואילך.

ז. מאחר שכאמור¹¹, הנשים והבנות אינן מדליקות בעצמן, אין מחנכים את הבנות הקטנות להדליק נר חנוכה.

אולם בשנת תשמ"ח אמר כ"ק אדמו"ר שבמקום בו חושבים ההורים שהדלקת נר חנוכה על ידי הבת עשויה להוסיף בחינוכה, יש מקום לשקול זאת שגם היא תדליק ותברך על פתח חדרה, ויש לדון בכל מקרה לגופו (וראה בהערה)¹².

גם בשנה זו וכ"ק אדמו"ר ענה על כך: "שאלה לרב" (מאוצר המלך ח"ג ע' 130). ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 הע' 85 העיר שגם בשנים הבאות המשיך כ"ק אדמו"ר להזכיר את מנהג ישראל הפשוט, ובפרט מנהג חב"ד, שנשים ובנות אינן מדליקות - ראה שיחות: ש"פ וישב תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"ב ע' 51). ש"פ ויצא תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"א ע' 355 הע' 110). כ"ז כסלו תנש"א (שם ח"ב ע' 44). וראה עוד בענין הדלקת נרות חנוכה על ידי נשים ובנות קטנות בהמצוין לעיל הע' 7.

ובהתאם לזה כתבנו בפנים שאף שהמנהג הפשוט הוא שבנות אינן מדליקות וכך נתבאר בדברי כ"ק אדמו"ר בכל השנים, גם לאחר השיחה הנ"ל בשנת תשמ"ח, עדיין כתב כ"ק אדמו"ר שבבתים שההורים שוקלים לנכון שהבת הקטנה תדליק כיון שהדבר יוסיף בחינוכה - יש לשקול זאת, וכאמור, יתכן שהכוונה בעיקר למקורבים וכד'.

13. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 610). כ"ז כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 90). ועוד.

14. ראה סידור אדה"ז דיני חנוכה: "לדבר הנרות או לתלות המנורה" כו' [ועד"ז הוא בשו"ת חכם צבי סי' מה. פמ"ג סי' תרעא משב"ז ס"ב]. ועוד. ולזה נוטים לכאורה דברי כ"ק אדמו"ר באגרות קודש חכ"ז ע' מו [וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78, ודלא כבסידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 3]. וכ"ב בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו. שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריח. וע"ע סי' ימי הלל והוראה פט"ו ובהע' 11. ור"ב.

15. ויש להקפיד שלא להעמיד את הנרות סמוכים מדי אחד לשני, כדי שלא יתחממו הנרות זה מזה. ובפוסקים הובא (ראה משב"ב סי' תרעא סק"ח) שהמרחק בין הנרות יהיה ברוחב אצבע (2 ס"מ).

16. כדלהלן ס"ו.

17. ראה רמ"א סי' תרעא ס"ד בדבר ההיתר להדליק בפמוטות. היתר זה הוא בכל סוגי הפמוטות המאפשרות את הדלקת הנרות בצורה ישרה, ושיהיה ניכר שהדליקים לצורך קיום מצות נר חנוכה.

18. כדלהלן ס"ט.

9. כיון שכאמור לעיל בפנים ס"ה, אף הן מחויבות מעיקר הדין כמו הגברים, רק שנהגו שהאשה אינה מדליקה כשיש איש שיכול להוציאה ידי חובתה, אבל כשאין גבר שידליק חוזרת לחיובה מעיקר הדין - ראה משב"ב סי' תרעא סק"ט. ועוד.

ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 344): "ובמיוחד יש להשתדל בנוגע לבתים שבהם יש אלמנות ויתומים, ל"ע, מהמלחמה וכו' - להאיר אותם באור של נרות חנוכה שידליקו האמהות והילדים" וכו'. וכן בשיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23, וע"פ סרט ההקלטה): "במקומות שאין אנשים שידליקו נר חנוכה - ישתדלו לכל הפחות שאשה (או ילדה) תדליק נר חנוכה (אע"פ שמכמה טעמים עדיף שידליק איש ולא אשה)". אבל ראה להלן הע' 10. וראה עוד להלן פ"י ס"ב.

10. ראה מג"א ס"ט"ס תרע"ב בשם הב"ח שאשה יכולה לעשות שליח להדלקת נר חנוכה, ובמקרה זה היא צריכה להיות נוכחת בשעת ההדלקה, כמבואר שם. ולהעיר גם מהמובא בהערה הקודמת משיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט.

[ואף שבפסבר השיחות תש"ז ע' 21 ובהע' 14 מובא, שכאשר היה כ"ק אדמו"ר הריש"ב יוצא מביתו היה מורה לרעייתו הרבנית להדליק את הנרות בעצמה ואת הברכה תשמע מאחר - מ"מ בלקוטי שיחות ח"ל שם משמע שאין זו הוראה לרבים. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע' 86].

11. לעיל בפנים סי' ובהע' 7.

12. בשיחת ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 64) עורר כ"ק אדמו"ר על כך שמאחר וכל בית הוא "מקדש מעט" ובית חב"ד, לכן כדאי ונכון לערוך ע"ד הדלקת נר חנוכה בפתח חדר הילדים, ובהמשך לזה, בשיחת כ"ד כסלו (שם ע' 91), במענה לשאלה האם גם הבנות צריכות להדליק, שהרי המנהג שנשים ובנות אינן מדליקות, אמר כ"ק אדמו"ר שהנהגה זו (להדליק בפתח חדר הילדים) מטרתה להוסיף בחינוך הילדים, לכן בכל מקום צריך לבחון לגופו באיזה אופן בדיק יתווסף יותר בענין זה וכך לנהוג [ויתכן שהכוונה בעיקר למקורבים וכד'].

שנה לאחר שיחה זו, לקראת חנוכה תשמ"ט, הנהלת צבאות ה' שאלו את כ"ק אדמו"ר האם ההוראה שגם ילדות ידליקו נרות חנוכה היא

החנוכייה וצורתה

ח. כאשר משתמשים בחנוכיית קנים²⁶, נכון שהקנים יהיו באלכסון ולא בחצי עיגול, דוגמת מנורת המקדש, שהיו קניה באלכסון²⁷.
ט. יש להקפיד שהשמש יהיה ניכר כנפרד מן הנרות, ולכן אפשר לעשותו מנר גדול יותר וכיו"ב [וכפי מנהגנו לעשותו משעווה, כדלהלן סט"ז]²⁸, והמנהג שמקומו של השמש גבוה משאר הנרות²⁹.

סוג הנרות

י. יש להקפיד שהנר יהיה מורכב משמן (או לפחות שעווה, כדלהלן סי"ב) ופתילה וידלק באמצעות האש, אך נר ללא פתילה או ללא שמן - אין יוצאים בו ידי חובה ואין לברך עליו³⁰.
יא. מסיבה זו, אין להדליק בנר³¹ או חשמל³², או בנרות שמן כאלו שניתן להבעיר בהם אש ללא פתילה³³.
יב. כאמור, יש להשתמש בשמן דוקא³⁴ (דיני

ג. מצווה להדר כפי יכולתו להשתמש בחנוכייה נאה לקיום מצות הדלקת נר חנוכה¹⁹.

ד. אין להשתמש בכספי מעשר לצורך קניית החנוכייה או הנרות²⁰.

ה. החנוכייה יכולה להיות עשויה מכל חומר שהוא, וראוי להעדיף חומר שאינו נמאס ומתלכלך לאחר ההדלקה אלא ניתן לנקותו בקלות²¹.

ו. אין מניעה להדליק באמצעות כוסיית שמנים בתוך גביעי החנוכייה ואין צורך ליצוק את השמן אל תוך גביעי החנוכייה עצמם²².

ז. גוף החנוכייה יכול להיות בכל צורה שהיא, ובלבד שהנרות יעמדו בה בצורה יציבה, והמנהג להדר שהקנים והנרות יעמדו בשורה ולא בעיגול²³, ושורה זו תהיה ישרה, כך שלא יבלוט נר אחד לפנים או לאחור²⁴, ושכולם יהיו בגובה אחיד²⁵.

19. אליה רבה סי' תרעג סקט"ו. ברכי יוסף שם סק"ג. משנ"ב שם סקכ"ח. וראה גם ספר השיחות תש"ג ח"א ע' 207 הע' 69. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78.

רבים מהדרים להשתמש בחנוכייה עשויה זהב או כסף - ראה שדי חמד, אסיפת דינים, מערכת חנוכה אות ז (בהוצאת קה"ת - ח"ו ע' אירכא) ובכף החיים סי' תרעג סק"ס בשם החסד לאברהם, זקנו של החיד"א, שמנה ט"ו מיני כלים הראויים לנר חנוכה לפי סדר מעלתם, ובראשם זהב וכסף.

אך להעיר כי חנוכייתם של כ"ק אדמור" הרי"צ (ראה תצלום בימי בראשית ע' 50) וכן החנוכייה שהדליק כ"ק אדמור" בביתו ובחדרו הק' היתה בצורה של טס ישר עם גב ועשויה מאלומיניום והנרות עמדו בה בשורה אחת כשהשמש מלמעלה (ראה תצלום בקובץ לחיזוק ההתקשרות, יד"ל ע"י ועד תלמידי התמימים העולמי, גל' לח - ימי החנוכה, ע' 51). ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 75 כתב: "הרבי, כשהיה לפעמים בספריה (וי"א שכן גם נהג בביתו) הדליק בחנוכייה פשוטה, ללא קנים וללא דופן. והיו פעמים שהדליק בחנוכייה ללא דופן עם קנים מרובעים, והשמש באמצע בין הנרות". ובבבא קמא פנימה ע' 23 הוסיף: "מלבד פעמים ספורות, כאשר הדליק בבניין הספרייה בחנוכייה של כסף".

20. שכן השמן והפתילות הינם דבר שבחובה, שאין לקנותו מכספי מעשר, ואילו החנוכייה עצמה היא רק כלי נאה לקיום למצוה ואינה חלק מן המצוה, ואין סיבה לקנותה מכספי מעשר (אך לצורך חלוקה לאחרים במסגרת מבצע חנוכה וראי שאפשר לקנות מכספי מעשר). וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יד. אבל ראה נטעי גבריאל שם פכ"א סי"ג ובהע' יח.

21. נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פכ"א סי"ו ובהע' יג בשם צידה לדרך לתלמידי הרא"ש.

22. ואין בזה חיסרון בהידור וכיו"ב - ראה נטעי גבריאל שם פכ"א סי"א ובהע' יא. פסקי תשובות שם אות יב ובהערות שם. וש"ג.

23. ראה ט"ז סי' תרעא סק"ב. מג"א שם סוסק"ד. פרי מגדים סי' תרעא משב"ז סק"ב. ערוך השולחן שם סק"ג. ביאור הלכה שם ד"ה ומותר. שו"ת רב פעלים ח"ד אור"ח סי' ל.

24. מג"א שם סק"ג. אליה רבה שם סק"ו. משנ"ב שם סקט"ו.

25. ראה שם החיים סי' תרעא סקכ"ח לשם חי"א (בנרות של שעווה, ובפשוטות ה"ה לכוסות של שמן. וראה פסקי תשובות שם סוף אות ה). קיצור שולחן ערוך סי' קלט ס"ט. בן איש חי פרשת וישב אות יג.

אבל ראה גם בשו"ת מהר"י ברנא סי' לט ושו"ת אבני חפץ סי' נה שאף התירו לכתחילה שהנרות לא יהיו בגובה אחיד.

ומ"מ, אם אין לו חנוכייה אחרת (וכגון במסגרת 'מצעעים' וכיו"ב), המדליק בחנוכייה שאין הקנים בה בשורה או שאינה בשורה ישרה ונר אחד בולט לפנים ונר אחד לאחור, ניתן להקל כפי עיקר הדין שחנוכייה זו כשרה, וכמו כן באם אין לו נרות בגודל אחיד, יכול להדליק בנרות אלו. וע"ע שו"ת שדה הארץ ח"ג סי' לו. נטעי גבריאל שם פכ"ב סי"ג ובהערה שם.

26. אולם אין חובה להשתמש בחנוכייה של קנים דוקא - ראה התקשרות גל' תקמא ע' 12 הע' 9. ולהעיר מהמובא לעיל הע' 19, שהחנוכייה שהדליק כ"ק אדמור" (בביתו ובחדרו הק') היתה בצורה של טס ישר ללא קנים, והנרות עמדו בשורה אחת כשהשמש מלמעלה, ובצורה זו היתה גם חנוכיית כ"ק אדמור" הרי"צ.

27. לקוטי שיחות חכ"א ע' 169 הע' 44. וע"ש שאין בזה חשש איסור עשיית מנורה כחבנית מנורת המקדש כי מספר הקנים שונה.

ולהעיר, שבדופן חנוכיית כ"ק אדמור" הרי"צ היתה צורה של קנים עגולים.

28. ראה רמ"א סי' תרעג ס"א.

29. ספר המנהגים ע' 70. לפי ב"ח שם בסוף הסימן. מג"א שם סק"ז. ערוך השולחן שם סק"ב. משנ"ב סק"ב.

וראה בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 107 הע' 90, שלפועל רבים מאנ"ש לא מקפידים להניח השמש מלמעלה דוקא, ושי"א שכן נהגו רבותינו נשיאינו. וראה לעיל הע' 19 אודות צורת החנוכייה של כ"ק אדמור" שמקום השמש היה מלמעלה.

30. ראה בהמצוין בהערה הבאה.

31. ראה שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סי' קכ אות ה. שו"ת יחזקאל דעת ח"ד סי' לח. ובכ"מ.

32. כן דעת רוב הפוסקים ומכמה טעמים - ראה כף החיים סי' תרעג סק"ט. שו"ת לבושי מרדכי ח"ג סי' נט. שו"ת הר צבי ח"ב סי' קיד אות ב. שו"ת ציצ"א פ"א סי' כ. שו"ת אש סי' ה אות ב. שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קז. שו"ת באר משה ח"ו, קונטרס העלקטריק סי' נח אות ה. נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ח סכ"ג ובהערות שם. ועוד. וראה גם אגרות קודש ח"ו ע' רכח וס"ז שלה. וראה להלן פ"ח סי"ט אודות השימוש בנר חשמל בשעת הדחק.

33. ראה פסקי תשובות סי' תרעג אות א ובהערות שם. נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ד הע' 6.

34. ראה שו"ע אדה"ח סי' רסד סי"ב, משנ"ב סי' תרעג סק"ד שיש

בשמן זית, שאורו זך ונקי⁴², בפרט כיום, שנקל להשיגו, ויש להדר לקנותו אף שהוא יקר מהשמן הרגיל⁴³ (אך אם אין לו שמן זית, יעדיף להשתמש בשמן אחר שאורו זך וצלול, כשמן קנולה וכיו"ב, ולא בנרות שעה או פראפין, כנ"ל סי"ב⁴⁴).

יח. יש המקלים שהשמן שמדליקים בו את נרות החנוכה אינו צריך שיהיה עם הכשר⁴⁵, אך ראוי להחמיר לכתחילה לקנות שמן עם הכשר, בפרט כיום, שנקל להשיגו⁴⁶.

יט. מן הדין אין צורך להדליק בשמן הראוי למאכל⁴⁷, אך יש המהדרים לעשות כן, דוגמת מנורת המקדש⁴⁸.

כ. לכתחילה אין להשתמש בשמן ששרתה עליו רוח רעה, וכגון שהיה מונח תחת המיטה, או שהכניסוהו לבית הכסא וכיו"ב⁴⁹, אך כשאין שמן אחר - ניתן להקל ולהשתמש בו⁵⁰.

כא. אין מניעה להדליק בשמן שהיה מגולה כל הלילה⁵¹.

שיהיה שמן שידלק למשך חצי שעה, אלא שיתכן שכונת המשנ"ב היא שאכן השמן מספיק לשיעור זה אלא שמצד סוג השמן יש חשש כלשהו שיכבה בתוך הזמן, שבו אין בעיה [וכ"כ לבאר דבריו בבית הלוי, ובאחרונים הובאו תירוצים נוספים לכך. אך נראה שכפירוש זה כתב המשנ"ב להדיא, דלהלן שם גבי העמיד את החנוכייה במקום הרוח וכבו הנרות כתב בסק"ה שצריך לחזור ולהדליקה אך לא בדרך על ההדלקה השנית, וביאר בשעה"צ על אתר סק"ל: "דשמא לא הוי ברור שיכבה, כמו שמנים פסולים דמדליק בהן (פמ"ג) שם משב"ז סק"י"ז].

42. שו"ע סי' תרעג ס"א. ספר המנהגים ע' 69. וכל על פנים בשמן אחר שאורו זך וצלול - שו"ע שם.

43. קיצור של"ה. אליה רבה סי' תרעג סק"ב. ובחידושי מהרצ"א על אתר שאינו חובה מן הדין אלא מדת חסידות.

44. וראה אשל אברהם מבוססאטס סי' תרעג שאם אין לו מספיק שמן זית - יכול לערבבו עם שמן אחר באופן שהרוב יהיה שמן זית, וזה נחשב כמדליק בשמן זית.

45. ראה בהמצוין בנטעי גבריאל שם פ"ח הע' יז. וראה להלן שם סט"ו בדין שמן האסור בהנאה.

46. שו"ת מהרש"ם ח"ט סי' לט, כיון שבחנוכה נהגו להיות מהדרין מן המהדרין.

47. לפי שו"ע ורמ"א סי' תרעג שם, שהעיקר בשמן ובשמן זית בפרט הוא אורו הצלול וזהו ההידור בנר חנוכה. וראה פסקי תשובות סי' תרעג הע' 46. ויש.

ובנוגע ל"שמן למאור" הנמכר בחנויות - ראה ממלכת כהנים (להגה"ח הרב ישראל יוסף שי' הענדל) סי' נא שעקרונותיו הוא נחשב ראוי לאכילה, אלא שאינו בריא בשל מידת החומציות הרבה שבו, ולכן אף שבפועל אין אוכלים אותו הוא נחשב "ראוי לאכילה" וניתן לכתחילה להשתמש בו.

48. ראה המצוין בהערה הקודמת. וראה עוד בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' טו הע' 60. ויש.

49. בן איש חי פ' וישב אות ב. כף החיים סי' תרעג סק"א.

50. ראה שו"ת מרחשת סי' כ. שו"ת יביע אומר ח"א י"ד סי' ט. נטעי גבריאל שם הע' כז.

51. שכן אין דין גילוי נוהג בשמן - ראה נטעי גבריאל שם סי"ד ובהע' כח.

השמן - ראה להלן סי"ז ואילך), אך כשקשה להשיג שמן, ניתן להדליק גם בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, שגם אורן יפה ובהיר³⁵.

יג. כשמדליקים בנר שעווה או פראפין וכיו"ב יש להיזהר שהנר יהיה מספיק גדול ועבה שיוכל לדלוק לפחות חצי שעה (ולמנהגנו - חמישים דקות³⁶), וכדאי לקחת נרות כאלו שדולקים יותר מזמן זה³⁷.

יד. לכתחילה יש להדליק את הנרות באותו סוג חומר, בשמן או בשעווה וכיו"ב, ואין להדליק חלק מהנרות בשמן וחלק מהנרות בשעווה³⁸.

טו. יש להימנע מהדלקה בנרות נפט שריחן רע, מלבד בשעת הדחק³⁹.

אודות ההקפדה בכל הנ"ל בהדלקות הציבוריות ברחובה של עיר - ראה להלן פ"י סכ"ד.

השמש

טז. מנהגנו שהשמש הוא נר של שעה דוקא ולא של שמן ופתילה כשאר הנרות⁴⁰.

צורת השמש ומקומו בחנוכייה - ראה לעיל ס"ט.

דיני השמן

יז. מעיקר הדין - כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה⁴¹. אך מצוה מן המובחר להדליק

להקדים שאר שמנים לנר שעווה. וכן יש שדייקו מלשון המאירי שבת כא, א ד"ה ממה שכתבנו. וכן הוא בשו"ת מהר"י ברונא סי' לט. שו"ת מהרש"ל סי' פה. וע"ע בשעה"צ שם סק"ד.

35. ראה רמ"א סי' תרעג ס"א. שהמנהג בפועל היה להדליק בנר של שעה, שאורו צלול כמו שמן. אלא שלמרות זאת כתבו אחרונים שהמצוה מן המובחר היא בשמן דוקא, זכר לנס - ראה יוסף אומץ סי' תתרעב. פרי חדש סי' תרעג סק"א. ערוך השולחן סי' תרעג סק"א.

36. ראה להלן בפנים פ"ו ס"ב.

37. בפרט שמחמת חום הנרות הסמוכים זה לזה, הם נמסים מהר יותר. וראה לעיל הע' 15.

38. כ"ה בשו"ת שער אפרים סי' לט (והובא בא"ר סי' תרעג סק"ב), כדי שלא יאמרו נרות של ב' אנשים הם, אחד מדליק בשמן, והשני בנר שעווה. ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין. ואמנם בברכי יוסף סי' תרעג סק"ב כתב לפקפק בזה, שמכיון שמעיקר הדין די בנר אחד, מה בכך שיאמרו שהם של שני אנשים, ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין, שאין לנו לגזור מדעתנו. ובפרט לדין שאנו מדליקים בפנים, ואינהו ידעי שהם נרותיו ועושה כמנהג המהדרין מן המהדרין. וכ"פ בספר מטה יהודה. וראה כף החיים סי' תרעג סק"א-ב.

39. ראה פסקי תשובות שם. ויש.

40. ספר המנהגים ע' 69. ושמ בהע' 3 נתבאר הטעם לכך. וכמוכן, שאם מאיזו סיבה אין לו נר שעווה יכול להשתמש בנר מסוג אחר.

41. כיון שלהלכה עיקר המצוה מתבצעת בהדלקת הנר, ולכן גם אם אינו דולק יפה ויש חשש שיכבה תוך זמן קצר הוא כשר - ראה משנ"ב סי' תרעג סק"א. אבל ראה לעיל סי"ג שכתחילה עכ"פ צריך

ג. מקום ההדלקה בבית

בפתח אחד החדרים

א. מנהגנו להדליק נר חנוכה בפתח אחד החדרים בבית, ולא בפתח הבית או על אדן החלון.⁶¹

ב. בעל הבית מדליק את הנרות בפתח אחד החדרים בהם משתמשים בני הבית במהלך היום, ומוטב להדליק בפתח הסלון, המטבח⁶² או חדר עבודה⁶³, אך לא בפתח חדר השינה.⁶⁴

אבל הילדים, כדאי שידליקו בפתח חדרם הפרטי [באם הדבר מספיק בטיחות]⁶⁵.

ג. בדירות קטנות, יחידות אירוח וכדו', שבהן אין פתח נוסף מלבד פתח הבית ופתח חדר השינה, יש להדליק את נר החנוכה בפתח הבית. זאת משום שברוב המקרים, ובמיוחד במקומות כאלה, פתח הבית משמש גם כפתח החדר המרכזי בו שוהים בני הבית. במקרה שיש פתח נוסף למרפסת, ניתן

כב. אין מניעה להשתמש בשמן זית מוצק, קרוש או קפוא⁵², אולם יש המהדרים להשתמש דוקא בשמן נוזלי, דוגמת הנרות שבמקדש⁵³, ומלבד זאת יש לדעת ששמונים מסוג זה מעורבים עם פראפין וכיו"ב, ולכן מוטב להשתמש בשמן זית נוזלי ללא תערובת.

כג. יש מקלים להדליק נר חנוכה עם שמן שיש בו קדושת שביעית⁵⁴, אמנם יש המחמירים בזה⁵⁵, ולכן לכתחילה נכון להימנע מכך, אך כשאין אפשרות אחרת ניתן לסמוך על המקלים.

לענין כמות השמן שיש לתת בנרות - ראה להלן פ"ו ס"ב.

הפתילות

כד. כל הפתילות כשרות לנר חנוכה⁵⁶, אולם מצוה מן המובחר להדליק בפתילות של צמר-גפן או פשתן⁵⁷, וכך נוהגים רבים⁵⁸.

כה. 'פתיל צף', שהוא למעשה פתילה המצופה בשעווה, אף שבתחילה נדלקת רק השעווה שבפתיל ורק אחר כך נמשך אחריה השמן - מותר להדליק בה מעיקר הדין, כיון שהכל נחשב להדלקה אחת⁵⁹. ויש המחמירים לטבול את הפתילה בשמן תחילה⁶⁰.

אודות הדלקה בפתילות החדשות או הישנות - ראה להלן פ"ו ס"ג.

עוד פרטים בענין הכנת החנוכיה להדלקה - ראה להלן פ"ו ס"א ואילך.

61. ספר המנהגים ע' 70 לפי סידור אדה"ז. וראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 456. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה סו"ע 339). נר ה' דחנוכה תשל" (תורת מנחם חני"ח ע' 426 וע' 429). ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: יום ב' דחגי' הסוכות תשכ"א (תורת מנחם חכ"ט ע' 40). ליל א' דחגי' הסוכות תשל" (תורת מנחם חני"ח ע' 97). אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' תטו. חכ"ז ע' רסד. היכל מנחם ח"ב ע' לו. וראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 456 (ומשם באגרות קודש חכ"ז ע' רסד) בהערה ד"ה הוספה לאחר זמן (והוא משיחת נר ה' דחנוכה תשל"ה הנז').

62. ראה רמ"א סי' תרעז ס"א. וראה ספר השיחות תש"ז ע' 21. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ד ע' קפא (אודות מקום ההדלקה אצל כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע).

63. כך ניתן ללמוד מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדליק נרות חנוכה (לא בחדר האוכל שבביתו ולא בחדר השינה, כי אם) בחדר היחידות שלו, למרות שלא היה זה מקום האכילה או השינה. וראה הביאור בזה בשיעורי הלכה למעשה ח"א סי' פב אות ג, שראה בכך את מקום קביעותו שבתוך הבית, ומתיישב לפי ההגדרה שבפנים, שהוא חדר שמשמש בו במהלך היום [אבל צ"ע מה שכתב שם ללמוד מכך שניתן להדליק גם במשדר או בחנות שמוחוץ לביתו, וראה בזה להלן פ"ו סל"ז].

64. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 133), שכיון שמטרת ההדלקה היא לפרסומי ניסא ובכל זמן שבני ביתו נעורים וכו', הרי ההדלקה בחדר השינה היא תרתי דסתרי. ושם, שאינו סותר להורהא דלהלן בפנים שהילדים ידליקו בפתח חדר השינה שלהם, שאין זה בגדר של "חדר שינה" בלבד, שכן הילדים עושים בו את כל ענייניהם גם במשך היום. ע"ש.

ויל"ע אודות מי שאין לו מקום אחר להדליק, אם יכול להדליק גם בפתח חדר השינה, דלכאורה יש מקום לומר שדברי כ"ק אדמו"ר נאמרו רק לכתחילה והיכא דאפשר.

65. ראה לעיל פ"א ס"ב ואילך ובהערות שם.

52. שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמג. וראה בהרחבה קובץ בית אהרן וישראל גל' סב ע' פא ואילך. וש"נ.

53. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריח וסי' רכג. פסקי תשובות סי' תרעג הע' 32. לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 63.

54. ראה שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ב סי' ד. שו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת סי' נג. שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' מב. שו"ת אור לציון ח"א פ"ב ה"ז.

55. ראה שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קפד. שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סי' יט. שו"ת משנת יוסף ח"א סי' כו.

56. טושו"ע סי' תרעג ס"א.

57. משנה ברורה שם סק"ב. כף החיים שם סק"ג.

58. ראה קיצושו"ע סי' קלט ס"ד. וראה גם דרכי חיים ושלוש סי' תתיד, וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

אך למעשה, אין מניעה להדליק בכוסיות עם שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות, אף אם הפתילות אינם מצמר-גפן או פשתן, ובפרט שהן דולקות יפה. וראה בסעיף הבא.

59. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנז.

60. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' שעא. שו"ת להורות נתן ח"ו סי' מה. פסקי תשובות סי' תרעג אות ב ובהערות שם.

מקום ההדלקה בפתח

- ז. מקום הדלקת נר חנוכה הוא משמאל הפתח, ממול המזווה, כדי שיהיה מסובב במצוות.⁷³ אך בדיעבד, אם הניחו בימין, דהיינו באותו צד שבו קבועה המזווה - יצא.⁷⁴
- ח. אם המזווה היא משמאל הפתח [היינו שנראית⁷⁵ כשמאל הפתח, מצד מנהגנו לקובעה לפי "היכר ציר"⁷⁶] - מניח את החנוכיה מימין הפתח, ממול המזווה.
- ט. באם אין כלל מזווה בפתח זה - מניח את החנוכיה מימין הפתח.⁷⁷
- י. למנהגנו, מניחים את החנוכיה על כסא וכיו"ב⁷⁸ בתוך חלל הפתח ולא ליד הפתח⁷⁹, צמוד למשקוף השמאל.⁸⁰
- יא. חנוכיה גדולה שהיא רחבה יותר מעובי המשקוף, הנה אם מעמיד כסא וכיו"ב ומצמידו למזוזת הפתח ומניח עליו את החנוכיה, הרי זה כמי שמרחיב את עובי הפתח - באמצעות הכסא, וכך גם בהנחה על הכסא נחשב שמניח בחלל עובי הפתח.⁸¹
- יב. לא מדייקים שהנחת החנוכיה בתוך הפתח תהיה מצפון לדרום או ממזרח למערב.⁸²

גובה החנוכיה

- יג. מעיקר הדין, יש להניח את החנוכיה באופן שגובה להבת הנר⁸³ יהיה מעל לשלשה טפחים (כ-24 ס"מ) מהקרקע⁸⁴. ובדיעבד, גם

להדליק שם, שכן פתח זה נחשב כפתח של חדר בבית.⁶⁶

אודות מקום ההדלקה לבחורי ישיבות ולבנות בפנימייה - ראה להלן פ"ח סט"ז-טז.

ד. מקום הדלקת נר חנוכה לכתחילה הוא בפתח שיש בו מזווה, ומניח את החנוכיה משמאל הפתח, כדי שיהיה מסובב במצוות (כדלהלן ס"ז ואילך).

אמנם ניתן להדליק גם בפתח שאין בו מזווה (וכגון שהוא פטור ממזווה, או במקום שמכל סיבה שהיא לא קבעו מזווה לע"ע), שהעיקר הוא להדליק במקום בו יהיה פרסומי ניסא לבני הבית⁶⁷, אולם אז מניחים את החנוכיה בצד ימין של הפתח, כדלהלן ס"ט.

ה. אין מקפידים להדליק בפתח עם דלת דווקא.⁶⁸

ו. יש להדליק את הנרות במקום שבו הרוח אינה שולטת בהם, כדי שלא יכבו⁶⁹. ואם הדליק במקום שבו הרוח שולטת - לא יצא ועליו לכבותם ולחזור ולהדליקם שוב⁷⁰, בלא ברכה⁷¹. וכל שכן אם הנרות כבר כבו בתוך שיעור זמן ההדלקה, יחזור להדליקם שוב בלא ברכה⁷².

66. שכן סיבת ההדלקה בתוך הבית היא מאחר שפתח הבית בעיקר פונה לחוץ ואילו עיקר מושבו של האדם הוא במקום אכילתו, וכמ"ש הרמ"א שם. אבל בדירות קטנות הרי שפתח הבית הוא פתח החדר הגדול בו גם המטבח ומקום האכילה.

67. במקום שיש בו מרפסת, וגם שם הוא מושב בני הבית, הרי שנחשב פתח אחד החדרים שבבית, ויתכן שאף קודם לפתח הבית הראשי. וכן פסקו כמה מרבני חב"ד.

הדלקה בפתח חדר השינה היא בעדיפות האחרונה, באם אין לו מקום אחר להדליק, כנ"ל סוה"ע 64.

68. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' ל ובהע' 165. וש"נ.

69. אף שלפי דעת הרמב"ם פתח שאין בו דלת פטור ממזווה, אך לא קי"ל הכי בשו"ע י"ד סי' רפו סט"ז וקובעים מזווה בפתח כזה (וראה ש"ך על אתר). ולכן אין נפק"מ בזה, וכך נהג כ"ק אדמו"ר בביתו - ראה ספר המפתחות לשיחות קודש (זעליגסון) ע' 317. בקודש פנימה ע' 65.

69. משנ"ב סי' תרפ סק"א. וע"ע להלן פ"ג סי"ב.

70. פרי חדש שם סק"א.

71. אף שלדברי הפר"ח שבהערה הקדמת אף בטרם כיבתם הרוח צריך לחזור ולהדליקם בברכה, כיון שלא יצא בהדלקה הראשונה. אמנם המג"א סי' תרעג סק"ג והמשנ"ב שם סקכ"ה כתבו שרק אם כבר כבו חייב לכבותם ולהדליקם שוב, ואף זאת בלי ברכה. ולכן, אף שיש לחשוש לשיטת הפר"ח שאף בטרם כיבתם הרוח צריך לחזור ולהדליקם - הדלקה זו תיעשה ללא ברכה.

72. ראה בהערה הקודמת.

73. שו"ע סי' תרעא ס"ז. משנ"ב שם סק"ג.

74. משנ"ב שם.

75. כיון שבאמת הוא ימין לפתח החדר שלתוכו נפתחת הדלת (ראה אגרות קודש ח"ד ע' תקלו. ובכ"מ), אלא שבפועל לעיני בני אדם יכול להיראות לעיתים כשמאלו של פתח החדר אליו משייכים את הפתח והמזווה. ואכ"מ.

76. ראה ספר המנהגים ע' 81. אגרות קודש ח"ב ע' תטז. שם ע' תכד. שם ע' תלו. ח"ט ע' שכה ואילך. ובכ"מ. וראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד, מעגל החיים, פכ"ז סי"ז ואילך. וש"נ.

77. שו"ע שם.

וזאת גם כשמדובר בפתח שמחייב במזווה מן הדין, אלא שלפועל אין שם מזווה מסיבה כלשהי - ראה המובא בספר המאמרים תרל"א ח"א (הוצאת תשס"ה) ע' קה בהערה ד"ה שאם.

78. ספר המנהגים ע' 70.

לענין גובה הכסא - ראה להלן בפנים סי"ב ואילך.

79. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. וראה שער הכולל פמ"ו סק"א.

80. ראה ט"ז שם סק"ו. משנ"ב שם סק"ל. וראה בקודש פנימה ע' 23.

81. שער הכולל שם. וראה בירורי מנהגים - מועדים ע' 156.

82. ספר המנהגים שם. וראה בירורי מנהגים שם ע' 155 הע' 8.

83. כ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה אות ב דגם למטה משלשה טפחים הכוונה ללהבה ולא לכסיס הנר, ע"פ הפמ"ג סי' תרעא משב"ז סק"ה (וע"ע בהמגוץ בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 167).

84. שו"ע סי' תרעא ס"ו.

לתפילת ערבית⁹², דהיינו לאחר השקיעה⁹³ [האמיתית]⁹⁴ ולפני צאת הכוכבים⁹⁵. ויש להזדרז להדליק עם תחילת זמנה⁹⁶.

וראה להלן סי"א ואילך אם צריך להמתין לבני הבית.

אודות זמן ההדלקה בבית הכנסת - ראה להלן פ"ט ס"ח.

ב. אם לא הדליק עד צאת הכוכבים, כיון שהגיע זמן תפלת ערבית - יתפלל ערבית תחילה ואחר כך ידליק⁹⁷. ובאם יש לו מנין קבוע מאוחר יותר וכעת אין לו מנין - ידליק תחילה ואחר כך יתפלל⁹⁸.

הדלקה מאוחרת

ג. אם לא הדליק בזמן - יזהר לכתחילה להדליק עד זמן "שתכלה רגל מן השוק"⁹⁹ [בתוך חצי

92. אגרות קודש ח"ד ע' קד. ספר המנהגים ע' 70. וראה הדעות בזה בטושו"ע סי' תערב ס"א. משנ"ב שם סק"א.

וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 459) שאחד הטעמים להדלקת נרות החנוכה לפני צאת הכוכבים הוא כדי לדמותם לנרות המקדש שהודלקו גם כן לפני צאת הכוכבים. וראה גם בליובאוויטש וחיילי ע' 51 מהנהגות כ"ק אדמו"ר הרשב"י, ולהעיר מהמובא שם שהנהגת הבחורים בליובאוויטש הייתה להדליק לאחר תפילת ערבית.

93. ראה שו"ע סי' תרעב ס"א, שהמצוה להדליק בשקיעת החמה - "לא מאחרין ולא מקדימין" [אלא שלדעת הכוונה לסוף שקיעה]. לוח כולל חב"ד (תיכין אחר השקיעה . . בין מנחה למערב). קובץ ליובאוויטש ע' 185. ולהעיר גם מסידור אדה"ז סדר הכנסת שבת שצ"ן לדברי הפר"ח סי' תערב סק"א שכתב שי' להדליק בשקיעת החמה. וכ"כ הגר"מ ש"ש אשכנזי ע"ה בהכפר של הרבי גל' ע' 11 ובהע' 2. וראה בהרחבה קובץ הערות התמימים ואנ"ש 770 (שנת תשל"ג) גל' ב ע' 127. קובץ הערות התמימים ואנ"ש דשיבת תות"ל קרית גת גל' כנ ע' קג. ובכ"מ.

94. כשיטת אדה"ז בסידורו סדר הכנסת שבת, שהיא מאוחרת במספר דקות מהשקיעה הנראית (וזמן השקיעה המופיע בלוחות). וראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' יח. וראה גם להלן הע' 109.

95. ראה המובא בנטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ג ס"ב ובהע' ח.

96. משום רזיון מקדימין למצוות - לוח כולל חב"ד. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר אור לכ"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 460). וע"ע להלן ס"ג ופ"י ס"ג.

אודות הנהגת כ"ק אדמו"ר בזה - ביומני בית-חיינו נראה שהיה מדליק זמן מה אחרי השקיעה - ראה לדוגמה יומן הרב ישראל יואל סוסובר ע"ה מחנוכה תשכ"ו (תשורה, כ' אלול תשע"א, ע' 129 ואילך). שכ"ק אדמו"ר נסע לביתו להדליק הנרות כמעט בכל ימי החנוכה 20- דקות לאחר השקיעה. וראה גם בהמובא בנטעי גבריאל שם.

97. שרי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"א. מענה כ"ק אדמו"ר שהובא בשלחן מנחם או"ח סו"ס צ (ח"ג ע' רסו). וראה גם הכפר של הרבי שם ע' 6 ובהע' 9.

98. שו"ת שאגת אריה סי' כב. שו"ת תשובות ונהגות ח"ב סי' שלח. פסקי תשובות סי' תערב סק"ג ובהערה סק"ג. הכפר של הרבי שם. וע"ע בהרחבה בירורי מנהגים - מועדים ע' 162 ואילך.

99. שו"ע סי' תערב ס"ב.

וברמ"א שם: "יש אומרים, שבזמן הזה, שמדליקין בפנים, אינו צריך לזוהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, ומכל מקום טוב לזוהר גם בזה". ואף שביב"ה על אתר ד"ה וז"מ כתב ע"פ הטור שטעם הזהירות "שא"ע" שמדליקין בפנים, כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח - יש היכרא לעוברים ושבים", ולפ"ז אינו שייך למנהגנו

אם הניחו למטה משלשה טפחים - יצא⁸⁵. ויש שכתבו להדר שגם גוף המנורה יהיה מעל שלשה טפחים⁸⁶.

יד. לכתחילה לא תהיה הלהבה גבוהה מעשרה טפחים (כ- 80 ס"מ)⁸⁷. ובדיעבד, אף אם החנוכיה כולה היתה למעלה מעשרה טפחים - יצא⁸⁸.

טו. חנוכיות הגבוהות שאם יניחום מעל שלשה טפחים יהיה גובה הלהבה יותר מעשרה טפחים, ניתן להניחן מלכתחילה על גבי הקרקע (וראו שיהיה בהפסק משהו ביניהן לרצפה, מפני כבוד), ואין צריך להגביהן שלשה טפחים מעל הקרקע⁸⁹.

טז. במקום שיש חשש בטיחות, וכגון שחוששים שהילדים ישחקו עם החנוכיה, או כשמדליקים בחנויות ואין מקום להניחם למטה מעשרה טפחים בשל העוברים ושבים וכדו', ניתן מלכתחילה להניחה במקום גבוה יותר מעשרה טפחים⁹⁰.

לענין הגובה המירבי להעמדת החנוכיה - ראה להלן פ"י סכ"ב.

רווח בין החנוכיות

יז. כאשר מניחים כמה חנוכיות אחת ליד השנייה, יזהר שיהיה רווח ביניהם, בכדי שיהיה ניכר כמה נרות מדליקים באותו לילה, ולא ייראו כולם כחנוכיה אחת⁹¹.

ד.

זמן ההדלקה

תחילת זמן ההדלקה

א. מנהגנו להדליק את הנרות בין תפילת מנחה

85. פר"ח שם. משנ"ב שם סק"ו.

86. ראה שו"ת קני תורה ח"א סי' קלא. פסקי תשובות סי' תרעא אות יג.

87. כך שמע בכף החיים שם לפי הפמ"ג דלעיל הע' 82. וראה גם שו"ת מנחת יצחק שם.

88. שו"ע שם.

89. ראה שו"ת מנחת יצחק שם. וע"ע נטעי גבריאל פט"ז ס"ח ובהע' טז. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' ל. וש"ב.

90. שבזמננו, שעיקר פרסום הנס הוא לבני הבית, ניתן להקל בזה יותר - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם.

91. לפי רמ"א שם ס"ב וס"ז, שאם כל אחד מבני הבית מדליק, ידליקו כל אחד במקום אחר, כדי שיהיה ניכר כמה מדליקים, אבל כשמדליקים חנוכיות אין צורך להדליק דוקא במקומות שונים, אלא ניתן להדליק באותו מקום, כל עוד נשמר מרחק מתאים בין החנוכיות.

לן מחוץ לביתו ומדליק שם והתאחר ולא הדליק עד לאחר חצות - יכול להדליק בברכה אף לאחר חצות הגם שאין לו בני בית שיכול להקיצם [אולם יש לו להשתדל שלא להיכנס למצב זה מלכתחילה ולהדליק את הנרות בתחילת הזמן]¹⁰⁷.

הדלקה מוקדמת

ו. נחלקו הפוסקים אם ניתן להדליק נר חנוכה החל מפלג'המנחה [היינו שעה ורבע זמניות קודם השקיעה] ואילך, לפני השקיעה¹⁰⁸. לכן, יש להימנע מלהדליק נר חנוכה עד השקיעה¹⁰⁹, גם אם כתוצאה מכך יצטרך להדליק רק לאחר חצות הלילה¹¹⁰ (ויברך רק אם בני ביתו נעורים אזי¹¹¹).

בנוסף, גם אם לא יוכל להתעכב חצי שעה ליד הנרות לאחר זמן ההדלקה [באם ידליק בזמן] - עדיף להדליק בזמן ולא בפלג'המנחה, אף שבפלג'המנחה יוכל להתעכב ליד הנרות¹¹².

ז. אם מסיבה כלשהי אינו יכול להדליק בזמן ההדלקה ואף לא במהלך הלילה - ידליק בפלג'המנחה, אך לא יברך על הדלקתו (מלבד בערב שבת, כדלהלן פ"ג ס"ו)¹¹³,

שעה מצאת'הכוכבים¹⁰⁰], ולפחות עד חצות הלילה¹⁰¹.

ד. אם לא הספיק להדליק לפני חצות - יכול להדליק עד עלות'השחר¹⁰². באם נוכחים שניים (ואם אין שניים - לפחות אחד¹⁰³) מבני הבית¹⁰⁴ - ידליק בברכה¹⁰⁵, ובאם ישנים ואינו יכול להקיצם - ידליק בלא ברכה¹⁰⁶.

ה. מי שמתגורר לבדו או שמסיבה כלשהי

שמדליקים בתוך הבית ממש - כבר העירו שאין לפרש כן בדעת הרמ"א, שהרי כתב כן בדרכי משה סק"ד אף לפי המנהג שמדליקים בתוך הבית ממש. והלא כן כתב גם הרמ"א בפירושו בהגהה לעיל סי' תרעא ס"ח (ובמשנ"ב שם סקנ"ד ובשעה"צ סקס"ג אף ביאר דבריו בזה) ולהלן בס' תרע"ו ס"ג, והאידג'ה שמדליקים בתוך הבית ממש, והוא על פי מנהג מהר"ל שהביא בדרכי משה שם.

ודנו האחרונים בטעם הדבר, וראה בערוך השולחן שם סק"ד, והיינו משום שכן היה עיקר תקנת חז"ל. וראה גם יוסף אומץ סי' תתרע"ג: "ויש להדליק בתחילת הלילה אף לדידן שאנו מדליקין בפנים, כי כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, וכמה תקנות מצינו שתקנו חכמינו ז"ל, ועתה, אף דאול ליה ההוא טעמא, תקנות ההמה לא זוו ממקומן". ובלאו הכי - הרי זריזין מקדימין למצוות, וכמ"ש הר"ן שבת ט, א מדפי הרי"ף ד"ה דאי וברשב"א שם כא, ב ד"ה ופירשו. וראה שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' פד ובשבת הלוי - חנוכה פ"ו הע' כז. פרי אליעזר פ"ו הע' כב. קובץ אור ישראל גל' מב ע' קיב ואילך. ועוד.

100. והיינו כמו שכתב בשו"ע סי' תערב שם, וכפי עיקר תקנת חז"ל, כנ"ל בהערה הקודמת. וראה עוד פסקי תשובות סי' תערב אות ד ובהערות שם בשיעור "שתכלה רגל מן השוק" בזמנו. וש"נ. ומ"מ, אי אולינן בתר עיקר תקנת חז"ל גם האידג', הרי שיש לשער לכתחילה כפי הזמן דחז"ל. וראה ביאור הלכה שם ד"ה לא מאחרים. וע"ע פרי אליעזר שם.

101. ראה בהמציין להלן הע' 106. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343).

ומשמעות המג"א שם סק"ו ע"פ שו"ת מהרש"ל סי' פה, שעד חצות יכול להדליק בברכה אף בשאין בני ביתו נעורים (ורק אם מדליק לאחר חצות אינו יכול להדליק בברכה אלא אם בני ביתו נעורים). וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' א אות ד. נטעי גבייראל שם סט"ו ובהע' לג. פסקי תשובות שם סוף אות ד ובהערות שם. וש"נ.

102. וראה נטעי גבייראל שם סט"ו ובהערות שם, והיינו חצי שעה קודם עלות'השחר, כדי שהנר ידלק בלילה ולא לאחר עלות'השחר. אבל ראה להלן פ"ח הע' 311.

103. ראה ערוך השולחן סי' תערב סק"ד. וע"ע בהמציין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 114.

104. ולכאורה אין הקפדה על בני בית דוקא, וגם אם נכחו אחרים בשעת ההדלקה מברך, שכן נכחתי הוונא העיקר הוא מה שיש היכר לאחרים ואינו מדליק בעצמו בלבד (אף שלכתחילה כמובן צריך שיהיה מבני ביתו, שלהם מפרסם הנס) - עיין ערוך השולחן שם. וכן משמע בשעה"צ שם סק"ו.

105. ובאם הם ישנים, מן הנכון שיקיצם - משנ"ב שם סק"א. לוח כולל חב"ד.

106. ראה מג"א שם סק"ו בשם מהרש"ל והגהות מיימוניות. משנ"ב שם סק"א. וראה גם כף החיים שם סק"ו. וכן פסקו רוב הפוסקים, דלא כחמד משה שם סק"ג (הביא בשעה"צ שם) [ואף שגם מדברי השו"ע משמע שידליק בברכה, כפי שיביארו המג"א שם, הרי כבר כתבו בכ"כ מקומות, שאי"ז מתיישב עם דעת הרמ"א ומנהג דידן להדליק בפנים. ואכמ"ל]. וראה אגרות קודש ח"כ ע' פג. לקוטי שיחות ח"י ע' 275. שיחות כ"ק אדמו"ר: מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 462). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ט (שם ע' 519). ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 132). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 83). וע"ע בהמציין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 115.

107. חמד משה שם, ציוני בלקוטי שיחות ח"ג ע' 817 הע' 35. חל"ה ע' 319 הע' 12 (ובענין זה לא נחלקו עליו הפוסקים לדעיל בהערה הקודמת [מלבד המהרש"ל שהובא במג"א שם]). שו"ת בית שערים אור"ח סי' שסב. ועוד. לוח יומי הלכה למעשה שם. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

108. ראה בהמובא להלן הע' 113.

109. ולכן יש גם מקום להקפיד על הדלקה לאחר השקיעה האמיתית דוקא (כנ"ל ס"א), שאז כבר ודאי שקיעה ולא קודם לכן. וראה בזה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יח בשוה"ח. אבל ראה לעיל הע' 94. אמנם אין זה מעכב, וכמו שכתב כ"ק אדמו"ר באגרות קודש ח"י ע' רכח: "במענה על מכתבו בהנוגע להדלקת נר חנוכה, שלדעת המפרשים 'משמשקע החמה' היינו מצאת'הכוכבים [ראה מג"א שם סק"א], איך אפשר להדליק קודם לזה, כיון שההדלקה עושה מצוה [ונמצא שהדליק קודם הזמן] - הנה צודק הוא אם היה כמה זמן לפני זה, וכמו קודם פלג'המנחה, משא"כ כשמדליקין לפי ערך זמן ההדלקה בערב שבת, שאפילו לדעה הג"ל יוצאים בזה [כמבואר להלן פ"ג ס"ו ח"ה]. הרי שאין מניעה להדליק סמוך ולפני שקיעת'החמה אף לכתחילה. וע"ע בהמציין בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כד הע' 117.

110. שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' סו.

111. כמבואר לעיל ס"ד. וראה גם פסקי תשובות סי' תערב אות ב במוסגר.

וראה להלן פ"ח ס"כ ואילך לענין הנמצא בדרכים וכדו'.

112. ראה להלן פ"ז שם ובהערה שם. וש"נ.

113. הנה האפשרות להדליק בפלג'המנחה בשעת הדחק, היא דעת האחרות חיים שהביא הב"י, ואף שהובאה בשו"ע סי' תערב ס"א, הרי הובאה כדעת יחיד, כנגד ראשונים הסבורים שאין להקדים ההדלקה. ואף שהביאו בשו"ע כ"ש מי שאומר, הרי כאמור הוא דעת יחיד, וחיישינן לספק ברכות. ומה שהביא המשנ"ב בשער הציון סק"ה

הדלקת בני הבית יחד

ט. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹¹⁹, ובני הבית יאזינו לברכות ויענו אמן, כדלהלן פ"ו סי"ב ואילך¹²⁰.

י. ראוי ונכון לבעל הבית להקפיד לסיים את עבודתו מוקדם ולהגיע לביתו בזמן להדלקת הנרות בשקיעת החמה¹²¹, בנוכחות כל בני הבית.

אולם מי שאינו יכול לעשות זאת - אין בכך איסור, והוא רשאי להדליק מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹²². ובנייתיים בני ביתו (הנשים והבנות) היוצאים ידי חובה בהדלקתו רשאים לאכול ולעשות מלאכה¹²³. אמנם הבנים מעל גיל מצוות הנמצאים בבית, שמדליקים לעצמם, מדליקים בזמן. וכן הילדים, יכולים להדליק לעצמם לפני הדלקת אביהם.

יא. כמו כן, מאחר שלכתחילה יש להדליק את הנרות בנוכחות כל בני הבית, הן הבנים והן הבנות, הרי (שמלבד המדליק), גם הם צריכים להיות נוכחים בשעת ההדלקה בשקיעת החמה, ולכן גם האשה צריכה להשתדל לחזור מוקדם מעבודתה כדי להיות נוכחת בהדלקה¹²⁴.

וכמובן שעליו להכין שמן בנר בכמות כזו שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים¹¹⁴. כמו כן, במקרה שמדליק בפלג המנחה, עליו להשתדל להתפלל מנחה לפני פלג המנחה¹¹⁵.

ויש שכתב, שבמקרה כזה (שהאפשרות היחידה להדלקה עבורו היא בפלג המנחה) - מוטב למנות שליח שידליק בביתו לאחר השקיעה מאשר להדליק בעצמו בפלג המנחה¹¹⁶.

זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה' - ראה להלן פ"י סמ"ח ואילך.

ח. בכל אופן, אין להדליק קודם פלג המנחה, ואם הדליק אז בטעות - לא יצא ידי חובתו, ועליו להדליק ולברך שוב כשיגיע זמן ההדלקה¹¹⁷.

אולם אם הדליק בטעות זמן ניכר קודם השקיעה, אם היה זה לאחר פלג המנחה, אינו צריך לכבות את הנרות ולהדליקם שוב, אם כי יש מקום להחמיר בזה ולהדליקם שוב לאחר השקיעה ללא ברכה¹¹⁸.

מהחיד"א בברכי יוסף שיכול לברך כיון הדעיקר כה"ש מי שאומר - כבר העירו שהחיד"א עצמו חזר בו בספרו כסא רחמים עמ"ס סופרים פ"כ ופסק דהלכה שאין מקדימים הדלקה קודם השקיעה וכפי אשר הביא השו"ע בסתם (אם כי בשע"צ ציין גם לפר"ח, שאכן כתב שמדליק בברכה). ואף שבשעת הדחק יכול להדליק מפלג המנחה ולסמוך על דעת הארחות חיים - אין לו לברך על הדלקה זו. וכן פסק בכף החיים סי' תערב סק"י ובשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמב (והוא משנה אחרונה לדבריו בח"א סי' קפח, ח"ג סי' פא וח"ד סי' סו). וע"ע נטעי גבריאל שם פ"ג סי"א והע' ג. ולהעיר שגם בשו"ע, כשהביא דעה זו, הדגיש שמדובר במי שלא יוכל להדליק בלילה, ואין דנין אפשר משאי אפשר. וכן להעיר משו"ע אדח"ו סי' תפט ס"ב שהעיקר כאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אלא לענין תפילה [ויש להעיר מהמובא לעיל הע' 109 מאגרות קודש, אולם אין להוכיח משם שניתן להדליק בברכה קודם השקיעה. ואכמה"ל]. וע"ע בלוח יומי הלכה למעשה שם.

114. שו"ע שם, וכדלהלן פ"ו סי"ב לגבי הדלקה בשקיעה, וכ"ש בנדוד"ד.

וראה משנ"ב שם סק"ד, שאם לא נתן בה שמן כשיעור הראוי, יחזור ויתן בה שמן כראוי וידליק שוב, אך בלא ברכה.

115. שלא יהיה זה תרתי דסתרי, שמחד עשה את פלג המנחה לילה בכך שהדליק לאחר פלג המנחה ומאידך מתפלל מנחה לאחר פלג המנחה - ראה פמ"ג א"א סי' תרעא סק"י. משנ"ב סי' תרעט סק"ב.

וראה שם בשע"צ סק"י, שמשמע שאף לטעם זה, באם אי אפשר לו, וכגון שיצטרך להתפלל מנחה ביחידות - יוכל להדליק ואחר כך להתפלל. ע"ש. והיינו משום שאין זה לגמרי תרתי דסתרי, שכן בהדלקתו בפלג המנחה אינו מקבל על עצמו את דיני היום הבא כמו בתפילת ערבית וכיו"ב, אלא שסומך על הדעה שמחשיבתו כלילה כדי להדליק נרות בלבד, ולכן לשון הפוסקים הוא שרק "נראה קצת כתרתי דסתרי".

116. שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' סו.

117. פרי מגדים סי' תערב א"א סק"א. שע"צ שם סק"ד.

118. מתבאר לפי הג"ל בפנים ס"ו. וראה פמ"ג משב"ז סי' תרעג סק"ט.

[אבל ראה שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פא וח"ד סי' סו]. וכ"כ בפסקי תשובות (במהדורה הישנה) סי' תערב הע' 10.

והיינו אף אם נאמר שיצא ידי חובתו בהדלקה זו, הלא לדידן יעשה כן רק בשעת הדחק, כנ"ל, ואף זאת ללא ברכה, שמא אינו יוצא י"ח בהדלקה זו. ולכן כתבנו שנוכן שיחזור וידליק בלא ברכה. אמנם אם הדליק בזמן הסמוך לשקיעה, שמדברי כ"ק אדמו"ר באגרות קודש דלעיל הע' 109 משמע שיוצא י"ח - אין צריך להדליק שוב, ומסיבה זו הדגשנו שהמדובר בפנים הוא בהדלקה בטעות זמן ניכר קודם השקיעה.

119. ראה מג"א סי' תערב סק"ה. קיצושו"ע סי' קלט ס"י. וכיון שהמעלה היא בפרסום הנס לבני ביתו, משמע שיש ענין שגם בניו הגדולים יהיו נוכחים בשעת ההדלקה אף שהם חייבים להדליק בפני עצמם, שהם בכלל בני ביתו (אף שאינו חובה ואי"צ להמתין להם, כדלהלן סי"ב). וע"ע שו"ת בנין שלום - מועדים סי' מב.

120. ראה שו"ת התעוררות תשובה ח"ד הגהות לשו"ע על אתר. וראה גם קובץ אור ישראל גל' כב ע' קיד.

121. ראה לעיל סי"א.

122. ובאשר לאיסור עשיית מלאכה קודם ההדלקה - ראה להלן פ"ה סי"ה ובהערה שם.

123. שגם אם נאמר שחל עליהם איסור זה, מ"מ מקילים בו במקום צורך קצת, ורואי במצב המתואר בפנים, כדלהלן שם סי"ג.

ולכתחילה אין להם לצאת ידי חובה בהדלקת אחיהם שמעל גיל מצוות, כיון שאינם טפלים אליו כמו שטפלים לבעל והאב. וראה לעיל פ"א הע' 7.

124. ראה קובץ מבית לוי ח"י ע"ג (ושם הע"א, שבל"ט היה המנהג שהאשה הולכת בזמן והבעל ממתין לה עם ההדלקה). פסקי תשובות שם הע' 52. וזמן ההמתנה הוא לכאורה עד חצות, שהוא הזמן המאוחר לתכלה רגל

בשיעור של 'אכילת קבע'¹³¹ (יותר משיעור 'כביצה' - 56 ס"מ"ק). עם זאת, אכילה בכמות פחותה, וכן אכילת פירות, ירקות, בשר, דגים וכדומה, או שתייה שאינה משכרת - מותרת אפילו בכמות מרובה.¹³²

ומידת חסידות להימנע מכל אכילה ושתייה עד ההדלקה.¹³³

ב. אם התחיל לאכול 'אכילת קבע' בעוד היום גדול - רשאי להמשיך גם בתוך החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, אך בהגיע זמן ההדלקה, עליו להפסיק מאכילתו ולהדליק את הנרות, ויכול להמשיך באכילתו לאחר ההדלקה.¹³⁴ כמו כן, אם התחיל (באיסור) ב'אכילת קבע' בתוך החצי שעה שלפני זמן ההדלקה - צריך להפסיק בהגיע זמן ההדלקה.¹³⁵

ג. הנשים, שדרך כלל אינן מדליקות את הנרות בעצמן,¹³⁶ אינן מחויבות להימנע מלאכול ולשתות לפני ההדלקה, אך יש שנהגו להחמיר ולהימנע מאכילה ושתייה לאחר שהגיע זמן ההדלקה, ובכל אופן במקום צורך קצת ניתן להקל.¹³⁷ אבל אם

באם מכל סיבה שהיא בני הבית אינם נוכחים בבית בזמן ההדלקה - יש להמתין עם ההדלקה עד בואם וידליק כשכולם מקובצים יחד.¹²⁵ אך מכל מקום, גם אם הנשים והבנות לא נכחו בשעת ההדלקה, הן יוצאות ידי חובה בהדלקת האב או הבעל.¹²⁶

יב. בחור שמגיע מאוחר לביתו - אין צורך להמתין לו, אלא ידליק בעצמו כשיגיע ומשפחתו תדליק בזמן. לעומת זאת, נערה שאינה יכולה להגיע לביתה בזמן ההדלקה, מוטב שימתניו לה בשעת הצורך, כדי שתהיה נוכחת בהדלקת אביה, מאחר שהיא יוצאת ידי חובה בהדלקה זו (וראה בהערה).¹²⁷

ה. איסורים קודם ההדלקה

איסור אכילה

א. החל מחצי שעה לפני זמן הדלקת הנרות, דהיינו חצי שעה קודם שקיעת החמה,¹²⁸ ועד לאחר ההדלקה, אין לאכול¹²⁹ פת או מיני מזונות¹³⁰ ואין לשתות משקאות משכרים

מן השוק, כנ"ל ס"ב, ובשעת הדחק יכול להדליק עד עלות השחר, שכן בני ביתו נעורים.

125. כיון שלאילו המדליקים בפנים עיקר המצוה היא פרסום הנס לבני הבית וזה עדיף על הדלקה בזמן שמצד ריזיון מקדימין - ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תלג. שו"ת משנה הלכות ח"א סי' תקלב. וראה עוד בהמצוין בפסקי תשובות שם.

126. משמעות המשנ"ב סי' תרעה סק"ט. וע"ע במובא בפסקי תשובות שם.

127. ראה שו"ת רבבות אפרים שם, ע"פ המבואר לעיל הע' 125. ויש להוסיף, שכן יש דעות שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו נוכח בזמן ההדלקה צריך לכוון בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחנינו", וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מדי ספק ברכות, לכן חשוב שתהיה נוכחת בשעת ההדלקה (ראה בהמצוין לעיל פ"א הע' 8). ולכן טוב יעשה אביה שיאחר הדלקתו באותו ערב.

אכן, אם הבת נמצאת במקום מרוחק ונתינת לביתה רק לאחר חצות או שגם בהגיעה לא יוכלו להתקבץ כל בני הבית יחד, אזי באם אפשר תצא ידי חובה בהדלקה היכן שנמצאת, ובני ביתה ידליקו בזמן ולא יאחרו ההדלקה כ"כ, ובאם נמצאת בדרך או במקום שאין מדליקים בו נרות חנוכה - תצא בהדלקת אביה אף שלא תהא נוכחת בשעת ההדלקה. וראה עוד בזה בקובץ אור ישראל שם.

128. שהוא זמן ההדלקה למנהגנו, כנ"ל בפנים פ"ד ס"א. וש"נ.

129. ראה מג"א סי' תערב סק"ה (ושם בתחילת דבריו כתב בשם מנהגים טירנא, והלשון הוא "טוב להדליק קודם אכילה" כו'. אבל במשך דבריו בשם המהרש"ל שאפילו ללמוד אסור משהגיע זמן ההדלקה, והיינו מדינא, משמע דכ"כ אכילה ושתייה אסורים מדינא). מחצית השקל שם (שיש להחמיר בזה החל מחצי שעה קודם ההדלקה). משנ"ב שם סק"י ושה"צ שם סק"ד.

130. אודות מיני מזונות בכלל - ראה פמ"ג סי' תלא א"א סק"ד (חמשת מיני דגן). ערוך השולחן שם סק"ו (פת שמברכין עליו מזונות).

אודות תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן - הנה בדרך החיים ט"ס מג כתב בגדר אכילת עראי: "וכן תבשיל העשוי מחמשת מינים אם אינו קובע עליהו", והביא דבריו במשנ"ב סי' רלב סק"ד, אלא שהוא פירש בסי' תרלט סק"י גבי חובת אכילה בסוכה (מקור דברי הדרך

החיים שם), שהיא באכילת קבע דוקא, וקביעות זו היינו "שאוכלם בחבורה או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת" (ובשעה"צ שם סק"ה מצוין שכן דעת הבג"י ישע שם, מאמר מרדכי שם סק"ג ושכן משמעות השערי תשובה שם סק"ה). אבל לדעת המג"א שם סק"ו אין הבדל בין פת או מאפה מזונות לתבשיל שברכתו מזונות, וכ"כ בשו"ע אדה"ז סי' תרלט סי"א שאכילת קבע היינו "כפת העשויה מחמשת המינים או תבשיל העשוי מחמשת המינים". ועד"ז כתב בסי' תעא ס"ב גבי אכילה בערב פסח לאחר שעה עשירית. ומשמע שמסוכה למדו כן גם לאכילה קודם מנחה ועוד ענינים. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' כב הע' 107 ובהמצוין שם.

131. שיעור זה לא הוזכר בפירוש בפוסקים בהל' חנוכה, אמנם איסורים אלו מקורם באיסור האכילה לפני מנחה המבואר בשו"ע סי' רלב ס"ג, ושם העיקר הוא שלא יאכל אכילת קבע. ע"ש. וכן למדו כן מאיסור אכילה שקודם בדיקת חמץ ושאר מצוות, ובהתאם לזה כתבנו בפנים פרטי הלכה זו והמקורות עליהם ייסדנו הדברים. וראה גם בדברינו במדריך לחגי הסוכות תשפ"ה פ"ח הע' 361. וש"נ.

132. ראה שו"ע סי' רלב ס"ג. מג"א שם סק"יז (לגבי שיעור שתייה המשרת). משנ"ב שם סק"ה. וראה גם הגהה מכת"י לשו"ע אדה"ז סי' תלא ס"ה (הובאה במהדורה החדשה שם ציון ס' [נדלגא ממבואר במ"מ וציונים על אחר]). וראה גם סי' רפו ס"ד. סי' תע ס"ז. סי' תפט ס"ז.

133. לפי הרוקח אירוסין ונישואין סי' שג, אודות כל מצוה חביבה הבאה מזמן לזמן, וכל שכן לגבי מצות נר חנוכה, הנקראת בלשון הרמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ב 'מצוה חביבה עד מאד'. וראה פסקי תשובות סי' תערב אות ח. לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 108. וש"נ. ולהעיר גם מלשון המג"א שהובא לעיל הע' 129. וראה במדריך לחג הסוכות שם פ"ח הע' 442.

134. לפי משנ"ב סי' רלה סק"א. וראה שו"ע אדה"ז סי' תלא ס"ז ובקו"א שם סק"ו. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' מא ובהע' 251.

135. לפי משנ"ב סי' רלב סק"י. שעה"צ סי' רלה סק"ב.

136. ראה לעיל פ"א סי' ואלך ובהערות שם. וש"נ.

137. הנה מעיקר הדין, כיון שאינן מדליקות בעצמן אלא יוצאות

בעוד היום גדול - רשאי להמשיך עד זמן ההדלקה, אבל מיד שהגיע זמן ההדלקה עליו להפסיק ולהדליק¹⁴¹.

ו. מסיבה זו נכון להשתדל לשוב מוקדם מהעבודה כדי להדליק בזמן, אך אם הדבר אינו אפשרי - מותר להדליק מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹⁴².

ז. גם הנשים נכון שיחמירו שלא לעסוק בחצי שעה זו במלאכות שעוללות לעכב אותן מהשתתפות בהדלקה, אך עבודות בית רגילות, כגון נקיון והכנת אוכל וכיו"ב - יכולות לעשות, ובמקום צורך קצת יש להקל אף בשאר מלאכות. וכמובן, אם הן בעבודה ואינן מסיימות לפני שקיעה, או אם הבעל בעבודה ויחזור מאוחר - מותר להן לעסוק במלאכה¹⁴³.

שינה קודם ההדלקה

ח. החל מחצי שעה קודם ההדלקה אין לישון אפילו שינת עראי¹⁴⁴.

ט. גם אם הולך לישון קודם החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, עליו להעמיד שומר או להפעיל תזכורת בפלאפון וכיו"ב (כדלהלן סי"א), כדי שיתעורר ויוכל להדליק כשיגיע זמן ההדלקה¹⁴⁵.

י. גם הנשים נכון שלא ישנו בחצי שעה שקודם ההדלקה, אבל במקום צורך קצת יכולות להקל¹⁴⁶.

שומר

יא. בכל האיסורים האמורים לעיל קודם ההדלקה, שמטרתם למנוע שכחה

מדליקות לעצמן, כגון שמתגוררות לבדן¹³⁸, אכן מחויבות להימנע מלאכול ולשתות החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה, כמו הגברים¹³⁹.

ד. היוצאים למבצע חנוכה' מבעוד יום לפני שמדליקים נרות בעצמם, יש להם להיזהר שלא לאכול 'אכילת קבע' עד ההדלקתם, ואין להם להקל בדבר, אך כמובן שיכולים לאכול שאר דברים הנחשבים כ'אכילת עראי' כנ"ל.

מאידך, במקום צורך גדול, וכגון שמתעכבים מספר שעות ב'מבצעים' וכיו"ב, ניתן להקל בדבר, ונכון שיעמידו 'שומר' שיזכיר להם להדליק בבואם לביתם (כדלהלן סי"א)¹⁴⁰.

איסור מלאכה

ה. החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה אין לעסוק במלאכה שעלולה לעכב את האדם מלהדליק את הנרות בזמן. ובאם התחיל

בהדלקת הבעל או האב, הרי שמעשה ההדלקה בפועל אינו מוטל עליהם שיצטרכו לאסור עליהם לאכול קודם לכן שלא ישכחו, שכל שמצוה לאחר שיעשה המצוה עבורו יכול לאכול - ראה שו"ע אדה"ז סי' תע"ז גבי אכילה קודם בדיקת חמץ. וכן בנר חנוכה - בט"ז סי' תרע"ז סק"ב. וה"ה בנדר"ד. אלא שיש שכתבו שכן המנהג להחמיר - ראה גם נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ה ס"ה, משו"ת בצל החכמה ח"ד סי' נח. וראה עוד בהערות שם. וכ"ה בהליכות שלמה פט"ז סי"ג. ולהעיר גם מדברי המג"א שהובאו לעיל הע' 129, שמשמע מלשונן שמבלי הבט על החיוב מעיקר הדיון יש גם ענין שלא לאכול קודם ההדלקה, ולפ"ז גם נשים היוצאות ידי חובה בהדלקת הבעל או האב יש ענין שלא יאכלו. וראה עוד המובא בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כב ובהע' 111. וש"נ.

138. ראה לעיל פ"א סי"ז.

139. לפי המבואר לעיל בהע' 137.

140. ראה לעיל הע' 129 שאיסור האכילה קודם ההדלקה הוא מדינאי, ולכן קשה להקל בדבר אף במקום צורך, אלא שכו"מ הובאו באחרונים בזה מספר טעמים לקולא, ומ"מ אין בהם כדי להקל לכתחילה, ואין ראוי לסמוך עליהם אלא במקום צורך גדול, וכגון שמתעכבים שעות רבות במבצעים וכיו"ב, וכדלהלן.

דנה יש שכתבו לדמות הא למי שנמצא שלא בעירו ואינו יכול לקיים עתה מצות הדלקת נר חנוכה, שנאמר שכיון שאינו יכול לקיים המצוה עתה לא גורר שלא יאכל, או שכיון שמוכרח לשוב לביתו לא חיישינן שמא ישכח - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כג ובהע' 123 בשם שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קסג, אבל שם מסייג את ההיתר רק למי שכבר היה הנרות בביתו קודם שיצא וכבר קנה כרטיס לחזרה לביתו, כגון שבקובץ מבית לוי ח"י ע' כב מובא בשמו דליתא להיתר זה. וכן מה שרצה ללמוד מדברי הקצות השולחן סי' כו בדי השולחן סקט"ו שכיון שמוכרח לחזור לביתו לא יימשך באכילה - הרי שם מיידי ב'משתרים' אצל אחרים בשכר ומוכרחים לחזור לעסקיהם תיכף אחר סעודתם. גם בשו"ת משיב נבונים ח"ג סי' לט החמיר בכה"נ צרינו כולם בלוח יומי הנז' ממה טעמים, ולא היקל אלא בדאיכא שומר בצירוף סכרא הנ"ל ועוד. וע"ש בלוח יומי הנז' שהזכיר עוד סברות להיתר ודחה אותם. וש"נ. אולם סיים דמ"מ אין להקל אלא במקום צורך גדול, כנראה משום דחוי לאיצטרופי כמה סברות להיתר, ובפרט שמתעכבים בהדלקתם מחמת שעוסקים בזיכוי הרבים במצות הדלקת נר חנוכה, ואף שבאכילתם אינם עוסקים בזה, מ"מ מיקלש קליש איסורא מטעם זה. וע"ע קובץ הערות התמימים ואנ"ש אה"ק גל' ב' ע' 15 ואילך וש"נ. וראה בהמצוין להלן הע' 147.

141. ראה משנ"ב סי' תערב סק"י: "ואפי' ללמוד אסור... וכ"ש אכילה ושאר דברים", ובפסקי תשובות שם אות ז ועוד אחרונים פירשו ככוונתו ד"שאר דברים" היינו איסור מלאכה ומסחר וכו', כמו קודם תפילת מנחה וערבית. וראה עוד נטעי גבריאל שם פ"ד ס"א.

142. מאחר שנחשב כחתחיל בהיתר, וע"ד המובא בהל' ספירת העומר שהמתחיל אכילתו בהיתר אין צריך להפסיק אלא שראוי להחמיר בדבר לכתחילה (ראה שו"ע אדה"ז סי' תפט סי"ז במוסגר) - ראה מאי חנוכה פ"ד אות ב. נטעי גבריאל שם ס"ג. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כב הע' 106 וע' מא.

143. ראה בהמצוין לעיל הע' 140. וה"ה בנדר"ד. פסקי תשובות שם. וש"נ.

144. ראה נטעי גבריאל שם פ"ה ס"ח ובהערה שם. וש"נ.

145. והוא כדין האוכל בעוד היום גדול המבואר לעיל בפנים ס"ב.

146. לפי המובא לעיל הע' 140. וה"ה בנדר"ד.

החנוכה אף שעקב השיעור ייאלצו להדליק את הנרות לאחר מכן¹⁵¹.
וראה להלן פ"ג סמ"ד לענין שיעור קבוע או צפייה במראות קודש מהרבי במוצאי שבת.

1. סדר ההדלקה

ההכנות להדלקה¹⁵²

- א. מבעוד יום < נכון להכין את השמן והפתילות ולסדרם בחנוכייה מבעוד-יום, כדי שיהיו מוכנים להדלקה בהגיע הזמן¹⁵³.
- ב. כמות השמן < לפי מנהגנו נותנים שמן בנר בשיעור כזה שהנרות ידלקו לפחות חמישים דקות¹⁵⁴, ויש להקפיד שעוד לפני ההדלקה יהיה מספיק שמן בחנוכייה לצורך זה¹⁵⁵.
- אם התברר לאחר ההדלקה שלא היה מספיק שמן - ראה להלן פ"ו ס"ח-ט.
- ג. הפתילות < נוהגים להדליק כל יום בפתילות חדשות. ויש המשתמשים בפתילות הישנות דוקא [מלבד הפתילה הנוספת, שהיא חדשה, כמובן]¹⁵⁶.

151. לפי שו"ע אדה"ז סי' תלא ס"ט.
152. אודות צורת החנוכייה, דיני השמן והפתילות - ראה בהרחבה לעיל פ"ב ו"ש.
153. ראה משנ"ב סי' תערב סוסק"א (גבי המדליקים בצאת הכוכבים, "דאם יעשה הכל אחר תפלת ערביא בודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו, והוא חצי שעה מדינא דגמ". ונראה דה"ה למנהגנו, דעיקר זמן ההדלקה לדין הוא בשקיעת החמה, וכמבואר לעיל פ"ד ס"א). וראה גם הכפר של הרבי גל' 11 ע' 6.
154. ראה ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"י ע' קג (שו" פשרה בין ה"דעות חלוקות בזמן ההדלקה אם הוא קודם תפלת ערבית או לאחריה, לכן מהדרין לעשות כשתי הדעות, היינו להדליק לאחר תפלת מנחה ובאופן שיהיה שמן בנרות כדי כל השיעור לאחר מעריב). וראה משנ"ב שם במוסגר ובסק"ה. וראה גם נטעי גבריא, הל' חנוכה, פל"א ה' ג' ונ"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' כא ה' 101.
- אודות מנהגנו באם איחר להדליק הנרות לאחר צאת הכוכבים - ראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 108 ה' 103, ש"למעשה מדייקים בזה [=שהנרות ידלקו 50 דקות] בלא פלוג גם כשמדליקים לאחר צאת הכוכבים, כגון במוצאי שבת או כשמדליקים באיחור". אמנם אינו מובן מה המקור והטעם שנהגו כך, שכן הדעת נותנת לחלק בין המדליק בזמן, קודם צאת הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא אכן חמישי דקות, לבין המדליק לאחר צאת הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא חצי שעה. וראה קובץ הערות התמימים ואנ"ש 770 גל' ב (שנת תשל"ג) ע' 125 ואילך.
- וראה לעיל בפנים פ"ד ס"ה ואילך לענין המדליק בפלג-המנחה, ולהלן בפנים פ"ד ס"ו לענין הדלקת נרות חנוכה בערב שבת.
155. שבת המועדים הל' חנוכה פ"ו ס"ח לפי שו"ע סי' תרעה ס"ב.
156. ספר המנהגים ע' 71, ושם: "נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות, ויש אומרים דאין חוששין לזה. ואדרבה, הישנות נוחין יותר לדלק. ולע"ז לא יכולתי לברר מנהג רבינו [כ"ק אדמו"ר הרי"צ] בזה". משמע שהמנהג הפשוט הוא ליקח בכל יום פתילות חדשות. וכן בפועל הדליק כ"ק אדמו"ר בכל יום בפתילות חדשות, ומפי השמועה

מההדלקה, יכול האדם לעשותם באם ממנה 'שומר' (שאינו אוכל או עושה מלאכה או ישן) שזיכרנו להדליק את הנרות בהגיע זמן ההדלקה (וראה בהערה)¹⁴⁷, וגם תזכורת בפלאפון וכיו"ב מועילה לענין זה¹⁴⁸.

לימוד קודם ההדלקה

- יב. לימוד תורה לא נאסר בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, אך משהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד, שמא יימשך בלימודו וישכח להדליק¹⁴⁹.
- יג. באם מתעכב בהדלקתו מסיבות שונות - יש להימנע מללמוד בעיון, שמא ימשך בלימודו וישכח להדליק [אא"כ יעמיד שומר, כדלעיל], אך לימוד הלכות פסוקות ללא עיון, ובפרט בהלכות חנוכה - מותר¹⁵⁰.
- יד. במקומות שבהם יש שיעור קבוע בהלכות פסוקות וכיו"ב ללא עיון ופלאפול, ניתן להמשיך ולקיים את השיעור גם בימי

147. בשו"ע אדה"ז סי' תלא ס"א ובקו"א סק"ב משמע ששומר מועיל רק כאשר התעסקותו היא בדבר מצוה, אולם בהכפר של הרבי גל' 11 ע' 6 כתב להקל גם בדברי הרשות, שכן בסי' תלא מדובר לענין בדיקת חמץ החמורה, משא"כ כאן יש לדמותו לדין המובא בשו"ע אדה"ז סי' תפט סי"ז לענין ספירת העומר. ע"ש. וראה גם נטעי גבריא, שם ה' ז.
- אכן מדברי אדה"ז בסי' תפט שם משמע שהשומר מהני רק בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, ומשמע שלא מהני לאחר שהגיע זמן ההדלקה. מאידך, יש שכתבו לדמות לדין קריאת שמע ותפלה, שהקילו להעמיד שומר גם לאחר שהגיע הזמן, כמבואר במשנ"ב סי' רלה סקי"ח, וכ"ש לענין נרות חנוכה, והעיקר בזה הוא שלא ישכח להדליק אף שלפועל לא ידליק בתחילת זמנה (ראה מה שדנו בזה אחרונים, צוינו בפסקי תשובות לס' תפט שם אות יו). וראה גם מה שהסתפק בזה בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כב ה' 109-110. ושי"ב ואכהמ"ל). וראה לעיל בפנים ס"ד לענין היוצאים למבצעים במקום צורך גדול שניתן להקל להם ע"י שומר אף לאחר שהגיע זמן ההדלקה.
148. שכן אין צריך שפיסיקונו השומר בפועל מאכילתו או מלימודו, רק שזיכרנו, ולכן גם תזכורת בשעון או בפלאפון מועילה [אלא שיש לוודא שהסוללה טעונה, כפשוט]. וראה פסקי תשובות סי' רלה אות ח (ודלא כמו בבדיקת חמץ, שיש המדייקים שאין מועילה תזכורת בפלאפון כיון שצריך שהשומר יפסיקונו מלימודו - ראה שלחן מרדכי כ"ה מרדכי בלנוב ע"ה, בני ברק תשע"ב) הל' פסח ח"א סי' 1).
149. מג"א סי' תערב סק"ה. משנ"ב שם סק"י. וראה בשע"צ שם סקי"ד שיש להקל בלימוד ואין לאוסרו החל מחצי שעה קודם השקיעה, אלא שלשיתנו נראה דעכ"פ יש להימנע מללמוד חצי שעה קודם צאת הכוכבים. אכן ראה משנ"ב סי' רלה סקט"ו, שאף שאסור ללמוד משהגיע זמן קריאת שמע מותר ללמוד בחצי שעה שלפני צאת הכוכבים ואף מצוה היא (ראה ברכות ד, ב). וראה גם שו"ע אדה"ז סי' תלא קו"א סק"א ובהג"ה שם. ומשמע שאין להחמיר להימנע מלימוד חצי שעה קודם הזמן רק בבדיקת חמץ, ואין להקשי מזה להדלקת נר חנוכה ושאר מצוות. מאידך, יש מקום להבין מדבריו של חילק בין האיסורים, ולפ"ז גם בהדלקת נר חנוכה אין ללמוד החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה, וכדעת המחמ"ש על המג"א שם. וראה נטעי גבריא שם פ"ו ס"א ובהערות שם, וע"ש עוד פרטים בדין זה של לימוד קודם ההדלקה.
150. ראה נטעי גבריא שם ס"ד ובהערה שם.

יש להדליק את הנרות כשלושים כבוע וחליפה, והנשואים - גם בחגירת אבנט¹⁶².

סדר ההדלקה

ח. הדלקת השמש והחזקתו > מדליקים תחילה את השמש ומחזיקים אותו ביד ימין¹⁶³, ואיטר יד יחזיקנו בשמאל¹⁶⁴.

ט. בעמידה > את הברכות מברכים בעמידה¹⁶⁵, אך בדיעבד, אם בירך בישיבה - יצא¹⁶⁶, וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול לברך לכתחילה בישיבה¹⁶⁷.

י. גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים בשעת הברכה¹⁶⁸.

יא. מקום העמידה > בשעת אמירת הברכות עומד המדליק ממול הנר השמאלי - הנוסף, שאותו מדליק ראשונה (כדלהלן)¹⁶⁹.

יב. כוונה > קודם הברכה יכוון להוציא ידי חובה את בני ביתו היוצאים בהדלקתו ואף הם יכוונו לצאת ידי חובה בברכתו. לכן על השומעים להאזין לברכות מתחילתן ועד סופן¹⁷⁰, מבלי להפסיק בדיבור או לענות "ברוך הוא וברוך שמו"¹⁷¹, ורק לענות "אמן" בסיום הברכות¹⁷². וכן לא יפסיקו בדיבור עד לסיום הדלקת כל הנרות, כדלהלן סכ"ב ואילך.

יג. הברכות > בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נרות חנוכה בשנה זו]

הנוהגים להשתמש בפתילות הישנות, יזהרו להשתמש בפתילה ישנה עבור הנר הנוסף, אותו מדליקים ראשון¹⁵⁷.

ד. אין חובה להכין את השמן והפתילות בעצמו, ולכן אין מניעה להדליק בכוסיות שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות¹⁵⁸. והרוצה להכין את הנרות בעצמו מחמת חיבוב המצוה, יזהר שלא יבוא הדבר על חשבון הידור המצוה מבחינת איכות ויופי דליקת הנר, שהוא העיקר¹⁵⁹.

ה. אין צורך להכין נר נוסף להדליק בו את הנרות מעבר לשמש, שכן למנהגו מדליקים את הנרות באמצעות השמש עצמו ולאחר מכן מניחים אותו במקומו בחנוכייה¹⁶⁰.

אופן ההדלקה

ו. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹⁶¹.

ז. אין לובשים בגדי שבת להדלקת הנרות. אבל

שהיה זה בהוראת הרבנית חיה מושקא נ"ע למשמישים בקודש, שהסבירה שהחדשות בוערות יותר טוב (התקשרות גל' כגה ע' 62). אך בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 114 הע' 141 כתב: "ומה שהרבי נהג (עכ"פ בשנים האחרונות) להדליק בפתילות חדשות בכל יום - הנה עד שנת תשמ"ח הכינה את החנוכייה הרבנית או אחד מהמשמשים בקודש בבית, ואח"כ - הר"ר ש"ד"ב גאנבורג, ולא ידוע אם קיבלו הוראות מהרבי על כך, ואכן בבקודש פנימה ע' 24 כותב בשם הר"ר ש"ד"ב גאנבורג: "הרבי כלל לא התעסק עם הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו, ולא הייתה בענין זה 'הנהגה'".

מאידך, בשיחת ש"פ וישיבת תשס"ו (תורת מנחם חט"ו ע' 303) אמר כ"ק אדמו"ר ש"ק אדמו"ר הר"צ לא נהג כך, אלא היה משתמש בפתילות הישנות. ע"ש [וכנראה היה זה לאחר שבירר הדבר, שכן דברי כ"ק אדמו"ר שבס' המנהגים נעתקו מרשימת המנהגים שבסוף קונטרס ברוך שעשה ניסים שי"ל בשנת תשי"א, ואילו השיחה הנ"ל נאמרה, כאמור, בתשס"ו. אלא שמשום מה בספר המנהגים נשארו הדברים כפי שהודפסו בתשי"א. וראה הליכות ומנהגי חב"ד שם]. אודות שיירי הפתילות - ראה להלן פי"ד ס"ח. וש"נ.

157. ספר המנהגים שם הע' 21 ממשמרת שלום.

158. וראה לעיל פ"ב סי' ו' ואילך אודות סוג השמן והפתילות.

159. ראה המובא בנסעי גבריאל, הל' חנוכה, פי"ט ס"ד ובהע' ח לפי מקור חיים סי' תערב בדבר המעלה בהכנת הפתילות בעצמו. וראה גם פסקי תשובות סי' תרעג הע' 11, שכן נהגו כמה צדיקים. ע"ש. ומ"מ מסתבר שאי"ז על חשבון ההידור באופן יופי דליקת הנר, ככפנים, וכפי הנראה בשו"ע שההידור שבנר הוא בהיותו דולק יפה ואורו צלול.

ולהעיר ש"ק אדמו"ר לא התעסק בעצמו בהכנת הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו (בקדש פנימה ע' 24).

ולהעיר שיש המודרים שלא להשתמש בכוסיות כלל אלא להניח את השמן והפתילות בתוך גביעי החנוכה עצמם ללא הפסק (ראה המובא בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יא ובהע' 26), אך מעיקר הדין אין מניעה להשתמש בכוסיות, כמבואר לעיל פ"ב סי' ו'.

160. כמובא ברמ"א סי' תרעג ס"א, ודלא כהנהגת שהובא בשו"ע שם להשתמש בנר נוסף ולהדליק בו גם את השמש. וכך משמע בספר המנהגים ע' 69, שאחד הטעמים לכך שהשמש למנהגו הוא נר של שעוה הוא כדי שיהיה נוח לטלטלו - היינו להדליק את הנרות באמצעותו.

161. ראה בהרחבה לעיל פ"ד ס"ט ואילך.

162. ספר המנהגים שם ובהע' 8 שם.

163. לפי שו"ע אדה"ז סי' יו ס"ח. סדר ברכת הנהנין פ"ט ה"ד.

164. לפי שו"ע אדה"ז סי' קפג ס"ו. סי' תרנא סי"ד. וכ"כ בנדר"ד בשו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' ט. דיני איטר פ"ב ס"ג.

165. לפי שו"ע אדה"ז סי' ח ס"ג.

166. ראה נטעי גבריאל שם פכ"ד ס"א. וע"ע בהמובא בפסקי תשובות סי' תרעו הע' 33.

167. ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

168. בן איש חי פרשת וישב שנה א ס"א. פסקי תשובות שם סוף אות ה, לפי משנ"ב סי' תרצ עה"צ סק"א.

וראה שם הע' 33, שהוא משום כבוד המצוה ואינו לעיכובא, ולכן מי שהוא חלוש ואינו יכול לעמוד יכול לשבת בשעת הברכה וכן בשעת ההדלקה, כדלהלן סט"ו.

169. משנ"ב סי' תרעו סקי"א.

וגם אם לא עשה כן, מ"מ יתחיל בהדלקת הנר הנוסף - ראה הליכות מועד, הל' חנוכה, ע' ג. הכפר של הרבי גל' ע' 11 ע' 22 הע' 34.

170. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ד. ובכ"מ.

171. לפי שו"ע אדה"ז סי' קכד ס"ב וס"ח.

אולם בדיעבד, גם אם ענו - יצאו ידי חובתן, ראה ברכי יוסף סי' ריג סק"ג. שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ. שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' נא.

172. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ד-ג. ובכ"מ.

ובדיעבד אף אם לא ענו אמן יצאו ידי חובה - ראה פמ"ג א"א סי' תרעה סק"ד.

את שאר הנרות לשמאלו ומדליק משמאל לימין¹⁸².

אכן, בדיעבד, אם הדליק מימין לשמאל - יצא¹⁸³. וכן אם נזכר מיד לאחר שהתחיל בטעות להדליק מהנר הימני - ימשיך להדליק את שאר הנרות מימין לשמאל¹⁸⁴.

יט. אחר כל נר שמדליק, יוודא שהאש נאחזת היטב ברוב הפתילה בטרם ימשיך בהדלקת הנר הבא¹⁸⁵.

כ. "הנרות הללו" < לאחר שסיים את הדלקת כל הנרות מתחיל באמירת נוסח "הנרות הללו"¹⁸⁶, ואומרים אותו בניגון הידוע¹⁸⁷.

כא. אמירת "הנרות הללו" היא בעיקר על ידי המדליק¹⁸⁸, ונהוג שגם בני הבית מצטרפים לניגון.

מדיני הברכות

כב. הפסק וטעות בברכות < לכתחילה אסור להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקת הנרות¹⁸⁹ בשום ענין, אפילו לא לצורך

מברכים לפני ההדלקה שלש ברכות, ובשאר הלילות מברכים שתי ברכות¹⁷³.

יד. נוסח הברכות:

הברכה הראשונה - לפי נוסח אדמו"ר הזקן: "פָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה" (ולא "נר של חנוכה")¹⁷⁴.

הברכה השניה: "פָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם שֶׁשֶּׂשֶׁה נְסִים לְאַבְרָהָם בְּיָמָיו הָיָה בְּזָמַן הַזֶּה".

בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נר חנוכה בשנה זו] מברכים ברכה שלישית: "פָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם שֶׁהָיָנוּ וְקִמְּנוּ וְהִגַּעְנוּ לְזָמַן הַזֶּה"¹⁷⁵.

וראה להלן ס"ב עוד מדיני הברכות.

טו. ההדלקה < את ההדלקה עושים בעמידה¹⁷⁶, אך בדיעבד, אם הדליק בישיבה - יצא¹⁷⁷, וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול להדליק לכתחילה בישיבה¹⁷⁸.

גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים עד סיום ההדלקה¹⁷⁹.

טז. מתחילים להדליק רק לאחר סיום אמירת כל הברכות¹⁸⁰.

יז. בלילה הראשון מדליק נר אחד, ומכאן ואילך מוסיף והולך - בלילה השני מדליק שני נרות, בלילה השלישי שלשה נרות וכן הלאה, עד שבליילה האחרון מדליק שמונה נרות¹⁸¹.

וראה להלן ס"ל ואילך דין הטועה במספר הנרות.

יח. בלילה הראשון מדליק את הנר הימני שבחנוכייה, מהלילה השני ואילך מוסיף

173. טושו"ע סי' תרעו ס"א-ב.

174. סידור אדה"ו. ספר המנהגים שם. וראה בהמצוין שם הע' 11. שער הכולל פמ"ו ס"ב. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשי"ג (תורת מנחם ח"ו ע' 262).

175. טושו"ע שם.

176. שו"ת חקל יצחק סי' ג, כבכל המצוות. נטעי גבריאל שם פכ"ז ס"ב. קובץ הערות התמימים ואנ"ש ארץ הקודש גל' א ע' 27. ועוד. וראה בהרחבה ישראל במעמד פל"ח ס"ב ובהערות שם. וש"נ.

177. ראה פסקי תשובות סי' תרעו הע' 33, לפי המבואר לעיל בברכות ההדלקה. ישראל במעמד שם ס"ה.

178. ברכות שמים עמ"ס שבת ח"ב, חידושים וש"ת בעניני חנוכה, סי' כב אות טז. ישראל במעמד שם ס"ה, לפי ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

179. ראה לעיל הע' 168. וש"נ.

180. סידור אדה"ו. ספר המנהגים ע' 70.

181. טושו"ע סי' תרעא ס"ב.

182. שו"ע סי' תרעו ס"ה. סידור אדה"ו. ספר המנהגים שם. ודלא כמ"ש בשו"ת צמח צדק או"ח סי' סו [במהדורה החדשה: סי' סז], שמדליקים מימין לשמאל (וכשיטת הלבוש שם ס"ה והט"ז שם סק"ו בזה). וראה שער הכולל פמ"ו ס"א.

183. שכן סדר ההדלקה משמאל לימין אינו אלא למצוה מן המובחר - ראה שלחן גבוה סי' תרעו וכף החיים שם סק"ג. ביה"ל שם סוד"ה כדי להפנות. ובפרט שדעת הצמח צדק שכה"א אף לכתחילה, כנ"ל בהערה הקודמת.

184. שכן כאמור לעיל בהע' 182 ישנם דעות הסוברות שכן צריך לעשות לכתחילה. משא"כ אם יחזור להדליק משמאל לימין נמצא שאינו נוהג לפי אף דעה.

[ודלא כהרצים לומר (ראה הכפר של הרבי שם הע' 34) שכיון שעיקר הברכה היא על הנר החדש והיינו השמאלי יש לחזור ולהדליק נר זה ולהמשיך משמאל לימין, שכן מדברי האחרונים (ראה ערוך השולחן שם סק"א. שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' פג אות א ועוד) נראה כי הנר הנוסף נחשב לעיקר, כיון שלפועל מבורך עליו ראשונה, וממילא יוצא בו לעיקר המצוה (ע"ש בדבריהם). אבל אם כבר הדליק נר אחר תחילה, הרי כבר הדליק את הנר של עיקר המצוה, ויכול להמשיך לפי סדר של מימין לשמאל עכ"פ (ובפרט שצידד בהם הצמח צדק, כנ"ל בהע' 182)].

ועפ"י, אם התחיל להדליק מאחד הנרות האמצעיים - לכאורה עדיף שיכבה אותו וידליק מחדש משמאל לימין, שאם לא יכבה וימשיך להדליק משמאל לימין, נמצא שאינו נוהג לפי אף דעה.

185. ביאור הלכה סי' תרעג ד"ה הדלקה וכף החיים שם סק"ג בשם שו"ת מהר"י ברונא.

186. ספר המנהגים שם ובהע' 16. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט חלק א ע' 612). וראה בזה ט"ז סי' תרעו סק"ה ומג"א שם סק"ג ובפמ"ג על אתר. משנ"ב שם סק"ח.

187. ספר הניגונים - ניגון גג.

188. לקט יושר (לתלמיד בעל התרומת הדשן) אורח חיים ע' קנא.

189. וה"ה לכאורה גם שאין להפסיק בברכות ההדלקה עצמן בין ברכה לברכה, דכיון שברכת "להדליק נר חנוכה" היא ברכת המצוה אין להפסיק בינה למעשה המצוה כלל (וראה כע"ז בביה"ל סי' רחצ ד"ה מברכין, וע"ע תהלה לרוד סי' מז סק"ד). וראה עוד להלן הע' 191.

מברך את ברכת "שעשה ניסים" 196 [ובלילה הראשון - גם "שהחיינו" 197], ויכול לברך כל עוד הנרות דולקים למצוות 198.

כז. ברכת "שהחיינו" > אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק 199. וכן מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה 200.

כח. המדליק את הנרות בבית הכנסת בלילה הראשון בברכה או שהדליק בברכה עבור אחרים ב'מבצעים', לא יחזור ויברך "שהחיינו" [ויש אומרים שאינו מברך גם ברכת "שעשה ניסים" 201] בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה גם את בני ביתו 202.

196. פמ"ג סי' תרעו שם. הגהות רעק"א סי' תרעו ושו"ת רעק"א שם (שמסתפק בזה). א"א מבוטששטש סי' רסג. משנ"ב שם. אבל ראה ערוך השולחן סו"ס תרעו. וע"ע נטעי גבריאל שם הע' כב. ימי הלל והוראה פי"ז ס"ג ובהע' 29. וש"נ.

197. משנ"ב שם.

[אולם לעיל בסק"ב כתב שאם לא בירך "שהחיינו" בשעת הדלקה לא יברך עוד, ונתחבטו רבים בישוב הסתירה. ויש שכתבו שלדעת המשנ"ב ברכת "שהחיינו" לבדה אינה ברכת הוראה, אלא כשמברכים אותה יחד עם ברכת "שעשה ניסים", ולכן אם שכח רק ברכת "שהחיינו" וכבר גמר להדליק את כל הנרות, יברך "שהחיינו" רק למחר, משא"כ אם שכח לברך בכלל וצריך לברך ברכת "שעשה ניסים" - יכול לברך גם "שהחיינו" או שבסק"ב מדובר שכבר כבו הנרות או שעברה חצי שעה מהדלקתם. וע"ע בהמצוין בפסקי תשובות שם הע' 11. ימי הלל והוראה פי"ט הע' 11.]

198. שכן האפשרות לברך ברכות אלו היא, כמו שכתבו הפוסקים, מדין ברכות הוראה, והיינו כל זמן שהנרות דולקים, וכפי המובן מפשטות הלשון ב"ש"ע שם סי' ג. וע"ע ערוך השולחן שם. וכ"כ להדיא רבים מהאחרונים בדיון הוראה - ראה גליוני הש"ס שבת כא, ד"ה וא"ג. שו"ת קנין תורה ח"ז סי' גא. שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פד. שו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' יט. וע"ע בהמצוין בפסקי תשובות שם אות ד ובהערות שם.

אכן מגדולי הפוסקים שכתבו שאין לברך אלא במשך החצי שעה שהנרות דולקים למצוות - ראה שו"ת רעק"א סי' עה. שדי חמד, אסיפת דינים, מע' חנוכה ס' ט סוף אות ג. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' סז. הליכות שלמה פי"ז הע' ג. חזון עובדיה חנוכה ע' קמ. שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ו אות ג. ועוד. וספק ברכות להלל. אבל ראה קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 40 ובהמצוין שם.

199. ראה טושר"ע סי' תרעו ס"א.

200. טושר"ע שם. לבוש שם ס"ב. משנ"ב שם סק"ב. וראה נטעי גבריאל שם פכ"ח ובהע' א. וש"נ.

201. טהרת המים שיויר טהרה מערכת הח' אות ג. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' קג (שפשוט הוא). שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קצ (שהברכה היא על הגס של כל יום, ולכן לא יכול לברך ב' פעמים באותו היום). וראה בהרחבה חזון עובדיה חנוכה ע' נד. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' ט' ובהע' 191. וש"נ.

202. שערי תשובה סי' תרעא סקי"א. משנ"ב שם סקמ"ה. וראה אגורה באהל ח"א סי' לד, שגם אם בני ביתו השתתפו בהדלקה בבית הכנסת [או בהדלקה ציבורית וכי"ב] - יברך "שהחיינו" עבורם בהדלקה שבביתו.

[וראה לוח יומי הלכה למעשה שם סו"ה 192, שכמו כן, יכול לכוון בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקה זו ואז יכול לברך שוב "שהחיינו" בהדלקה בביתו. אבל ראה קצות השולחן - הערות

ההדלקה, אלא אם כן לא יוכל להדליק את הנרות מבלי שידבר 190.

כג. באם הפסיק בדיבור, אם היה זה בענייני ההדלקה - אינו חוזר ומברך, אך אם דיבר שלא מענייני ההדלקה כלל - צריך לחזור ולברך 191.

כד. לכתחילה אין להפסיק בדיבור עד סיום הדלקת כל הנרות, אך בדיעבד, אם הפסיק בדיבור באמצע ההדלקה, לאחר הדלקת הנר הראשון - אין צריך לחזור ולברך 192.

כה. אין להפסיק אף לענייני דברים שבקדושה, ואפילו לענייני אמן על ברכת ההדלקה של חבירו, עד שידליק את כל הנרות, אבל אם הפסיק, אפילו בין הברכה להדלקת הנרות - אין צריך לחזור ולברך 193.

כו. התחיל להדליק ונזכר באמצע ההדלקה שעדיין לא בירך - יברך בשעה שנזכר וימשיך בהדלקה 194.

ואם כבר גמר להדליק את כל הנרות ואז נזכר - לא יברך את ברכת "להדליק נר חנוכה" [אבל נכון לברכה בלא שם ומלכות 195], אבל

190. לפי שו"ע אדה"ז סי' כה סי"ח ט. סי' תלב סי"ז. סי' תקצב סי"ז. ועוד.

191. לפי שו"ע אדה"ז שם.

ובפשטות, בנו"ד משמע שצריך לחזור ולברך את כל הברכות, כיון שהפסיק בין הברכה להדלקה, וכ"כ בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' עב ובהע' יב שם. וראה גם בהמובא לעיל הע' 189. אכן, בהכפר של הרבי גל' 11 ע' 22 כתב שאין צריך לחזור ולברך אלא ברכת "להדליק" בלבד, וכנראה משום שסבר שרק ברכת ההדלקה היא ברכת המצוות ואילו "שעשה ניסים" אינה שייכת למדליק דוקא והיא ברכת הוראה. אמנם נראה יותר שאף הן שייכות למצות ההדלקה, וראה עוד מש"כ בזה בס' ימי הלל והוראה פי"ח ס"ג ובהע' 12 שם. ועצ"ע.

192. לפי שו"ע אדה"ז סי' תלב סי"ז. סי' תקצב שם. וראה גם נטעי גבריאל שם פל"ד ס"ג ובהע' ז שם.

193. ראה נטעי גבריאל שם ס"ד ובהערות שם. ושם הביא תמיהת הפמ"ג משב"ז סי' תרעו סק"ה וא"א שם סק"ג, מדוע מפסיקים באמירת "הנרות הולדות בתוך ההדלקה. ע"ש. וכ"ש למנהגו שאין מתחילים באמירתו עד סיום הדלקת כל הנרות, כדלעיל ס"ב.

194. פמ"ג סי' תרעו משב"ז סק"ב ובסו"ס תלב. שו"ת רעק"א מהדו"ת סי' יג. משנ"ב שם סק"ד. וראה גם שו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ה. סי' תרלט סט"ז. וראה גם סי' תככו קו"א סק"ב. ועוד.

195. כ"כ בנטעי גבריאל שם פכ"ד ס"ט בהתאם למחלוקת בזה, כדלהלן בהערה הבאה. ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תלב שם. ושאינו נר שבת, שיכול לברך "להדליק" כל עוד נרות דולקים (ראה שו"ע אדה"ז קו"א לסי' רסג סק"ג), כיון שעדיין לא נגמרה מצוות, כיון שעיקר המצוה היא ההנאה מהנרות, משא"כ בנר חנוכה, שהדלקה עושה מצוה, וכבר נתקיימה מצוות לאחר ההדלקה - ראה בהמצוין להלן בהערה הבאה.

וע"ע באר היטב סי' תרעו סק"ה ושערי תשובה שם סק"ה אם יכול להמשיך ולעסוק בתיוקן הפתילות אחר ההדלקה באופן שאם לא היה מתקן היה עומד הנר להיכבות מיד ויחשב לו שעדיין עוסק בהדלקה ויכול לברך גם "להדליק נר חנוכה".

וכן אם כבר עבר חצי שעה מזמן ההדלקה, יכבה את הנרות וידליק שוב כמספר הנדרש ללא ברכה²⁰⁷.

לב. אדם שאין לו מספיק נרות כפי מספר הנרות שמדליקים באותו הלילה - ידליק נר אחד בלבד ובברכה, כפי עיקר הדין. אבל לא ידליק נרות נוספים שאינם כמספר הנרות שמדליקים באותו הלילה²⁰⁸.

לג. אין להדליק בנרות שאינם יכולים לדלוך למשך חצי שעה²⁰⁹.

לד. אדם ששכח או עבר ולא הדליק נרות לילה אחד (והיינו שלא הדליק כלל בלילה זה עד עלות השחר²¹⁰) - אין לו אפשרות להשלים זאת בלילות הבאים וכדו'²¹¹, אלא בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם שכח להדליק בלילה הראשון מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה²¹².

2. לאחר ההדלקה

"הנרות הללו"

א. לאחר ההדלקה אומרים נוסח "הנרות הללו" ומנגנים אותו בניגון הידוע²¹³.

שהייה ליד הנרות

ב. לאחר ההדלקה נוהגים להתעכב ליד הנרות במשך כחצי שעה (מלבד בערב שבת²¹⁴)²¹⁵.

להמבואר לעיל בהערה הקודמת ידליק בלא ברכה.

207. לפי פסקי תשובות שם הע' 8.

208. שו"ת כתב סופר שם. משגיב"ס תרע"א סק"ה.

209. כיון שלא יכולים לדלוך בשיעור שקבעו חכמים - ראה שו"ת אבני נזר חא"ח סי' תקד אות' י שאינו בגדר נר חנוכה כלל. וע"ע ילקוט יוסף סי' תרע"ה ח. וש"נ. ולהעיר גם מפרי מגדים סי' תערב א"א סק"א.

210. שכן עד אז יכול להדליק - ראה בהרחבה לעיל פ"ד ס"ד. וש"נ.

211. שו"ע סי' תערב ס"ב.

212. רמ"א שם.

213. ראה לעיל פ"ו ס"כ-כא.

214. כדלהלן פ"ג סי' ו. וש"נ.

215. ספר המנהגים ע' 71.

טעם השהייה למשך שיעור זמן זה הוא כשיעור הזמן שבו צריכים הנרות לדלוך מעיקר הדין, שהוא חצי שעה, שאז אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, ויש מצוה או לראותן ולשמוח בהן לפרסום הנס, וכמ"ש במקור חיים סי' תרעה ובשו"ת שב יעקב סי' כב ועוד. וזאת אף למנהגנו, שמדייקים ליתן שמן בנר באופן שידלקו חמישים דקות (ראה לעיל פ"ו ס"ב).

אכן, בנטיעי גביראל, הל' חנוכה, פ"ל הע' א כתב שכ"ק אדמו"ר התעכב ליד הנרות למשך ארבעים וחמש דקות. ולהעיר גם מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י, שלאחר החצי שעה היה ממשיך לשבת ליד הנרות ולומר גמרא, וטעמו "כי חפץ שידלקו 50 מינוט" (תורת מנחם

כט. לעומת זאת, אדם שהדליק נרות חנוכה בביתו בברכה, ולאחר מכן מדליק בהדלקה ציבורית או עבור אחרים ב'מבצעים' - חוזר ומברך את כל הברכות²⁰³.

שכחה וטעות במספר הנרות

ל. אדם שטעה והוסיף על מספר הנרות הנדרש לאותו הלילה, יכבה את הנר הנוסף²⁰⁴.

לא. אדם שטעה והפחית ממספר הנרות הנדרש לאותו הלילה - חייב להשלים ולהדליק את הנרות הנוספים הנדרשים ללילה זה, ללא ברכה²⁰⁵, ואם כבר כבו הנרות - ידליק שוב מחדש כמספר הנרות הנדרש, ללא ברכה²⁰⁶.

למעשה, שער חנוכה ופורים ע' קמב, שלא מהני שיכונן שלא לצאת ידי חובתו. ויש להאריך בזה. ואכ"מ.

203. שו"ת זרע אמת או"ח סי' צז. שערי תשובה שם. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 193.

204. מהר"ש קלוניר בהנהגות חכמת שלמה לשו"ע סי' תרע"א ס"ב ובשו"ת שלו האלף לך שלמה סי' שפ כתב שיצא. אבל בשו"ת משנה שכיר ח"ב סי' קצט ובשו"ת אהל משה ח"ב סי' סט וח"ג סי' כא אות ה, ולכן כתבו שייכבה את כל הנרות וידליק מחדש בלא ברכה. ובמשנה שכיר שם הביא ראיה לדבריו משו"ת מהרש"ל סי' פה ושו"ת כתב סופר חא"ח סי' קלה [וראה בשיטתו בהערה הבאה]. ע"ש.

והנה, מדבריו הכתב סופר משמע שמפרש כן גם בדעת הב"י והרמ"א שבהערה הבאה, ממה שכתבו שמי שהפחית ממספר הנרות, ידליק את הנרות הנוספים ללא ברכה, שמה שהצריכו להדליק הנרות הנוספים הוא משום שמה שהדליק שלא כפי מספר הימים לא יצא. ע"ש. ומ"מ חזינו רדי בהוספת הנר שהחסיר ואי"צ לכבות כל הנרות ולחזור ולהדליקם, ומאי שנא נדו"ד שכתב המשנה שכיר שיש לו לכבות כל הנרות ולחזור ולהדליקם. וראה גם שו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' רח. ולהעיר עוד, שכב"י הביא דין הג"ל בשם חכמי לוניל שהחמירו להצריכו להדליק הנר שהחסיר, משמע בפשטות שמעיקר הדין יצא בהדלקתו אף שהדליק שלא כפי היכר מנין הימים [ודלא כמ"ש הכתב סופר שהחמירו מחמת החיוב. ואף שגם במג"א משמע כן, אבל י"ל שקיצר בלשונו בהבאת דברי הב"י]. אבל ראה דרכי משה סי' תרע"ג סק"ד דמשמע דאיכא איסורא בהוספה על מנין הנרות. ע"ש. ואכ"מ.

ולכן כתבנו שלמעשה יכבה הנר הנוסף, ואין חובה לכבות כל הנרות ולהדליקם שוב. וכן כתבו בשו"ת שבט הקהתי שם. פניני חנוכה ע' לה בשם הגריש"א. חוט שני הל' חנוכה. ילקוט יוסף (מהדורת תש"פ) סי' תרע"ג סי"ג.

205. מג"א ריש סי' תרעו, מב"י ודרכי משה סי' תערב בשם הארחות חיים.

אבל ראה שו"ת כתב סופר שם, שכתב לחדש שבנדו"ד, שהיה לו מספיק שמן ורצה ללקיים ההידור ולהיות מוסף והולך, רק שבפועל לא הוסיף כדין אלא גרע, כיון דלא יצא ידי חובה בהדלקתו, והוצרך להוסיף נרות כפי מנין היום - צריך לברך שוב, כיון שהדלקתו הראשונה לא היתה כתיקונה. אמנם אי"ז מוסכם לכונ"ע, כנ"ל בהערה הקודמת.

כמו"כ פשוט לשון המג"א מורה דגם ככה"נ אינו צריך לברך שנית, וזאת כיון שכבר כשברך דעתו היתה על כל הנרות שצריך להדליק היום, אלא שלא סיים ההדלקה בכך שהדליק רק חלק מהנרות ועתה משלים. ע"ש. ואף אם הפסיק בדבריו בינתיים בין הנרות - בדיעבד אינו חוזר ומברך, כנ"ל סכ"ד. אבל ראה במג"א סי' תרנ"א סוסקכ"ה (שצ"ן לשם בסי' תרעו) לפי תשובת הרמב"ם, שהדבר תלוי אם היו לו הנרות הנוספים בשעת ההדלקה הראשונה או לא. וצ"ע בזה למעשה. וראה ילקוט יוסף שם סי"ד ובהמצוין שם, שלמעשה גם בזה ידליק בלא ברכה.

206. שו"ת כתב סופר שם, אלא שלדעתו חוזר מדליק ובברכה, אבל

דבר מה לאור הנרות, ולכן באם אירעה הפסקת חשמל וכיו"ב ואין אור בבית [ואין לו נרות אחרים להשתמש בהם], מותר להשתמש באור נרות החנוכה לצורך ההתנהלות בבית.²²³

ח. איסור השימוש בנרות הוא גם בנר חנוכה שהדליק קטן שהגיע לחינוך.²²⁴

ט. מעיקר הדין, לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה (שלמנהגנו הוא חמישים דקות²²⁵), מותר להשתמש לאור הנרות, אך מחמירים שלא להשתמש לאורן אף לאחר מכן, אבל אין מחמירים שלא להדליק ממנו נר מצוה, כגון נר שבת או נר חנוכה אחר וכיו"ב²²⁶, אבל אין להדליק ממנו את השמש או נר חנוכה שכבה [אף אם כבה בתוך זמן שיעורו], שאינם נחשבים נרות של מצוה.²²⁷

וראה להלן סכ"ב לענין כיבוי הנרות.

עשיית מלאכה

י. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות דולקים²²⁸, והיינו כשיעור זמן ההדלקה, שלמנהגנו, כאמור, הוא חמישים דקות.²²⁹

יא. מנהג זה שייך לנשים דוקא²³⁰, אך יש שכתבו שלמנהגנו גם האנשים אין עושים מלאכה.²³¹

ג. בזמן ששוהים ליד הנרות יש "להקשיב למה שהנרות מספרים" (כידוע מאמר רבותינו נשיאנו²¹⁶), וכן ללמוד תורה על ידם [אך יש להיזהר שלא להשתמש באורן]²¹⁷²¹⁸.

ד. יש המדקדקים שלא לדבר דברי חול על יד הנרות במשך חצי שעה זו²¹⁹.

ה. אם צריך לאכול או לעשות איזה דבר במשך חצי שעה זו - יכול לעשות זאת ואינו חייב לשבת ליד הנרות ממש ודי שנמצא באותו החדר וסמוך הוא למקום הנרות ויכול לראותן²²⁰.

אודות ההנהגה במצבים שבהם אין יכול להישאר ליד הנרות למשך זמן זה וכיו"ב - ראה לעיל פ"ד ס"ו ולהלן פ"י סמ"ח. וש"נ.

שימוש בנרות

ו. אסור להשתמש באור נרות החנוכה לכל שימוש שהוא, בין שימוש של רשות ובין שימוש של מצוה, כגון להתפלל או ללמוד לאורן, ואף לא כדי להדליק בו נר חנוכה אחר²²¹, ומסיבה זו נוהגים להשאיר את השמש דלוק, כדי שאם יצטרכו להשתמש באור הנרות - ישתמשו באורו.²²²

ז. עם זאת, איסור השימוש הוא רק בעשיית

- רשימת היומן ע' שכג. וראה גם ספר השיחות תש"ו ע' 21. שיחות כ"ק אדמו"ר: מוצאי זאת חנוכה תשל"ה (תורת מנחם ח"ט ע' 54). ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ס"ע 598). וראה להלן הע' 218.

216. ספר השיחות תש"ו ע' 22. וראה מכתב כללי ערב ימי החנוכה תשמ"ג (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' רפג). שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 47).
217. כדלהלן בפנים ס"ו.

218. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחנוכה וש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 599 וע' 618) לפי הנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י. וראה רשימת היומן שם, שלפעמים היה כותב אז. וכן כ"ק אדמו"ר היה לפעמים לומד ליד הנרות בתוך שיעור זמן ההדלקה - ראה קודש פנימה ע' 23. ספר המפתחות לשיחות קודש (זעליגסון) ע' 317. אך להעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י כפי שהובאה ברשימת היומן שם, שרק לאחר החצי שעה היה לומד גמרא ליד הנרות [אבל בספר השיחות תש"ו ע' 21 מובא שלאחר חצי שעה זו היה הולך ממקום ההדלקה כדי ללמוד גמרא]. וראה ביה"ל סי' תרעג סוד"ה ויש.

219. יסוד יוסף סי' פ. נטעי גבריאל שם ס"ה.
ולהעיר מלקט יושר ע' קנג שאין להניח לילדים לשחק על יד הנרות, משום שהדבר מסיח דעת מהנרות, ובכך מתבטל הפרסומי ניסא.

220. נטעי גבריאל שם.
ונראה שאין מניעה לצאת מהחדר בעת הצורך, ולחזור ובפרט אם יש אדם אחר שנשאר ליד הנרות (וראה להלן פ"ג הע' 547).
221. רמ"א סי' תרעד ס"א ובמשנ"ב שם סק"ה.

222. שו"ע סי' תרעג ס"א. משנ"ב שם סק"ח.
ולהעיר מקב הישר פצ"ו המצוין בספר המנהגים שם הע' 14, שיש קדושה גדולה גם בשמש ואין להשתמש לאורו דברי חול. ע"ש.

223. שאין זה נקרא תשמיש - ראה פרי חדש ושערי תשובה שם סק"ג. שעה"צ שם סק"א.

224. ראה הליכות שלמה פט"ו סי"א ובהערה שם.

225. באם הדליק בשקיעה, משא"כ אם הדליק לאחר צאת הכוכבים - ראה לעיל פ"ו הע' 154.

226. מג"א סי' תערב סק"ד. א"ר שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ח וסי' תרעד סק"ח. הכפר של הרבי שם. וראה המובא בספר המנהגים ע' 71 הע' 24.

227. לפי משנ"ב סי' תרעד סק"ב-ג וסק"ו.

לענין לימוד לאור הנרות לאחר זמן שיעורם - ראה לעיל הע' 217.

228. שו"ע סי' עתר ס"א. לוח כולל חב"ד. וראה לקוטי שיחות חכ"ה ע' 512. מכתב כללי כ"ף סכלו תשמ"ו (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' שס).

229. ראה ספר המנהגים ע' 71 ובהע' 24 שם.
ושיעור זמן ההדלקה יש לחלק בין המדליק בזמן, קודם צאת הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא אכן חמישים דקות, לבין המדליק לאחר צאת הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא חצי שעה (וראה בהמצוין לעיל פ"ו הע' 154).

230. ראה לקוטי שיחות שם שמשמע להדיא שמנהג זה הוא במיוחד לנשים.

231. כמובא במשנ"ב סי' עתר סק"ג. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 109 הע' 104, שכך לכאורה משמעות הלשון בספר המנהגים שם: "עושים מלאכה", ולא "עושות". וראה בהשלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר סוס"ד (ממהרי"ל). וראה ספר חסידים סי' קבא ובמפרשים שם. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' לג.

עם זאת, כתב בהלכות ומנהגי חב"ד שם שמהשלמה לשו"ע אדה"ז הנ"ל משמע שתלוי הדבר במנהג, "כיון שלא ידוע שנהגו בזה

את הנרות ויחזור וידליקם במקום הקבוע, ללא ברכה²³⁹.

טו. אם צריכים להעביר את החנוכייה לאחר ההדלקה למקום אחר באותו החדר, כגון חולה שמדליק את החנוכייה על מיטתו ואחר כך מעבירים אותה למקומה בפתח החדר - הדבר מותר²⁴⁰. כמו כן מותר להזיז את החנוכייה מעט בשביל שתעמוד ביציבות וכיו"ב²⁴¹.

טז. אם סיבת ההזזה היא משום שחושב שהחנוכייה נמצאת במקום שאינו בטיחותי - יכול להעבירה למקום אחר אף בתוך החצי שעה, ועדיף שיעבירה למקום אחר באותו החדר. ומכל מקום, החכם עיניו בראשו להניחה לכתחילה במקום כזה שלא יצטרך להזיזה לאחר ההדלקה²⁴².

יז. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה - יכול להזיז את החנוכייה ולהעבירה למקום אחר אפילו אם הנרות דולקים²⁴³.

וראה להלן סכ"ב לענין כיבוי הנרות לאחר שיעור זמן ההדלקה.

וראה להלן פ"ט ס"ט לענין הזזת החנוכייה לאחר ההדלקה שבבית הכנסת.

הוספת שמן לאחר ההדלקה

יח. אם לאחר הברכה והדלקת הנרות גילה שלא נתן מספיק שמן בנרות שידלקו חצי שעה, לא די בכך שיוסיף בהם שמן כעת, אלא עליו לכבות את הנרות ואחרי שיוסיף בהם שמן ידליקם שוב ללא ברכה באופן שידלקו

יב. בדבר סוג המלאכות שנמנעות הנשים מלעשות בזמן זה - האיסור הוא על מלאכות כסריגה ותפירה, כיבוס וגיהוץ וכיו"ב, אבל מותרות בכל המלאכות המותרות ביום טוב ובחול-המועד, ובכלל זה שאר מלאכות הבית כבישול ואפייה ונקיון וכיו"ב²³² [אמנם, באם אפשר, יש מקום להימנע גם משאר מלאכות]²³³.

יג. לאחר שיעור זמן הדלקת הנרות, דהיינו לאחר חמישים דקות, ניתן לעשות מלאכה אולם יש להשתדל שלא יהיה זה כנגד הנרות²³⁴.

הזזת החנוכייה לאחר ההדלקה

יד. לאחר הדלקת החנוכייה, לכתחילה אין להזיזה ממקומה בטרם עברו חמישים דקות²³⁵ מההדלקה²³⁶, ובדיעבד, אם העביר את החנוכייה בתוך שיעור זמן זה לחדר אחר²³⁷ - יצא ידי חובתו²³⁸, אך נכון שיכבה

רבותינו ואנ"ש בעצמם, דכן העיד הר"ח ר"ל גרונר ע"ה [שכ"ק אדמו"ר לא הקפיד ע"ז], וגם בלוח כולל חב"ד כתב זאת רק לנשים, ניתן לכל היותר לדייק שהרי לא שלל מנהג זה (לאלה הרוצים להחמיר על עצמם), אבל לא שעשהו 'הוראה לרבים'.

232. בשו"ע לא נתפרשו המלאכות האסורות. וראה כף החיים סי' עתר סק"ח שהוכיח רק כיבוס ותפירה. וכ"ה ביתר פירוט בנן איש חי פ' וישב אות כז. וראה גם בהמובא בנטעי גבריאל פל"ח ס"א ובהע' ד (דהיינו בעיקר המלאכות החשובות השייכות לנשים). וכן בהלכות המועד (וע"ד המבואר בשו"ע אדה"ס סו"ס רנא גבי מלאכה בערב שבת). ועד"ז כתב בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' לג. ע"ש.

233. ראה לקושי שיחות חכ"ה ע' 512: "... בהגו הנשים להוסיף בזה 'שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות' - חזירות הן בענין ותוכן דנרות חנוכה הדולקות עד שאין להן שייכות לשום מלאכה". משמע שאין חילוק בין סוגי המלאכות, ואף שאין לדייק מכך הלכה למעשה, כל מקום נראה שיש ענין ומעלה בזה להימנע מכל עשיית מלאכה, באם הדבר אפשרי. ויומחק ע"פ טעם הלבוש שבהערה הקודמת, שאיסור עשיית המלאכה הוא כדי שלא להסיח דעת מן הנרות, שזמה משמע קצת שמוטב להימנע מכל מלאכה העלולה להביא לכך. ולהעיר גם (ע"ד החסידיות) מדרך מצוותיך מצות נר חנוכה פ"ג קרוב לתחילתו.

234. ספר המנהגים ע' 71 והע' 24. וראה עוד לעיל הע' 229.

235. שהוא שיעור הזמן שהנרות צריכים לדלוף לפי מנהגנו, כדלעיל בפנים פ"ד ס"ב.

236. לפי שו"ע סי' תרעה ס"א ומשנ"ב שם סק"ו וסק"ו. וראה ספר המנהגים ע' 71.

237. אך אם הוציא את החנוכיה אל מחוץ לבית - לא יצא, ועליו לכבות את הנרות ולהדליקם מחדש במקום הראוי - ללא ברכה, כמפורש בשו"ע סי' תרעה ס"א. שרי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"ה.

238. משמעות השו"ע שם (שרק בהוצאה לחוץ לא יצא). פמ"ג א"א סק"ב (שרק לכתחילה יש להקפיד שלא להזיז החנוכייה). משנ"ב שם סק"ה: "ובשעה"צ שם סק"ו. וראה גם בסי' תרעה סק"ל. ובפרט לפי מה שכתב הפרי חדש בסי' תרעה, דהאידינא שמדליקים

בחנוכייה, אין לחוש להעברתה ממקום למקום, שכן לא שייך בזה כ"כ הטעם שיאמר הוראה שלצורך הוא מדליק, ואף שכתב דבריו "להלכה ולא למעשה", יש לסמוך על סברא זו בדיעבד, שיצא ידי חובתו, וכ"כ פמ"ג שם משנ"ב סק"ג. כף החיים שם סק"ג. חזון עובדיה ע' קט.

239. שכן פשוט דברי המג"א בסי' תרעה סק"ב מורים שאין להזיז את החנוכייה כלל כל משך זמן הדלקתה. ואף שיש שדייקו מדבריו בסי' רסג סק"ג להקל בזה - ראה מש"כ חלק בלבושי שרד שם סק"י. וראה גם שערי תשובה כאן סק"א. ואף שרבו המקילים בדיעבד, כנ"ל בהערה הקודמת, מ"מ נכון לחוש להמחמירים, ואם אפשר בקל להדליק הנרות שוב בלא ברכה ולא להזיז ממקום חמישים דקות אחר ההדלקה. וראה עוד להלן פ"י סמ"ב ואילך.

240. ראה ספר המנהגים ע' 70 ובהע' 15.

241. ע"פ הטעם המובא בהערה הבאה.

242. שכן טעם איסור ההזזה הוא כדי שלא יאמרו שלצורך הוא מדליק, ושאי הכא שברור שמטלטלה לצורך - ראה ע"ז חמד משה סי' תרעה סק". שעה"צ סי' תרעד סק"ד. ובנדו"ד - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם.

243. ספר המנהגים ע' 71.

כג. אם נצרך באופן פתאומי לצאת מהבית בתוך החצי שעה, כגון מחמת אזעקה וכדו', ולא יכול להשאיר את הנרות דולקים - יכול לכבותם, ונכון שבשובו ידליקם שוב ללא ברכה (אך גם אם לא עשה כן - יצא ידי חובתו, כיון שבשעת ההדלקה היה על מנת שישארו דולקים חצי שעה)²⁵³.

שיירי השמן והפתילות

כד. השמן הנותר בנרות בלילות החנוכה²⁵⁴, באם לא דלק כשיעור, שהוא חצי שעה לאחר צאת הכוכבים²⁵⁵ - ניתן להשתמש בו עבור ההדלקה בלילות הבאים²⁵⁶. אך אסור להשתמש בו תשיש אחר²⁵⁷, כיון שהוקצה למצות נר חנוכה בלבד²⁵⁸, ואין להשליכו בדרך בזיון, אלא ישורף במדורה בפני עצמה את כל שיירי השמן, ואם מסיבה כלשהי אינו יכול לשורפו - ישליכנו שלא בדרך בזיון²⁵⁹.

כה. אכן, גם בשמן שנותר בנרות לאחר שדלק כשיעור - מחמירים שלא להשתמש בו לתשיש אחר, מחשש שגם שמן זה מוקצה הוא למצוה, ולכן יש להתנות לכתחילה קודם ההדלקה שאינו מקצה אלא את השמן הנצרך לו לקיום המצוה בלבד וכך יוכל להשתמש בשמן הנותר או לשופכו, ואם לא התנה - לא ישתמש בו אלא ישורפו, כנ"ל²⁶⁰.

אודות שיירי השמן והפתילות לאחר חנוכה - ראה בהרחבה להלן פ"ד ס"ד ואילך.

שוב כשיעור²⁴⁴. אבל אם נזכר בין הברכה להדלקה - יוסיף בהם שמן כנדרש ואחר כך ידליק²⁴⁵.

יט. באם כל הנרות בתוך חצי שעה להדלקתם והתברר שמלכתחילה לא היה בהם כדי לדלוק כשיעור, יש להדליק שוב נרות (הדולקים כשיעור) ללא ברכה²⁴⁶.

כ. באם היה די שמן לחצי שעה אך לא לחמישים דקות - יכול להוסיף שמן מבלי לכבות את הנרות²⁴⁷.

נר שכבה

כא. נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו (ולמנהגו - לפני שעברו חמישים דקות²⁴⁸), אף שיצא ידי חובתו - חוזר ומדליק אותו ללא ברכה, אבל לאחר זמן זה, באם כבה - אין צריך לשוב ולהדליקו²⁴⁹.

כיבוי הנרות

כב. לאחר חמישים דקות, מעיקר הדין מותר לכבות את הנרות²⁵⁰, אלא שנוהגים בפועל להשאירם דולקים עד שיכבו (מלבד השמש, אותו ניתן לכבות לכתחילה)²⁵¹. אך אם צריך לצאת מהבית וכדו' - יכול לכבותם לאחר שעברו חמישים דקות (או לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים)²⁵².

244. שו"ע סי' תרעה ס"ב ובמשנ"ב סק"ח. וראה בהמצוין בטעמי גביראל שם פלא' הע' יב.

והא דלאחר מכן צריכים הנרות לדלוק שוב חצי שעה (ולמנהגו חמישים דקות) ולא רק להשלים לשיעור חצי שעה מההדלקה הקודמת, היינו משום שבמהדלקה הקודמת לא יצא ידי חובתו וצריך להדליק מחדש, וכ"כ בפסקי תשובות סי' תערב הע' 26. הליכות מועד הל' חנוכה ע' צב.

ומה שאין צריך לברך שוב - ראה בחמד משה סי' תרעג סק"ט (הובא בשע"צ סי' תרעה סק"ח), דהיינו משום שיש נפקא מינה בין שני תירוצים בגמ' אם צריך ליתן שמן כשיעור בשעת ההדלקה, ולכן מספק לא יברך. וראה עד"ז בפמ"ג סי' תרעב משב"ז סק"א. סי' תרעג משב"ז סק"י. סי' תרעה משב"ז סק"ג.

245. ערוך השולחן סי' תרעה סק"ד.

246. דכל שכן הוא מהמבואר בסעיף הקודם.

247. כיון שאם דלקו הנרות משקיעת-החמה למשך חצי שעה יצא עכ"פ בדיעבד, שאינו דומה להמבואר בשו"ע שם בהיה לו שמן לפחות מחצי שעה שלא יצא ידי חובתו, כיון שלכו"ע הוא פחות מכשיעור, שכן בנדר"ש יש שיטות שלכתחילה זמן ההדלקה הוא בשקיעת-החמה.

248. כשמדליק בשקיעה - ראה לעיל פ"ו הע' 154.

249. ספר המנהגים ע' 71. וראה להלן בפנים סכ"ב לענין כיבוי הנרות.

250. שו"ע סי' תערב ס"ב.

251. מג"א שם סק"ד בשם הב"ח. אבל ראה לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 190.

252. כפי עיקר הדין ומנהגו בזה, כנ"ל פ"ו ס"ב.

אמנם, כיון שגם מנהגנו הידור הוא ולא מעקרא דדינא (ראה לעיל פ"ו הע' 154), הרי שבשעת הדחק, שצריך לצאת מבית בדחיפות, איז גם אם דלקו כבר חצי שעה לאחר השקיעה - ניתן לכבותם.

253. כיון שיש אומרים שבימינו, שמדליקים בפנים, אין צריך שהנרות ידלקו למשך חצי שעה - וראה שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שלב. דעת תורה סי' תערב סק"ד.

254. בכל הבא להלן - הוא הדין לגבי שיירי נרות שעות וכיו"ב.

255. כמבואר לעיל פ"ו ס"ב.

256. טור סו"ס תרעו. משנ"ב שם סק"ז.

257. ראה שו"ע סי' תרעו ס"ד.

258. ואם מותר להשתמש בו לנר מצוה אחר כגון לנר שבת או נרות ביהכ"נ וכיו"ב - ראה פמ"ג שם משב"ז סק"ד. הגהות חכמת שלמה שם. שו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' קיח אות ב.

259. בשו"ע שם עשושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, אמנם עיקר האיסור הוא להשליכו בדרך בזיון, אלא שהמנהג הוא לשורפו, כמבואר בשדי חמד, אספית דינים, מע' חנוכה, סי' ט סוף אות א (בהוצאת קה"ת - ח"ו ע' א"רכב) בשם כמה פוסקים, אבל מעיקר הדין יכול להשליכו שלא בדרך בזיון, היינו שיעטפנו בשקית אטומה וכדו', וכך יעשה כשמאיוזי סיבה אינו יכול לשורפו.

260. שו"ע סי' תרעו ס"ד ובמשנ"ב שם סק"ח. ואין אפשרות להשתמש בשמן לשנה הבאה, מחשש תקלה, שמה ישתמש בו לדבר אחר - משנ"ב שם סק"ט.

בפלג־המנחה, אלא ידליקו כשישובו, גם אם חלק מבני הבית כבר ישנים.²⁶⁷

אם מכל סיבה שהיא לא ניתן להדליק בביתם - ניתן לסמוך על הדעות המתירות להדליק בבית המארחים, מאחר שבני־ביתו עמו²⁶⁸.

ד. לאור האמור, גבר או אשה המתגוררים לבדם, לא די בכך שבני משפחה או מכרים יזמינו אותם לביתם להיות נוכחים בהדלקת נר חנוכה, אלא יש לדאוג שיודלק בביתם נר חנוכה, בין אם ידליקו בעצמם ובין אם אדם אחר ידליק עבורם ובשליחותם. רק אם אין כל אפשרות לכך, ניתן לסמוך על הדעות המתירות לצאת ידי חובה בהדלקה במקום שהם מתארחים.

הלן מחוץ לביתו

ה. אדם הלן לבדו מחוץ לביתו ומשפחתו נמצאת בבית - עליו לדאוג שידליקו נרות חנוכה בביתו, ואם אשתו נמצאת לבדה - היא תדליק ותברך בעצמה, או שתצווה לאחר שידליק בשליחותה והיא תהיה נוכחת בשעת ההדלקה.²⁶⁹

ו. עם זאת, הגם שאשתו או בנו²⁷⁰ מדליקים בביתו, המנהג²⁷¹ להדר ולהדליק בעצמו במקום שנמצא ולא לצאת ידי־חובה בהדלקת משפחתו²⁷², ויכול אף להדליק בברכה, באם מתכוון שלא לצאת בהדלקת משפחתו²⁷³, ונכון שידליק קודם הזמן שמשפחתו מדלקת²⁷⁴.

ז. אדם הלן מחוץ לביתו יחד עם כל משפחתו, או

ח. מקום ההדלקה לנמצאים מחוץ לביתם

המתארחים לסעודה בלבד

א. מקום הדלקת נר חנוכה הוא בבית שבו אדם גר ואוכל בו את סעודותיו בקביעות.²⁶¹

לפיכך, הרוצה לצאת לבית חברו בערבי חנוכה עליו להדליק נר חנוכה בביתו ואינו רשאי להדליק בבית חברו. ואם שהה בבית חברו לפני זמן ההדלקה - עליו לחזור לביתו בזמן ההדלקה ולהדליק שם²⁶².

ב. אדם ההולך לבדו (ללא בני ביתו) לסעוד בבית חברו ודעתו לחזור ללון בביתו וטעה או לא ידע והדליק בבית חברו - עליו להדליק שוב בביתו, ויכול אף לברך על הדלקה זו, באם גם מוציא בזה ידי־חובה את בני־ביתו, ובלבד שיעמוד לידו בשעת הברכה.²⁶³ אך אם מתגורר לבדו - ידליק בביתו שוב ללא ברכה²⁶⁴.

ג. אדם היוצא עם בני ביתו לסעודה בבית אחר וחוזר ללון בביתו, הטוב ביותר הוא להדליק בביתו בזמן ההדלקה ורק לאחר מכן ייצאו לבית המארחים, שכן לא ניתן להדליק בבית המארחים²⁶⁵, וגם לא יוכל לאכול שם 'אכילת קבע' לפני ההדלקה.²⁶⁶

אבל אם יש צורך לצאת מביתם לפני השקיעה ובכוונתם לחזור לביתם רק לאחר חצות הלילה - אין להקדים ולהדליק בביתם

261. ראה רמ"א סי' תרעז ס"א. ט"ז שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

262. מג"א שם סק"ז. ט"ז שם. משנ"ב שם.

263. דאף שעבר והדליק שלא במקום הראוי להדליק, ד"אין סברא לומר שידליק שם [בבית חברו] ולא בביתו, דזה הוה כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר, דאין שייך לו שם הדלקה" (לשון הט"ז שם), ולכן צריך לשוב ולהדליק בביתו לפרסם הנס לבני הבית - מכל מקום, כתב בס' ברכת הבית שער נד ס"י ובהערה שם, דלא יכרך כשחוזר ומדליק בביתו אם לא כשמוציא י"ח את בני ביתו, ד"ל שיצא ידי חובת ההדלקה מצד חובת הגוף שעליו אף שלא קיים חובת ההדלקה בביתו (שהרי הכל חייבים להדליק, גם אם נמצא במדבר, ומשמע שיש גם חובת הגוף בהדלקת נר חנוכה - ראה שו"ת ציצ' אליעזר חט"ז סי' כט. שו"ת או נדברו חט"ז סי' סג), ולכן על צד זה יש לחשוש בנוגע לברכה. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

264. לפי המבואר בהערה הקודמת.

265. ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' יד אות ה. ימי הלל והודאה פל"ה הע' 11. וגם אם נמצאים שם כל ב"ב, מ"מ אין זה ביתם, ושאינו במקום שמתארחים גם לשינה, כדלהלן בפנים סי' ואילך (ראה ביה"ל סי' תרעז ד"ה במקום שאוכל).

266. כנ"ל בפנים פ"ה ס"א.

267. שהרי בפשטות אינו יוצא בהדלקה בבית חברו (וראה לעיל הע' 260) ואין לו להדליק שם, ומאידך לא גרע במה שמדליק לאחר חצות הלילה ובפרט שיש מבני ביתו נעורים, וכדלעיל בפנים פ"ד ס"ד בהרחבה - ראה בהמצוין לעיל בהע' 265. אבל ראה הכפר של הרבי שם.

268. ראה שו"ת קנין תורה ח"ה סי' עב. אבל ראה מה שהשיב עליו בימי הלל והודאה שם. וראה קובץ אורי ישראל (מאנסי) גל' 1 ו' ע' מא ואילך. ואכמה"ל.

269. לפי המבואר לעיל פ"א ס"ו. וש"נ.

270. שמעל גיל מצוות ומדליק (גם) בשליחות אימו - ראה לעיל בפנים פ"א ס"ו.

271. אף שמן הדין אינו צריך להדליק בעצמו ויוצא ידי חובה בהדלקתם - שו"ע סי' תרעז ס"ג.

272. רמ"א שם. ט"ז שם סק"א. וראה גם לבוש שם ס"ג. משנ"ב שם סוסק"ג ובשעה"צ שם סק"ג.

273. מג"א סי' תרעז סק"ט ("ומשום ברכה לבטלה ליכא, כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה"). ובמשנ"ב שם סקט"ו (מהלבוש שם סוס"א): "ובלבד שיוכין במחשבתו קודם שעת ההדלקה שאינו רוצה לצאת בשל אשתו".

274. שכן ודאי לא יצא ידי חובה בהדלקתה, אף אם נאמר כהשיטות

הסועדים מתאספים, גם אם הוא מאוחר מתחילת זמן ההדלקה²⁸⁴.

אודות מקום ההדלקה למתארחים לשבת חנוכה - ראה להלן פ"ג ס"ה וסמ"ה.

אשה הנמצאת מחוץ לביתה

יא. אשה נשואה השווה מחוץ לביתה, וכן הנמצאת בבית רפואה, בית החלמה וכדו' - יוצאת ידי חובה בהדלקת בעלה בביתם, ואינה צריכה להדליק בעצמה במקום שהותה²⁸⁵.

עם זאת, נכון וראוי שתשתתף בהדלקה הנערכת היכן שנמצאת, תשמע את ברכות "שעשה ניסים" ו"שהחיינו" ותראה את הנרות²⁸⁶.

יב. אם הבעל אינו מדליק בביתם, או במקרה שהוא מתארח בבית אחר (כגון שהאשה בבית החלמה והבעל מתארח בבית אביו או חמיו) ומשתתף שם בפרוטה או שמדליק לעצמו - האשה אינה יוצאת ידי חובה בהדלקתו, כיון שאינו מדליק בביתם, ולכן צריכה להדליק במקום בו נמצאת²⁸⁷: או בהשתתפות בפרוטה עם אחד או אחת המדליקים שם, או שתדליק בעצמה או ע"י שליח²⁸⁸.

אודות ריווקה הנמצאת מחוץ לביתה - ראה להלן ס"ז.

284. לפי המבואר לעיל בפנים פ"ד ס"ט. וכ"כ בהליכות מועד שם פ"ג ס"ז.

285. ראה הליכות שלמה הל' חנוכה פ"ג ס"ה. תורת היולדת פ"ד ס"ב.

והיינו שגם אינה מחמירה ומדליקה בעצמה, כמבואר לעיל ס"ו ואילך, כיון שמנהג זה הוא דוקא בגברים, ומצד מהדרין, משא"כ בנשים ובנות, שהמנהג שאינן מדליקות בפועל.

וראה בהרחבה בהמובא בפסקי תשובות ס' תרעז אות ג ובהערות שם ובהליכות מועד הל' חנוכה פ"ח הע' ו, שמסתיימת דברי הפוסקים משמע שאין הבדל בין אם מתארחת בחינם או משלמת על שהייתה שם (ודלא כחובת הדר פ"ב ס"ט, וראה שם בהע' לט ע"פ שו"ת מהרש"ם ח"ד ס' קמז).

286. ראה משנ"ב ס' תרעז סק"ו. הליכות שלמה שם הע' יא. תורת היולדת שם ס"ג. פסקי תשובות שם הע' 28.

אבל אם אין מי שמדליק שם, כתב בתורת היולדת שם שיכולה להדליק בעצמה היכן שנמצאת, ותכוון שלא לצאת בהדלקת בעלה שבבית, ונכון שיהיה זה קודם זמן הדלקתו של בעלה.

287. כיון שמעיקר הדין היא חייבת בנר חנוכה, אלא שהמנהג שיוצאת בהדלקת בעלה, אבל באם אינה יוצאת בהדלקתו מכל סיבה שהיא - צריכה לקיים את חובתה בעצמה או ע"י שליח, כמבואר לעיל פ"א ס"ו.

ובאם היא נמצאת בבית מלון או אכסנייה או בית החלמה - לכתחילה תדליק בחדרה הפרטי, ובאם אי אפשר להדליק שם - תדליק בחדר האוכל, כנ"ל ס"ב. וכ"כ בגדודי' בהליכות מועד שם פ"ג סוס"י.

288. לפי לקט יושר הל' חנוכה ד"ה והבחורים המדליקים. ברכת הבית שער נד נה"ט. הליכות שלמה שם הע' יג. פסקי תשובות שם אות ג והע' 31. הליכות מועד שם ס"ז. וש"נ.

שמשפחתו נשארה בבית אבל אין מדליקים שם מכל סיבה שהיא - המנהג²⁷⁵ שמדליק נרות חנוכה בעצמו במקום שמתארח ואינו יוצא בהדלקת בעל הבית²⁷⁶.

ח. אדם המתכנן ללון מחוץ לביתו, בין אם לבדו ובין אם יחד עם משפחתו, אף אם בשעת השקיעה עדיין נמצא בביתו²⁷⁷ - מצד הדין אינו מחויב להדליק בביתו ויכול להדליק לכתחילה בבית המארחים²⁷⁸. עם זאת, הנכון שידליק בביתו בזמן, ורק אחר-כך לצאת לדרכו²⁷⁹.

ט. אדם המתארח בבית אחר והעמידו לרשותו יחידת דיור עם כניסה נפרדת, אך היא מיועדת לשינה בלבד, והוא אוכל על שולחנו של בעל-הבית, או שמתארח אצל מארח אחד לשינה ואצל מארח שני לאכילה - מדליק במקום האכילה²⁸⁰. ומכל מקום, בדיעבד, אם הדליק במקום השינה - יצא ידי חובתו²⁸¹.

י. המתארח בבית מלון או אכסנייה, ידליק בפתח חדרו²⁸². אך באם אין הדבר מתאפשר - ידליק בחדר האוכל²⁸³. וכשמדליק שם - טוב שידליק בזמן ארוחת הערב, כאשר כל

דלאו כל כמיניה לומר שאינו רוצה לצאת בשל אשתו - משנ"ב שם סקט"ו.

ומ"מ, גם אם הדליק לאחר הדלקת אשתו - עדיין יכול לברך, כיון שהרבה אחרונים הסכימו שיכול לברך לכתחילה - משנ"ב שם ובסק"ב וס' תרעה סק"ט.

ומעתה, גם אם נמצא במקום שיש הפרשי שעות בין המדינה שנמצא בה למדינתו - למעשה אי"ז משנה, מאחר שבכל אופן המנהג הוא שמדליק בעצמו ואינו מסתמך על ההדלקה בביתו. אבל לגבי אשה שנמצאת במדינה אחרת ללא בעלה - ראה להלן ס"ג.

275. אף שמן הדין יכול להשתתף בפרוטה בהדלקת המארח ולצאת בזה ידי חובתו - ראה פרטי הדינים בזה בשו"ע גונ"כ ס' תרעז ס"א יב.

276. ראה מג"א ס' תרעז סק"ג. משנ"ב שם סק"ג וביה"ל שם ד"ה פתח, ד"ה במקום וד"ה לעצמו.

277. אבל אם נמצא רק בפלג-המנחה ויוצא לבית המארחים קודם שקיעת-החמה - לא ידליק בביתו, כמובא להלן פ"ג הע' 547.

278. לפי הט"ז ס' תרעז סק"ב.

279. שכיון שלן שם רק באקראי, עדיין הקביעות היא בביתו - ראה חובת הדר פ"א הע' נו, מה גם, שבכך ידליק עם תחילת זמן ההדלקה. וראה גם פסקי תשובות ס' תרעז הע' 7-66.

וראה לעיל פ"ו סכ"ב אם יכול לכבות את החנוכיה טרם צאתו מביתו. 280. רמ"א ס' תרעז ס"א ובמשנ"ב שם סק"ב. וראה ביה"ל שם ד"ה פתח.

וראה להלן סט"ו לענין בחורים הישנים בפנימייה וכו'. 281. משנ"ב שם סק"ח.

282. שאף שהעיקר הוא ההדלקה במקום האכילה, כנ"ל בפנים בסעיף הקודם, הרי חדר האוכל במלון הוא חדר אוכל משותף ואינו מיוחד לו (שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ז אות ח), ומאידך, לפעמים אוכל הוא גם בחדרו הפרטי. וראה פסקי תשובות שם הע' 22.

283. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג ס' רטו אות ג. אבל ראה שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ז אות ח.

הפרשי שעות

יג. איש או אשה השוהים בחו"ל, אף שמצד עיקר הדין יכולים לצאת בהדלקת בן או בת הזוג בביתם²⁸⁹, וזאת גם כאשר יש הפרשי שעות בין מקום שהותם לבית, אך מאחר שיש המחמירים שבמצב שיש הפרשי שעות אין יוצאים בהדלקה שבבית - נכון שכל אחד ידליק במקום שהותו, ויכוון שלא לצאת בהדלקת בן הזוג²⁹⁰.

מסיבה זו, ראוי להשתדל שלא להיקלע למצב בו לא יוכלו להדליק במקום שהותו, וכגון בטיסה וכיו"ב²⁹¹, אך אם כבר נקלעו למצב זה - ניתן לסמוך על ההדלקה שבביתם²⁹².

וראה להלן ס"כ בדין מי שנמצא בשדה התעופה בשעת חיוב ההדלקה ומדליקים עליו בביתו.

חתן וכלה

יד. חתן וכלה המתחתנים באחד מלילות החנוכה, אם החופה נערכת לאחר השקיעה, הטוב ביותר הוא שהחתן ידליק בבית אביו או בביתו החדש בהגיע זמן ההדלקה, וכן הכלה תצא ידי חובה בהדלקת אביה בביתה²⁹³.

289. אלא שכלפי הבעל המנהג הוא שאינו יוצא י"ח בהדלקת אותו ומדליק במקומו בעצמו - ראה לעיל ס"ו.

290. כנ"ל ס"ו הפרטים בזה.

291. ראה בהרחבה להלן ס"ב ואילך.

292. הנה בש"ס פוסקים לא מצינו שחילוק בין מקום למקום, ואף במשנ"ב ס' תרעז סק"ב כתב להדיא: "מדינא, כשאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו, הוא יוצא י"ח בהדלקתה אף שהוא במקום רחוק מביתו" וכו', היינו אפי' אם נמצא רחוק, ובפשוטות אף באופן כזה שיש הבדלי שעות.

וכ"כ לדיק מדבריו בשו"ת מנחת יצחק ס' מו, אלא ששוב נסתפק, שמא כן י"ל כל עוד מדובר שהחיוב במקום הבעל וכן הדלקת האשה הם באותו היום, וכגון שכשמצלה לילה ואצלו יום הבא, שאז הוא אותו היום, אבל אם אצלו יום הקודם עדיין - אינה יכולה להוציא י"ח. וכ"כ עוד אחרונים. שמחמת הספק לא יגיע אדם למצב כזה שהוא לא יכול להדליק בעצמו היכן שנמצא, וכגון בטיסה וכיו"ב, שמא לא יוכל לסמוך על ההדלקה שבביתו.

אכן בשו"ת מנחת שלמה ח"ב ס' נו אות ב, פשיטא ליה כהאופן הא' דלעיל, שיוצא י"ח אצלו כשהשעות משתנות, ש"כני ביתו של אדם שפיר נפטרים ויוצאין בהדלקת בעה"ב, ולא מפני שליחות, רק מפני שמעיקרא החיוב חל רק על אחד מבני הבית והשאר נפטרים ממילא". ולכאורה כן מורה פשט הלשון שמדליקין עליו בביתו, היינו שהעיקר הוא ההדלקה שנעשית בבית, אף שלא נעשית על ידו או בשליחותו ובזמן ההדלקה במקומו תתה, אלא שבוה נפטר הוא מחיובו בהדלקת נר חנוכה, באיזה אופן שיהיה, והיינו לפי שיטת המג"א ס' תרעז סק"ב, דדי בכך שאשתו מדליקה בביתו ואין לו עוד חיוב בזה (ודלא כהב"ח שם שעדיין לא מקיים חובת הגוף שעליו, וגם לשיטתו הרי חובת הבית מ"מ קיים). וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו ס' קט. שו"ת קנין תורה ח"ד ס' פב. שו"ת רבבות אפרים ח"ה ס' תלו. חוט שני, ה"ל חנוכה, ע' שיא אות ב. וראה עוד בהמציאין בפסקי תשובות ס' תרעז הע' 34. ומאחר שסו"ס הדבר שנוי במחלוקת הפוסקים האחרונים, הכרענו כסבאנים.

293. לפי פסקי תשובות שם אות ט. ע"ש.

אם הדבר לא מתאפשר, כגון שהחופה נערכת לפני השקיעה או שצריכים לצאת לאולם לפני השקיעה - יש להיוועץ ברב מורה-הוראה כיצד ינהגו החתן, הכלה, ההורים ויתר המוזמנים.

תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימיה

טו. בחורי ישיבה מדליקים נר חנוכה כל אחד בפני עצמו²⁹⁴.

טז. הבחורים ידליקו בפתח חדרם הפרטי שבישיבה, ששם הוא החדר המיוחד להם, ונמצאים שם יותר ממקום אכילתם, ואף אוכלים בו מפעם לפעם (ואם יש להם ספק בדבר - יאכלו שם לאחר ההדלקה או במהלך היום עכ"פ מזונות בשיעור כזית [כ-27 ס"מ]²⁹⁵).

אם הדבר אינו מתאפשר מבחינה בטיחותית וכיו"ב - יכולים להדליק כולם בחדר האוכל²⁹⁶, ויש להפריד בין החנוכיות, כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים באותו הלילה²⁹⁷.

בחורי ישיבה שחדרם הוא בדירה הנפרדת מחוץ למתחם הישיבה - דינם כדלהלן בסוף הסעיף הבא.

יז. נערות הנמצאות בפנימייה (וכן נערות הנוסעות לחצרות קדשנו לימי החנוכה) צריכות להדליק בעצמן ולא להסתמך על ההדלקה בביתן וכן אינן יוצאות בהדלקה המרכזית²⁹⁸.

294. ואף שיכולים לצאת בהדלקה שמדליקים בביתם, נוהגים להדליק בפני עצמם - ראה שו"ת מהרי"ל ס' קמה. ספר התרומה מפתחות ס' רכט. ספר הפרנס ס' קנב ועוד פוסקים, ומה שאמר ר' זירא בגמ' שבת כג, א שבעודו בחור היה משתתף בפרוטה עם בעל הבית - ראה שו"ת יחזה דעת ח"ו ס' מג, דהיינו משום שלא היו לו הורים [ראה ירושלמי קידושין פ"א ה"ז] ולא היה מי שהדליק עליו בבית. וע"ע ימי הלל והודאה פל"ו הע' 3. מאידך, יש הפוסקים כפשוטו דברי הגמ', שלא אמרו שיוצא ידי חובה במה שמדליקין עליו בביתו אלא בזה שיש, שהאיש או האשה מדליקים בבית ופוסקים זא"ז, משא"כ בשאר בני הבית, וממילא מעיקר הדין צריכים הבחורים להדליק בעצמם - כ"ה דעת העיסור, הסמ"ק, הר"ח שבת שם ועוד. ולהעיר גם משו"ע אדה"ז ס' רסג ס"ט.

295. ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג יד אות ה. שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס' מח. שו"ת או נדברו ח"ה ס' לח אות ב. שו"ת שבט הלי ח"ג ס' פג.

296. כפי השיטות הסבורות כך - ראה המובא בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב ס' שמג. וראה עוד בפסקי תשובות ס' תרעז אות י. וש"נ. ודעת הגר"ש דבורקין ע"ה היתה שהבחורים ידליקו בחדר האוכל (הובא בקובץ צרפת פרצת גל' לה ע' 115 ואילך).

297. ראה רמ"א ס' תרעא ס"ב.

298. שלא אמרו שיוצאת ידי חובה בהדלקת אביה, אלא כשהיא מתגוררת בביתה ולא כאשר היא מתגוררת בבית בפני עצמה או

במקום אחר שיוצא בו ידי חובתו, כגון בחדר האוכל³⁰⁶, ובמידה שלא מאפשרים להדליק אש או מכל סיבה אחרת שלא מתאפשר לו להדליק נר חנכה - יכול לסמוך על ההדלקה שבביתו. בנוסף, יכול להדליק פנס (עם חוט להט) במקום נר חנוכה וללא ברכה³⁰⁷.

לענין אשה המאושפזת בבית־הרפואה או שנמצאת בבית־החלמה וכיו"ב - ראה לעיל סי"א ואילך.

הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

כ. טיסה > הטס בימי החנוכה, עליו לוודא תחילה שלא יפגע הדבר במצות הדלקת נר חנוכה³⁰⁸, וכאשר הזדמנה טיסתו בסמוך לשעת ההדלקה, כמה מצבים בדבר, שבהתאם לזה משתנה הדין, כדלהלן.

אם יוצא מביתו לאחר השקיעה - ידליק בביתו, הגם שלא יוכל להתעכב על יד הנרות במשך חצי שעה³⁰⁹, וזאת גם אם יודע בוודאות שייגיע למחוז חפצו קדם עלות־השחר³¹⁰.

כא. אם יוצא לפני השקיעה ויודע בוודאות שייגיע למחוז חפצו קודם עלות־השחר - ידליק כאשר יגיע לשם, וגם אם יגיע סמוך ממש לעלות־השחר ולא ידלקו הנרות חצי שעה קודם עלות־השחר³¹¹, ואם לפחות שנים או אפילו אחד מבני הבית מלבדו יהיו נעורים באותה שעה - ידליק בברכה. ואם הוא מתגורר שם לבדו ואין שם אנשים נוספים - מדליק בברכה אף שהוא לבדו³¹².

כב. באם יוצא מביתו לפני השקיעה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות־השחר - ידליק בביתו בפלג־המנחה³¹³.

ויכולות לעשות זאת באופן שכל אחת תשתתף בפרוטה לפחות בקניית השמן, או שאחת תקנה את השמן ותזכה אותו עבור כל הבנות (ראה בהערה²⁹⁹). ההדלקה תיערך בחדר האוכל בהשתתפות כולן, אחת תברך ותדליק, ותוציא את כולן ידי חובה (ונכון שבכל לילה תדליק בת אחרת³⁰⁰). לחלופין, גבר יכול להדליק בשליחותו וכולן יהיו נוכחות בשעת ההדלקה³⁰¹.

הדברים אמורים כאשר מקום השינה ומקום האכילה הינם באותו מתחם, אבל במקום שיש לבנות דירות נפרדות מחוץ למבנה הסמינר, אזי ידליקו בדירתן בפתח אחד החדרים, ולא בחדר האוכל הכללי של המוסד [כל עוד הדבר אפשרי מבחינה בטיחותית]³⁰².

מאושפז בבית־הרפואה

יח. חולה המאושפז בבית־הרפואה, צריך להדליק בעצמו ובברכה³⁰³ בחדר בו מאושפז, שהוא המיוחד לו.

אך באם לא מאפשרים להדליק אש בחדרו - ידליק בחדר האוכל³⁰⁴.

יט. באם אינו יכול לקום ממיטתו ולהדליק - יכול להדליק על מיטתו ולאחר מכן יעבירו את החנוכיה למקום אחר באותו החדר³⁰⁵ או

יחד עם חברותיה - ראה בהצוין בלוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' כו.

299. והיינו ע"ד המבואר בסדר עירוב תבשילין לאדה"ז, שאחד יכול להגביה את העירוב ולזכות בשביל כל אנשי העיר, וכך גם כאן - שאחת הבנות תקנה שמן ותתן לחברתה שתגביה אותו ותזכה בו עבור כל שאר הבנות שבפנימייה.

300. בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב סי"ז. כף החיים סי' תרעא סק"ב. לוח יומי הלכה למעשה שם.

301. ראה בהרחבה קובץ הערות וביאורים גל' תתקל ע' 55 ואילך. וש"נ. לוח יומי הלכה למעשה שם.

[אבל ראה בקובץ צרפת פרצת הגל' מענה כ"ק אדמו"ר לסטודנטית שתדליק נרות חנוכה בחדר השינה, אמנם יתכן שהמדובר שם הוא בסטודנטית המדליקה לעצמה בלבד ואין עוד בנות המדליקות שם, שבוז מוטב שתדליק בחדר השינה, אבל במקום שכל הבנות צריכות להדליק אכן יכולות להשתתף בפרוטה ולהדליק במקום המשותף לכולן, שהוא חדר האוכל או כפי החילוק שכתבנו להלן בפנים בין סוגי חדרי השינה של התלמידות. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 132.]

302. ראה קובץ הערות וביאורים גל' תתקל ע' 65 ואילך, ומשם בלוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 134. וע"פ האמור שם כתבנו לחלק בין סוגי חדרי השינה של התלמידות, אם נמצאות במתחם אחד או בדירות נפרדות מחוץ למתחם.

303. אף שמדליקים עליו בביתו, וזאת כפי המנהג להדליק בעצמו, כדלעיל סי"ו.

304. כדין בחור ישיבה דלעיל סט"ז.

305. ראה לעיל פ"ז סי"ד.

306. כיון שזו ההדלקה במקום שיוצא בו ידי חובתו, ואין זה דומה למדליקה בפנים ומניחה בחוץ, כיון שמדובר בשתי מקומות שבפנים, וניתן להקל בזה בשעת הדחק עכ"פ - ראה בהמבואר לעיל שם ובהע' 228.

307. כדלהלן סוסכ"ג.

308. ואם כבר הזמין כרטיס באופן שלא יוכל להדליק נרות חנוכה כלל באותו לילה - ישאל רב מורה־הוראה.

309. פשוט, שכן העיכוב ליד הנרות אינו לעיכוב, וודאי שאין להימנע בשל כך מהלהדליק את הנרות בביתו או להקדים את ההדלקה קודם השקיעה כדי שיוכל לשהות ליד הנרות חצי שעה.

310. ראה להלן פ"ז סמ"ח.

311. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו אות ב לפי המג"א סי' תערב סק"ו, שיכול להדליק בברכה כל הלילה, וראה גם פסקי תשובות סי' תערב הע' 25. והוספנו התנאים ע"פ המבואר לעיל פ"ד סי"ו. וש"נ.

312. לפי המבואר לעיל שם. וש"נ.

313. וראה לעיל שם ובהערה שם אם יכול לברך על ההדלקה.

(לאחר תפילת מנחה, כדלהלן ס"ח) ובברכה - משום פרסומי ניסא³²⁰.

ב. בית־כנסת שיש בו כמה מניינים בזה אחר זה - אינם צריכים להדליק ולברך שוב בכל מנין, אלא במנין המרכזי בלבד (ובלבד שיהיה אחרי פלג־המנחה, כדלהלן ס"ט)³²¹.

ג. מנין המתפללים תפילת מנחה [באופן קבוע] שלא בבית־הכנסת, נכון שידליקו שם נרות חנוכה - משום פרסומי ניסא³²².

ד. שיעור זמן ההדלקה בבית־הכנסת, לדעת רוב הפוסקים, הוא לכל הפחות חצי שעה³²³.

כג. אם יוצא עוד לפני פלג־המנחה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות־השחר³¹⁴, באם יכול להדליק נרות בשדה־התעופה (מפלג־המנחה ואילך), כגון בחדר עישון וכיו"ב שניתן להדליק שם אש - יסמוך על הדעות שיכול להדליק שם וידליק ללא ברכה (אחר שיכוון שלא לצאת בהדלקה שבביתו)³¹⁵, ובפרט אם נמצא בחדר מיוחד (VIP) לפני הטיסה, ונכון שיאכל שם בשיעור 'אכילת קבע' [פת או מזונות יותר מכביצה], ושם יוכל להדליק בברכה³¹⁶.

אך באם אין הדבר מתאפשר, יכול לסמוך על ההדלקה שבביתו ואינו צריך להדר להדליק בעצמו³¹⁷, וליתר שאת ידליק במקומו פנס שיש בו חוט להט כזה שיכול לדלוך למשך חצי שעה במקום נר חנוכה וללא ברכה³¹⁸.

כד. רכבת, מכונית וספינה > אדם הנוסע לנסיעה ארוכה ולא יהיה בביתו במשך זמן ההדלקה ולן ברכבת, במכונית או בספינה - דינו כמדליק בטיסה, כנ"ל, וכמובן שאם יש באפשרותו להדליק בהם נרות חנוכה כדין, נכון שיאכל בתוכם כשיעור 'אכילת קבע' כנ"ל, וידליק בהם בברכה וישהה לידם למשך כחצי שעה³¹⁹.

ט.

הדלקת נרות בבית־הכנסת

תקנת ההדלקה והברכה

א. נוהגים להדליק נרות חנוכה בבית־הכנסת

314. היינו כשכבר אירע שטיטו היא בזמנים אלו, אך לכתחילה מוטב שלא יכניס את עצמו למצב כזה. וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' טז ובהמצוין שם.

315. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תקעט. קובץ אור ישראל (מונסי) גל' יח ע' עז ואילך. ושם שידליק ללא ברכה. וראה עוד בהרחבה ממלכת כהנים סי' נג. ואם יש הפרשי שעות בין המדינה בה נמצא לביתו, אף שמעיקר הדין יכול לצאת בהדלקה שבביתו, הרי שכיון שנחלקו הפוסקים בזה (כנ"ל בפנים סי"ז ובהערה שם) - יכול להתנות, שאם יוצא בהדלקה שבביתו - אינו רוצה לצאת בהדלקה שבשדה־התעופה, ואם אינו יוצא בהדלקה שבביתו - הוא יוצא ידי חובתו בהדלקה שבשדה־התעופה, ובכ"ז ידליק בלא ברכה.

316. וכל זאת גם אם יתברר לאחר הדלקתו שיצטרך לכבותם טרם עבר חצי שעה מהדלקתם.

317. אבל ראה לעיל סו"ה³¹⁵.

318. ראה הליכות שלמה ע' רפג. אור לציון ע' רסז. חזון עובדיה הל' חנוכה ע' צז. הליכות מועד הל' חנוכה ע' פא"ב ובהערות שם. וש"נ.

319. שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמו. וראה חובת הדר פ"ב הע' לט. אבל ראה אהלך באמיתך פל"ט ס"ד שהסתפק בנוגע למכונת אש ניתן להחשיבה כבית דירה.

320. שו"ע סי' תרעא ס"ז. וראה ערוך השלחן שם סק"ז.

321. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמג. שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ב תשובה יג.

בית־כנסת שיש בו כמה חדרי תפילה נפרדים - יכולים להדליק ולברך בכל חדר וחדר בפני עצמו, שכיון שההדלקה היא משום פרסומי ניסא, דרי בכל מקום שיש בו מנין המתפללים בפני עצמם יכולים להדליק ולברך. ויש שכתבו שהוא דוקא בחדרים שיש בהם ארון־קודש בפני עצמו, אולם לפי הטעם שההדלקה בבית־הכנסת היא מצד פרסומי ניסא, אין לחלק בזה. וראה גם חזון עובדיה חנוכה ע' נז. וכ"כ כמה אחרונים. אבל ראה נטעי גביראל, הל' חנוכה, פ"מ ס"ח. אולם דייקנו שאין חובה להדליק אלא שיכולים לעשות כן, כיון שלכאורה כבר נתקיימה תקנת ההדלקה בבית־הכנסת בחדר הראשי. וכמדומה שאין המנהג הפשוט להדליק בכל חדרי בית־הכנסת.

322. שכן לפי טעם ההדלקה בבית־הכנסת, שהוא משום פרסומי ניסא, יכולים להדליק כל זמן שמתאסף ציבור, ודאי שמתאים הוא להנהגה בפועל שמדליקים בסדר התפלה. אמנם עיקר התקנה הוא בהדלקה בבית־הכנסת שמתפללים בו בקביעות, וכן הטעמים האחרים להדלקה המבוארים ב"י שם שייכים יותר כשמתפללים בבית־הכנסת דוקא. וע"ע פסקי תשובות סי' תרעא אות כ ובהמצוין שם.

אבל ראה להלן ס"ד, שאין להדליק בברכה באם הנרות לא יוכלו להישאר דלוקים שם למשך חצי שעה.

323. ראה פרי מגדים א"א סי' תרעה סק"ב ומשנ"ב סי' תרעג סק"ג שאסור להתפלל לאור נרות חנוכה בבית־הכנסת כל זמן שלא דלקו חצי שעה. וראה גם להלן בפנים סי"ח מהמג"א והמשנ"ב, שלכתחילה אין להזיז את חנוכיית בית־הכנסת לאחר ההדלקה קודם שתעבור חצי שעה [ואף לדעת המקילים בזה שם (ראה ב"י סי' תרעה) - כבר כתבו אחרונים שא"י מצד שאין שיעור נרות בית־הכנסת אלא משום שכיון שרבים שמעו את הברכה בשעת ההדלקה, חו ליכא חלשש שיאמרו שלצרכו הוא מדליק - ראה בגדי ישע סי' תרעה סק"ב]. וראה גם שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו [אבל ראה להלן הע' 347].

אכן בשו"ת מלמד להועיל ח"א סי' קא, אף שהסכים שהשיעור הוא חצי שעה, אך לדבריו הוא רק משום דלא פלוג בין בית־הכנסת לבית, אבל באמת שיעור זה אינו שייך בביהכנסת, כיון שהוא מיוסד על שיעור של 'עד שתכלה רגל מן השוק'. ולכן יש מקומות שנהגו לכתוב את הנרות מיד לאחר ערבית ולהדליקם שוב בבוקר, ולהשלים בהדלקה זו שבבוקר את שיעור החצי שעה של הערב. ע"ש. אמנם כבר העירו, שאחרי שחז"ל קבעו את השיעור לזמן ההדלקה שהוא חצי שעה בגלל שיעור 'עד שתכלה רגל מן השוק' - קבעו בזה השיעור לכל הדלקת נר חנוכה (ראה ימי הלל והודאה פל"ח סו"ה ע' 51).

וכן בשו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' פד כתב מסביר דנפשיה שלא נאמר שיעור להדלקה בבית־הכנסת. ועד"ז כתבו בקובץ אור ישראל גל' יח ע' צד, וכנראה אישומיתיה דברי הפוסקים דלעיל, מהם משמע להדיא דפשיטא להו דבעינן שיעור חצי שעה גם בבית־הכנסת. וע"ע פסקי תשובות סי' תרעה הע' 98. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 20) [וראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' יט ובהע' 85, שכתב להקל בשיעור זה, אולם גם לדבריו נראה שיעור זה אינו סומך על כך לכתחילה, רק לענין לכתובת במקום שמתפורים כל הקהל ובפרט בחשש שריפה,

ט. אין מדליקים את נרות בית־הכנסת לפני פלג־המנחה, אך גם אין מקפידים להמתין עד לאחר השקיעה, אלא מדליקים מפלג־המנחה ואילך³³³.

אופן ההדלקה

י. אופן ההדלקה בבית־הכנסת הוא כמו בהדלקה שבבית, בסידור הנרות ובסדר ההדלקה ובאמצעות שמש וכו'.

יא. ניתן לכבד כל אדם בהדלקה, ואין הכרח ששליח־הציבור דוקא ידליק³³⁴, ומכל מקום אין לתת לקטן להדליק, משום כבוד הציבור³³⁵.

יב. המדליק יהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון (ולא שיעמוד בין החנוכייה לכותל)³³⁶.

יג. יש להיזהר להדליק את הנרות במקומם על החנוכייה וכשהיא עומדת במקומה³³⁷.

יד. במקום שיש אנשים שעלולים לטעות בדבר, נכון לעורר שהציבור אינם יוצאים ידי

ולכן יש להדליק בנרות כאלו שיכולים לדלוך בשיעור זמן זה³²⁴.

מטעם זה, אין להדליק בברכה אלא אם כן יוכלו להשאיר שם את הנרות דולקים למשך חצי שעה³²⁵.

אודות הזזת וכיבוי הנרות בתוך זמן זה ולאחריו - ראה להלן סי"ט ואילך.

אודות ההדלקה בערב שבת - ראה להלן פי"ג ס"ד.

מקום הנחת החנוכייה

ה. בבית־הכנסת מניחים את החנוכייה בצד דרום³²⁶ (כלומר, בקיר הימני של בית־הכנסת³²⁷), ומסדרים את הנרות בין מזרח למערב³²⁸.

ו. את חנוכיית בית־הכנסת (בשונה מהחנוכייה שבבית³²⁹) נוהגים להניח במקום גבוה דוקא, למעלה מעשרה טפחים (80 ס"מ)³³⁰.

נרות ההדלקה

ז. בחנוכייה בה הדליקו במנין כ"ק אדמו"ר השתמשו בנרות פראפין ולא של שמן־זית או שעווה³³¹.

זמן ההדלקה

ח. למנהגנו, מדליקים נרות חנוכה בבית־הכנסת בסיום תפילת מנחה - לאחר אמירת קדיש־שלם, לפני "עלינו לשבח"³³².

שכ"ק אדמו"ר חזר מאוחר מאוהל הק', שאז הדליקו את הנרות רק לאחר מעריב, וכ"ה בכ"כ יומנים במשך השנים.

כמו כן, במעמדי פרסומי ניסא העולמי שנערכו בבית־חינו ושוורו בליווי, שהתחילו בתפילת מנחה ואחריה התחיל הכינוס שהיה משולב בהדלקת נר חנוכה, היה כ"ק אדמו"ר מורה לומר "עלינו לשבח" מיד לאחר תפילת שמו"ע של מנחה ולהדליק נר חנוכה רק לאחר מכן, כדי לא לעשות הפסק גדול בין תפילת שמו"ע ל"עלינו לשבח", וכ"ה ביומנים המתארים אירועים אלו.

333. שפשוט שההדלקה בבית־הכנסת אי באופן שיוכל לצאת ידי חובת הדלקת נר חנוכה, וקודם הזמן אינו נחשב נר חנוכה, וכן הורה כ"ק אדמו"ר להרב שמואל לויטין ע"ה, לאחר את זמן תפילת מנחה לשעה שיוכלו להדליק בה את נרות החנוכה לאחר זמן פלג־המנחה - הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104 הע' 69, ש"דוע ומפורסם אשר כ"ק אדמו"ר דייק מאוד לא להדליק לפני פלג־המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכו'". נסעי גבריאל, הל' חנוכה, פמ"א הע' ב.

באשר להבדל בין הדלקה בבית, שאין להדליק לפני השקיעה והמדליק קודם לא יברך (ראה לעיל פ"ד ס"ח), ואילו בבית־הכנסת ניתן להדליק בברכה מפלג המנחה - ראה בהמבוא בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' 24 הע' 117.

334. כפי הנהוג בכ"כ מקומות, וכן בבית חיינו. וראה שו"ת מהר"ם מינץ סי' מג, שהמנהג היה שהש"ץ מדליק, ובחזון עובדיה חנוכה ע' מט הביא מנהגים נוספים - שהרב או השמש מדליק. וראה להלן בפנים סט"ז גבי אבל ל"ע.

335. שו"ת זבחי צדק סי' מא. שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה. חזון עובדיה שם. וראה גם אגרות קודש ח"ל ע' כד.

ועוד. אמנם מעיקר הדין יכול להדליק, ולכן בדיעבד שהדליק אין צריך שגדול יחזור וידליקם.

336. כך החיים סי' תרע"א סק"ט. שו"ת שבט סופר סי' כד. שו"ת להורות נתן ח"ו סי' נא. וכך המנהג בבית־חינו. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יט ובהע' 87.

337. ולא יוציא נר וידליקו ויחזירו למקומו. ואם כי הדבר פשוט, כתבנו זאת כי בנרות בית־הכנסת בקל יבוא להוציאם, ודבר כשהם גבוהים ונוח יותר להורידם ולהדליקם.

ומעשה רב בבית־חינו, שהוריד המדליק את אחד הנרות, והדליקו וחזרו למקומו, והורה כ"ק אדמו"ר שיוציאו את הנר ויניחוהו כשהוא דולק על העמוד של הש"ץ. וישנו נר חדש וידליקוהו במקומו (יומן הרב אורי הולצמן ש' ממונה תשמ"ג).

וע"ד המבואר להלן בהע' 347. וע"ע ילקוט יוסף סי' תרע"א ע' י. ויש להעיר בזה עוד, ואכמה"ל.

324. כפי הדין בהדלקה שבבית, כמבואר לעיל פ"ו ס"ב.

325. לפי המבואר לעיל הע' 323 ולהלן הע' 347.

326. שו"ע סי' תרע"א ס"ו.

327. כך המנהג הרווח, למרות הדיון בספרי הפוסקים והמנהגים בדבר ההנחה בבית־הכנסת בדרום העולם - ראה פסקי תשובות סי' תרע"א אות יח ובהע' 106.

328. רמ"א שם.

329. ראה לעיל בפנים פ"ג סי"ג.

330. פמ"ג סי' תרע"א א"א סק"ב (ושם), שיתכן הטעם כדי שיראו הנרות היטב לעומדים בבית הכנסת ויתפרסם הנס יותר [ולפ"ז פשוט שאין להניחה במקום גבוה מאוד שלא תיראה ממנו כ"כ למתפללים]]. מור וקציעה סי' תרעה (ושם), שאין מקפידים שתהיה פחות מ" טפחים והמנהג שיניחנה בגובה י"ח טפחים, כדוגמת המנורה שבמקדש). משנ"ב סי' תרע"א סק"ו.

וכהמנהג בבתי־כנסת רבים [אם כי כיום, כשהשמן־זית הוא בהישג יד, בבתי־כנסת רבים מדליקים בשמן־זית]. וראה הטעם לכך במכתב כ"ק אדמו"ר שנדפס כהוספה לקונטרס התוועדות ש"ל ע"י ועד הנחות בלה"ק לש"פ מקץ חנוכה תשע"ח ע' 74. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 86.

332. כך נהוג במנין של כ"ק אדמו"ר - שבח המועדים ע' 106. היו פעמים שלא הדליקו בבית־חינו בתפילת מנחה, כמו בזמנים

הנרות בעת עזיבת הקהל אף אם הוא בתוך שיעור זמן ההדלקה (וראה בהערה)³⁴⁷.

שימוש לאור הנרות

כא. במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה, אין להשתמש לאור הנרות³⁴⁸.

הדלקה בשחרית ובמשך היום

כב. נוהגים להדליק - ללא ברכה - את החנוכייה בבית־הכנסת גם בזמן תפילת שחרית עד לסיומה³⁴⁹.

כג. גם בהדלקת החנוכייה בעת תפילת שחרית בבוקר בבית־הכנסת מדליקים את הנרות באמצעות ה"שמש" ומשאירים אותו על החנוכייה, כמו בלילה³⁵⁰.

כד. נכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית־הכנסת במשך כל שעות היממה, באם הדבר מספיק בטיחות³⁵¹.

י. 'מבצע חנוכה' והדלקה במקומות ציבוריים

מצוות החנוכה לכל יהודי

א. יש לדאוג שבכל בית יהודי ידליקו הגברים

חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו³³⁸.

טו. גם המדליק את נר חנוכה בבית־הכנסת חוזר ומדליק בברכה בביתו, אלא שבליה הראשון לא יחזור ויברך "שהחיינו" [ויש אומרים גם ברכת "שעשה נסים"] בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו בהדלקתו³³⁹.

טז. אבל ר"ל, היינו בתוך שנים־עשר חודש על אביו ואמו או בתוך שלושים על שאר קרובים - לא ידליק את הנרות בלילה הראשון בבית־הכנסת, אלא משהו אחר מהקהל, כדי שלא יאמר "שהחיינו" בציבור, אבל בשאר הימים יכול להדליק³⁴⁰.

אבל באם אין מישהו אחר שיכול להדליק, רשאי האבל להדליק גם בלילה הראשון³⁴¹.

יז. לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע³⁴².

הזאת וכיבוי הנרות

יח. נכון להיזהר לכתחילה שלא להזיז את חנוכיית בית־הכנסת ממקומה לאחר ההדלקה קודם שיעבור שיעור זמן ההדלקה³⁴³ מלבד במקרה הצורך³⁴⁴.

יט. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה, מותר מן הדין לכבות את הנרות, כמו בבית³⁴⁵, אלא שנוהגים להשאירם דלוקים אף לאחר שהציבור עזבו את בית־הכנסת, כל עוד אין צורך לכבותם³⁴⁶.

כ. יש שכתב שבמקום שיש חשש דליקה או גניבת החנוכייה וכיו"ב מותר לכבות את

338. כדלהלן פ"י סל"ד בנוגע להדלקה במקומות ציבוריים.

339. כדלעיל פ"ו סכ"ח.

340. שערי תשובה סי' תרעא סק"י. משנ"ב שם סקמ"ד ובשעה"צ שם סק"ג.

341. ראה המובא בכף החיים שם סק"ג בשם עולת שמואל.

342. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104. וראה שם הע' 71 שכן נהגו בשנים האחרונות במנין של כ"ק אדמו"ר.

343. מג"א סי' תרעה סק"ב. משנ"ב שם סק"ו, וכמו בהדלקה בבית - ראה לעיל בפנים פ"ז ס"ד ואילך.

344. ראה מג"א שם.

345. ראה לעיל בפנים פ"ז סכ"ב.

346. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו, והיינו משום שלאחר הטעמים הדלקת הנרות בבית־הכנסת היא זכר למקדש. וראה מג"א סי' עתר סק"ב שנרות בית־הכנסת דולקים עד חצות. וע"ע פסקי תשובות סי' תרעא הע' 97.

וראה להלן סכ"ד הוראת כ"ק אדמו"ר שנכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית־הכנסת במשך כל שעות היממה.

347. שו"ת שבט הלוי שם.

וראה שם, שלמרות שכתב שע"פ כל הטעמים להדלקה בבית־הכנסת אין לכבות את הנרות, מ"מ התיר בשעת צורך, במקום גניבה או דליקה, לכבותם אף קודם חצי שעה מהדלקתם. ומשמע מדבריו, שזאת גם כאשר הדבר ידוע לכתחילה בשעת ההדלקה שיצטרכו לכבותם. וצ"ע היאך ניתן לברך על הדלקה זו. ובשלמא להסוברים שלכתחילה אין צריך שיעור להדלקת הנרות בבית־הכנסת, אבל לא קי"ל הכי, כמ"ש בעצמו בתוך התשובה (וראה בהרחבה לעיל הע' 323. וש"נ). ובפשוטו לא נחית לזה, וגם לדעתו אין להדליק בברכה מלכתחילה אם יודעים מראש שיצטרכו לכבות את הנרות בתוך חצי שעה, וגם נראה מדבריו שלא סמך ע"ז אלא בשעת דחק.

וראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' תננ וחי"ה סי' תלב אות, שהתירו לכבותם אף בתוך החצי שעה, כיון שנתקיימה תקנת ההדלקה בביהכנ"ס שמצד פרסום הנס בשעת ההדלקה ועד לסיום התפילה, ומשמע שלכן אין בעיה גם להדליקם ובברכה אף שיודעים שיצטרכו לכבותם לאחר כ' בתוך שיעור זמן ההדלקה. אמנם דבריו מבוססים על הסברות שכתבו בשו"ת שראג המאירי ודעימיה הנז' לעיל הע' 323, שכאמור שם - חידושי שם. ע"ש. וע"ע ילקוט יוסף סי' תרעא סק"ט. ומ"מ סברות הג"ל חזי לאיצטרופי במקום שנתן שמן כשיעור מבלי כוונה לכבותם ואחר כך נוצר מצב שהוצרך לכבותם, מחמת חשש שריפה וכיו"ב.

348. פרי מגדים א"א סי' תרעה סק"ב. משנ"ב סי' תרעא סק"ג.

349. ראה פרי מגדים אשל אברהם סי' תרעה סק"ד. שדי חמד סוף מערכת חנוכה. לוח כולל חב"ד. רשימת הנהגות קודש (תשכ"ה) ע' כב. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 232). יומן פאקס א שיחה ד' דחנוכה תשנ"ב.

350. לקוטי שיחות ח"י ע' 315. ליקוט מענות קודש תשכ"ג ע' 140.

וראה גם מקדש מלך ח"ד ע' תקד. שבח המועדים הל' חנוכה פ"ז ס"ה.

351. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 193 הע' 81).

עמם בחדרם, ובאם אין הדבר מתאפשר - ידליק בחדר האוכל³⁵⁹.

וראה לעיל פ"ח סי"ט אודות חולה שאינו יכול לקום ממיטתו.

ו. כמו כן בהדלקה במחנות צבא, יש להדליק בחדרי המגורים של החיילים או בחדר האוכל, אולם הדלקה שלא במקומות אלו הנעשית בשטח פתוח לכתחילה אין יוצאים בה ידי חובה ואינה אלא לפרסומי ניסא, אלא אם כן לא יגיע הלילה לישון במקום מקורה, שאז יכול לצאת ידי חובה בהדלקה זו שבשטח הפתוח³⁶⁰.

ההדלקה והברכות³⁶¹

ז. זמן ההדלקה > יש להקפיד להדליק רק לאחר שקיעת החמה, ובשעת הצורך - מפלג-המנחה (וללא ברכה), אך לא קודם לכן³⁶², וניתן להדליק עד עלות השחר, ובברכה - כל עוד יש שניים ולפחות אחד מבני הבית ערים³⁶³.

ח. מקום ההדלקה > כשמדליקים בבית פרטי ניתן להדליק כפי מנהגו בפתח אחד החדרים, אבל אם בעל הבית רגיל להדליק בפתח הבית או על אדן החלון, ידליק כמנהגו.

ט. הנרות > יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה, ולכן יש לשים לב שהנרות שמשתמשים בהם, בפרט כשמשתמשים בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, ראויים לדלוק בשיעור זמן זה. ואם אין לו נרות כאלו או שהדבר ספק בידו אם ידלקו חצי שעה - ידליק ללא ברכה³⁶⁴.

י. כמו כן, יש להשתדל שהנרות יהיו בגודל אחיד, אבל כשאין לו מספיק נרות בגובה אחיד, לא ימנע מלהדליק במה שיש לו³⁶⁵.

יא. באם אין לו מספיק נרות כפי מספר הימים,

נרות חנוכה³⁵², וכן לעודד שגם ילדים צעירים ידליקו נרות חנוכה בעצמם³⁵³. במקרה הצורך, יש להעניק חנוכייה ונרות לזקוקים לכך³⁵⁴.

ב. בבית שאין בו גבר שידליק נר חנוכה - ישתדלו לכל הפחות שאשה תדליק נר חנוכה³⁵⁵, או שידליק גבר בשליחותה³⁵⁶.

ג. יש להשתדל שהדלקת נר חנוכה של הזולת תהיה באופן של "מהדרין מן המהדרין", כולל גם ההדלקה עם תחילת זמנה וכיו"ב, כפי הנדרש לכתחילה³⁵⁷.

עם זאת, גם במקרים בהם לא ניתן לקיים את ההדלקה לפי כל ההידורים מסיבות שונות, אין להימנע בשל כך כדי לזכות את הזולת במצוה לפחות כפי שהיא מעקר הדין.

הדלקה בבתי רפואה וכיו"ב ובמחנות צבא

ד. יש לבקר את הנמצאים בבתי הרפואה, בתי מושב-זקנים ובתי האסורים וכן כוחות הביטחון, להדליק איתם את נרות חנוכה ולשמח אותם³⁵⁸.

ה. בהדלקה עם חולים וזקנים המאושפזים בבתי רפואה או המתגוררים במושב-זקנים וכן אסירים בבתי האסורים, יש להדליק

352. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342). ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22). ועוד.

353. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342).

354. שם.

355. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 344). ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23).

356. בהתאם להמבואר לעיל פ"א ס"ו ובהערות שם.

357. ולהעיר מלשון כ"ק אדמו"ר בשיחת ש"פ וישב הנ"ל: "ובמיוחד יש להשתדל בנוגע לבתים שבהם יש אלמנות ויתומים, ל"ע, מהמלחמה וכו' - להאיר אותם באור של נרות חנוכה שידליקו האמהות והילדים וכו'.

358. שמאחר שמבצע זה, ככל המבצעים, קשור עם מצות "ואהבת לרעך כמוך", הרי שצריך לדאוג שגם השני יוכל לקיים מצות נר חנוכה באופן המהודר ביותר בכל הפרטים ("כמוך") - ראה בהרחבה שיחת כ"ק אדמו"ר אור לנ"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 460). מאידך, לא מצינו שיקפידו להדליק עמם בשמן זית וכיו"ב.

כמובן, שגם כאשר ארע ויש לו רק נר אחד ניתן לקיים מבצע חנוכה ולזכות בו יהודי כפי מצות נר חנוכה ביסודה.

359. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ו (שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 294). י"ט כסלו תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 281).

אור לנ"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 375). י"ט כסלו תשל"ט (שם ע' 437). מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שם ע' 464). ש"פ מקץ תשל"ט (שם ע' 529 ואילך). אור לנ"ד כסלו תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ח"א ע' 444).

444. מוצאי שבת חנוכה תשמ"מ (שם ע' 621 ואילך). י"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 500). לקוטי שיחות ח"ב ע' 429. ועוד.

359. לפי המבואר לעיל פ"ח סי"ח.

360. בהתאם להמבואר לעיל שם ס"ג לגבי הנמצא בטיסה. ע"ש ובהמציין שם הפרטים בזה. וראה בנוד"ד שו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' כט. שו"ת או נדברו ח"ו סי' סג. ועוד.

361. המובא להלן הוא אודות הדלקה במקומות שבהם הנוכחים יוצאים ידי חובה בהדלקה, כמו המקומות שפורטו לעיל סעיפים א-ב, ה-ו.

362. ראה לעיל פ"ד סי"ה.

363. ראה שם סי"ד.

364. ראה לעיל פ"ו סי' ו' ואילך לענין הדלקה בבית. פ"ט סי' ובהע' 323 שם.

365. ראה לעיל פ"ב הע' 25.

הראשון, מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה.³⁷⁵

יז. אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק³⁷⁶. וכן מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה.³⁷⁷

דיני טעות והפסק בברכות - ראה לעיל פ"ו סכ"ב ואילך.

לענין כיבוי הנרות והזזת החנוכייה לאחר ההדלקה - ראה להלן סמ"א ואילך.

הדלקה במקומות ציבוריים

יח. היכן מדליקים? < יש להדליק נרות חנוכה במקומות ציבוריים ופומביים בכל עיר ועירה, כפר ומושב וכו', כדי להרבות ב"פרסומי ניסא" באופן הכי גדול.³⁷⁸

יט. מדליקים במקום הציבורי והמרכזי ביותר, ואם אפשר להדליק במקומות ציבוריים נוספים - מה טוב.³⁷⁹

כ. כמו כן יש להדליק בכל מקום בו מתכנסים עשרה יהודים למסיבת חנוכה וכיו"ב - לפרסומי ניסא, ולעוררם לקיים מצות נר חנוכה בביתם.³⁸⁰

כא. זמן ההדלקה < יש להקפיד להדליק רק לאחר שקיעת החמה, ובשעת הצורך - מפלג המנחה (וללא ברכה), אך לא קודם לכן.³⁸¹

כב. החנוכייה < גם בחנוכייה שמדליקים ברחובה של עיר, יש להקפיד ש[השלהבת] לא תהיה גבוהה מעל עשרים אמה (כ-9.6 מטר).³⁸²

כג. יש להקפיד שהנרות וקני החנוכייה יהיו בגובה אחיד, אולם אם הוזמן להדליק

ידליק נר אחד, כפי שהוא מעיקר הדין (אבל לא ידליק מספר נרות אחר ממה שמדליקים באותו יום).³⁶⁶

יב. יש לעורר את האנשים עמם מדליקים בביתם הפרטי וכיו"ב כי הנרות צריכים לדלוך במשך כחצי שעה. אכן, במקום שיתכן שהמדליק יאלץ לכבות את הנרות בתוך חצי שעה להדלקתם - אין לברך על ההדלקה.³⁶⁷

וראה להלן סמ"ז לענין הנרות שמדליקים בערב שבת.

יג. המדליק < כשמדליקים עם אנשים בביתם או בכל מקום שיוצאים בו ידי חובה בהדלקה זו (בשונה מהדלקה הנעשית לפרסומי ניסא, כמבואר להלן סי"ח ואילך) - ידליק מי שיוצא ידי חובה ויברך בעצמו.³⁶⁸

יד. אם אינו יכול להדליק בעצמו - ידליק אחר ויברך בשליחותו ובנוכחותו והוא ישמע את הברכה ויענה אמן³⁶⁹, אך לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו"³⁷⁰. וכן אשה יכולה לצוות לאחר להדליק בשליחותה.³⁷¹

טו. הברכות < אם בעל הבית יכול להדליק ואינו יודע לברך - יכול אחר ללמדו ולבטא עבורו כל מילה והוא יחזור אחריו וידליק³⁷², אפשרות נוספת היא שאחר יברך עבורו (ויכול לברך עבורו גם "שהחיינו"³⁷³), והוא ישמע את הברכה ויענה אחריו אמן, אך לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", ולאחר מכן ידליק בעצמו.³⁷⁴

טז. מי שלא הדליק בלילה הראשון או באחד משאר הלילות - בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם לא הדליק בלילה

366. ראה לעיל פ"ו סל"א.

367. ראה לעיל פ"ו ס"ב ופ"ט הע' 347. וש"נ.

368. לפי המבואר לעיל פ"א ס"ו.

369. ראה בן איש חי וישב אות 1. שו"ת רב פעלים ח"ד סי' יד, שבכה"ג בעה"ב יברך והשליח ידליק, אבל בשו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ח (גבי בדיקת חמץ), שהשליח מברך. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 6 ובהע' 27.

370. ראה שו"ע אדה"ז סי' קכד ס"ב.

371. ראה לעיל שם.

372. ראה שו"ע אדה"ז סי' תפד ס"ד: "ואם הם אין יודעים לברך ברכת המזון יקרא עמהם כל ברכת המזון מילה במילה, ואינו כמבשר לבטלה, כיון שהן עונין אחריו כל מילה ומילה, והרי הוא כמקרא את הקטן ומלמדו ברכת המזון אחר אכילתו". וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ט הע' 3. שיעורי הלכה למעשה סי' עא אות ג.

373. מדין ערבות - ראה שו"ע אדה"ז סי' קסז סכ"ג.

374. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ו.

375. רמ"א סי' תערב ס"ב.

376. ראה טושו"ע סי' תרעו ס"א.

377. טושו"ע שם. וראה נטעי גבראל, הל' חנוכה, פכ"ה ובהע' א. וש"נ.

378. שיתח כ"ק אדמו"ר נר ו' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

379. שם.

380. לפי הנ"ל בהערות הקודמות.

381. ראה לעיל פ"ד ס"ז.

382. ואף שבבית הכנסת מדליקים בברכה מפלג המנחה (ראה לעיל פ"ט ס"ט ובהערה שם), הנה ע"פ הטעמים שהובאו לכך (ראה בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' כד ובהע' 117) נראה שאין לך בו אלא חידוש, ואין ללמוד בענין זה את דין הדלקה ציבורית מהדלקה שבבית הכנסת, ואכמה"ל. וכן פסקו כ"כ מרבני חב"ד.

382. לפי שו"ע סי' תרעא ס"ו. וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' ל.

כט. ההדלקה > יש להיזהר להדליק את הנרות במקומם על החנוכייה³⁹¹.

ל. כאשר אי אפשר להדליק את הנרות עם השמש אלא עם נר אחר, צריכים להדליק את השמש לאחר הדלקת הנרות³⁹².

לא. הברכות > ניתן לברך על הדלקה ציבורית³⁹³, וזאת כאשר מתאספים במקום עשרה יהודים בבת אחת בשעת ההדלקה (ויש אומרים שדי בכך שידועים שיעברו שם עשרה אנשים בבת אחת במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה), ולולי זאת אין מברכים על ההדלקה³⁹⁴. ובעת הצורך אף נשים מצטרפות לעשרה לענין זה³⁹⁵.

לב. כשמדליק חנוכייה ציבורית ביום הראשון יכול לברך "שהחיינו" גם אם כבר הדליק נרות חנוכה בביתו ובירך "שהחיינו"³⁹⁶.

לג. חשוב להקפיד שהקהל לא ישתתף באמירת הברכה בעת הדלקת הנרות, כיון שלעתים קורה שחלק מהקהל טועים בכך ואומרים את הברכה יחד עם המברך. לכן, מומלץ להכריז ולהבהיר מראש, לפני הברכות, שרק המברך יאמר את הברכה, בעוד שהקהל יקשיב לברכות ויענה אחריהן "אמן".

לד. לצאת ידי חובה בהדלקה > מה טוב - להודיע לנאספים שאינם יוצאים ידי חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו³⁹⁷.

חנוכייה במסיבת חנוכה וכיו"ב והביאו לשם חנוכייה שבה אין הנרות מונחים באופן זה, יכול להדליק בה (ונכון שיציין בפני המארגנים והציבור שהנכון הוא להדליק בחנוכייה שהקנים והנרות בה בגובה אחיד)³⁸³.

כד. נרות ההדלקה > גם בהדלקות הציבוריות, שמטרתן לפרסום הנס בלבד, יש להשתדל להדליק באש ופתילה, אך אם מאיזו שהיא סיבה עורכים הדלקה ציבורית עם נרות חשמל - אין לברך על ההדלקה³⁸⁴. עם זאת, בהדלקות הציבוריות ניתן להקל להדליק גם באמצעות נרות גז (שיש בהם להבה)³⁸⁵ או נפט³⁸⁶.

כה. כמו כן יש להקפיד שהנרות ידלקו לפחות למשך חצי שעה, כנ"ל ס"ט.

כו. כיבוד בהדלקה > אין מניעה לכבד כמה אנשים בהדלקת הנרות הנוספים לאחר שהמברך הדליק את הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה³⁸⁷.

כז. אין לכבד נשים להדליק או לברך על ההדלקה בציבור³⁸⁸, ובמקום הצורך ניתן לכבדם בהדלקת השמש או בהדלקת שאר הנרות מלבד הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה³⁸⁹.

כח. אין לכבד גוי בהדלקה, ובמקם הצורך ניתן לכבדם בהדלקת השמש בלבד³⁹⁰.

391. לפי המבואר לעיל פ"ט ס"ג.

392. וכפי המנהג הקיים בקהילות אחרות בזה, בהתאם להמבואר בשו"ע סי' תרעג ס"א.

393. כך נהגו בהדלקות הפומביות ברחובה של עיר ששודרו בלוויין לבית-חיינו בנוכחותו ובהשתתפותו של כ"ק אדמו"ר החל משנת תש"ג, והדבר נלמד מהדלקה בבית-הכנסת, שכן לפי דברי הריטב"א והריב"ש הטעם להדלקה בבית-הכנסת בברכה הוא משום פרסומי ניסא (וכך נפסק בשו"ע סי' תרעא ס"ו) - ראה בהרחבה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 123. חקרי מנהגים או"ח (ח"ג) סי' ק (ע' רח ואילך). נתיבים בשדה השליחות ח"א, בירורי הלכה סי' יג. קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 36 ואילך. וראה גם ילקוט יוסף סי' תרעא ס"ו ובהערה שם. וש"נ.

394. וכדין ההדלקה בבית-הכנסת, כמבואר לעיל בפנים פ"ט ס"ד.

395. ראה שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' סב (לענין צירוף נשים). חזון עובדיה חנוכה ע' נב (ושם), שניתן לצרף אף קטנים שהגיעו לחינוך. וש"נ. ועוד. אבל ראה בילקוט יוסף סי' תרעא סט"ו, שאין לצרפם אלא אם כן יש רוב מנין של גברים מעל גיל מצוות. וראה קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 9, שניתן לצרף נשים אך לא קטנים אף שהגיעו לחינוך, ודלא כהמקילים בזה. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת-חנוכה תשל"ד (תורת מנחם ח"ע"ה ע' 19).

396. לפי המובא בנטיע גבריאל שם פמ"ג ס"ה ובהערה שם. וש"נ.

397. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ע' 172). ליקוטי מענות קודש תשמ"ז ע' 31.

383. ראה לעיל פ"ב הע' 25. וש"נ.

384. ראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פט"ו ס"י ייב. וש"נ.

385. ראה שו"ת בית יצחק חי"ד סי' קכ. שו"ת הר צבי ח"ב סי' קיד. שו"ת יביע אומר ח"ג סי' לה. שו"ת מלמד להועיל ח"א סי' מו. וע"ע בהמצוין לעיל פ"ב הע' 32.

ומ"ש שיש לברך רק על נרות שיש בהם להבה ואין לברך על נרות גז כאלו שאין בהם להבה אלא הם מאירים כפנס - כך מסר הרב לוי יצחק רסקין שליט"א, ושזו כוונתו בספרו נתיבים בשדה השליחות שם ס"א.

386. ראה נתיבים בשדה השליחות שם ובהע' 8, שנוהגים להקל להדליק באמצעות נפט, ומציין לפסקי תשובות סי' תרעג אות א, שיש להקל בזה בשעת הדחק. בפרט שעיקר חסרונו הוא מחמת הריח, מה שלא שייך כשמדליק בחוץ. ע"ש.

387. ראה נטיע גבריאל שם פכ"ז ס"ט"י ובהערות שם. וש"נ.

388. שכן אף שגם הנשים מחויבות בהדלקה (כמבואר לעיל בפנים פ"א ס"ו), אך אין זה כבוד הציבור שאשה מדליקה עבורם, כמו שמצינו בקידוש ובמקרא מגילה. וראה בהמצוין בהערה הבאה.

389. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 9.

390. מאחר שאינו שייך למצות הדלקת נר חנוכה, אך ניתן לכבדו בהדלקת השמש, שאינו מקיים בו מצוה, מפני דרכי שלום. וראה קונטרס מבצע חנוכה שם.

כיבוי הנרות

מא. בהדלקה ציבורית או בהדלקה בחנויות ומשרדים, שהיא לפרסומי ניסא בלבד, באם עוזבים את המקום וחוששים לדליקה וכיו"ב - ניתן לכבות את הנרות אפילו בתוך חצי שעה מהדלקתם, ואם הדבר ידוע מראש שיצטרכו לכבותם - יש להדליק מלכתחילה ללא ברכה⁴⁰⁴.

הזת החנוכייה לאחר ההדלקה

מב. במקום שמדליקים כדי לצאת בו ידי חובה, אין להדליק את החנוכייה במקום אחד ולאחר ההדלקה להעבירה למקום אחר⁴⁰⁵.

ובפרט יש להזהר בדבר כשמדליקים בבתי רפואה וכיו"ב, שלפעמים מגלים בעת ההדלקה או לאחריה שלא ניתן להשאיר את החנוכייה במקום ההדלקה ונאלצים להעבירה למקום אחר, ולכן יש לתכנן מראש את מקום ההדלקה המתאים⁴⁰⁶.

כשיש בדבר צורך גדול - ראה לעיל פ"ח סי"ט.

מג. במקום שמדליקים לפרסומי ניסא בלבד ולא כדי לצאת בו ידי חובה, מותר במקרה הצורך להזיז את הנרות לאחר ההדלקה⁴⁰⁷.

הדלקה ציבורית ביום

מד. בדומה להדלקת שחרית בבית הכנסת (כדלעיל פ"ט סכ"ג ואילך) - יש להדליק חנוכייה ללא ברכה גם ביום כניסוסים ואסיפות ומסיבות חנוכה וכיו"ב, ובמיוחד כניסוס ילדים אשר מתכנסים לכבוד חנוכה⁴⁰⁸.

אזהרה לשבת

מה. יש להזהיר את האנשים שאיתם מקיימים את מצוות ההדלקה, אשר בערב שבת ובמוצאי שבת יזהרו שלא ידליקו את הנרות בשבת

לה. הפצת תורה ומצוות > בהדלקות מרכזיות, לצד הדלקת נר חנוכה יש לעורר את הנאספים להאיר את ביתם ב"נר מצווה ותורה אור" - על ידי תורה, תפילה וגמילות-חסדים³⁹⁸.

לו. כשנאספים במקום גם לא יהודים, יש לעורר על דבר קיום שבע מצוות בני נח שנצטוו בהם³⁹⁹.

הדלקה במשרדים ובחנויות

לז. ככלל, יש לדעת שההדלקה במשרדים ובחנויות אינה אלא מצד פרסומי ניסא בלבד, שכן מקום זה אינו בית דירה והמדליק שם (בדרך כלל) אינו יוצא ידי חובתו, ולכן יש להודיע באופן ברור לבעל החנות והנמצאים שם שאין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו, ועליהם להדליק נרות חנוכה בביתם כדי לצאת ידי חובת מצות הדלקת נר חנוכה⁴⁰⁰.

לח. דין הברכה במקומות אלו הוא כדין הברכה בשאר מקומות שמתאספים בהם ציבור, שבאם אין עשרה הנוכחים בבית אחת בשעת ההדלקה בחנות או במשרד, או שלא יעברו במקום עשרה אנשים יחד במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה - לא יברך על ההדלקה⁴⁰¹.

לט. ככלל, בהדלקה בחנויות, בהם לא יוצאים ידי חובת ההדלקה, יש לעורר את המשתתפים להדליק נרות חנוכה בביתם, ובמקרה הצורך - לחלק להם חנוכיות ונרות.

מ. יחד עם זאת⁴⁰², במקרה שבו בעל החנות או המשרד אינו מדליק בביתו - יש מקום להקל, שאם הוא אוכל לפעמים בחנות או במשרד, יכול לסמוך על הדעות הסבורות שמדליק שם בברכה, גם אם אין עשרה אנשים נוכחים בשעת ההדלקה או במשך החצי שעה שלאחריה⁴⁰³.

398. שיחת כ"ק אדמו"ר ו' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

399. שיחת כ"ק אדמו"ר ו' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

400. כמובא להלן בסעיף הבא. וראה גם קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 57 ואילך.

401. כמבואר לעיל בפנים ס"א. וש"נ.

402. בהבא לקמן ראה המובא בקובץ הערות התמימים ואנ"ש - ארץ הקודש גל' א (תשס"ו) ע' 17 ואילך. וש"נ. אבל ראה קובץ מבית חיינו שם.

403. ראה רמ"א סי' תרעו ס"א.

404. אמ בכל זאת ירצה אחר כך להדליק בביתו - יכול ומצוה לעשות כן, אך לא יברך שוב אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו (לפי המבואר לעיל פ"ח ס"ג).

404. ראה לעיל פ"ט ס"כ ובהע' 347 שם לענין הדלקה בבית הכנסת. וה"ה בנדר"ד.

405. ראה מש"כ בזה בהרחבה לעיל פ"ז סי"ד ובהערה שם. וש"נ. ושם נתבאר גם מה הדין בדיעבד, באם העביר את הנרות למקום אחר.

406. ראה בהרחבה לעיל פ"ח סי"ט ובהערה שם. וש"נ.

407. כמו נרות בית הכנסת - ראה לעיל פ"ט סי"ח.

408. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 19 ואילך). ובכ"מ.

יכולים להתעכב ליד הנרות - מוטב שידליק בזמן אף שלא יוכלו להתעכב חצי שעה ליד הנרות, ומכל מקום יתעכבו זמן מה לידם⁴¹⁶.
(2) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו לפני השקיעה - ידליקו בחזרתם, קודם חצות הלילה.

(3) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו לפני השקיעה אך יתכן שיחזרו למקומם רק לאחר חצות הלילה - לא יקדימו להדליק בפלג-המנחה, אלא ידליקו בחזרתם בנוכחות שניים או לפחות אדם אחד מלבדם, אך באם יודעים שגם אחד לא יהיה נוכח כשיחזרו ניתן לעשות שליח שידליק במקומם בשקיעה, ובאם אין אפשרות - ידליקו בפלג-המנחה ללא ברכה (וישימו שמן בכמות כזו שתדלק חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים)⁴¹⁷.

נא. במקרה שיוצאים לפני הדלקת נרות חנוכה שלהם, אסורים באכילת פת או מזונות יותר מכביצה, אלא אם כן מעמיד שומר שיזכיר לו על ההדלקה⁴¹⁸.

נב. כמו כן, לאחר שחוזרים יתפללו תפלת ערבית תחילה ולאחר מכן ידליקו את הנרות, אלא אם כן יש מניין קבוע בשעה מאוחרת לאחר שחוזרים, שאז ידליקו תחילה ויתפללו אחר כך ערבית במנין⁴¹⁹.

מבצע חנוכה לילדים

נג. נכון לדאוג שלכל ילד יהודי תהיה חנוכייה, שיוכל להדליק בה נרות חנוכה בעצמו (על פתח חדרו)⁴²⁰.

נד. יש לאסוף את כל ילדי ישראל גם אלו שלא

ח"ו, וכן יזהרו מלטלטל את החנוכייה בשבת⁴⁰⁹.

מו. לפיכך נכון להקדים להם את זמן ההדלקה בערב שבת [אך כמובן שיהיה לאחר פלג-המנחה] וכן לאחר להם את זמן ההדלקה במוצאי שבת, כדי למנוע מכשול⁴¹⁰.

מז. כמו כן, באם מחלקים להם נרות שידליקו בביתם, יש לתת להם נרות כאלו שידליקו לפחות חצי שעה לאחר השקיעה⁴¹¹.

זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה'

מח. היוצאים לזכות את הרבים ולפרסם את הנס במסגרת 'מבצע חנוכה', לכתחילה עליהם להשתדל להדליק את נרות החנוכה שלהם בזמן ולשהות לידם כמחצית השעה⁴¹² ולאחר מכן לצאת לזכות את הרבים בהדלקת נרות חנוכה.

מט. אכן, באם ברור להם שבאם יקדימו יציאתם ויכלו לזכות יהודים נוספים במצוה [וכמובן ידליקו עמם החל משקיעת-החמה, ובשעת הצורך - מפלג-המנחה⁴¹³, אך לא קודם לכן] - יכולים לצאת תחילה אף שלא ידליקו בעצמם בזמן ויספיקו להתעכב ליד הנרות, כדלהלן.

אולם זאת רק במקרה שמזכים יהודים בהדלקה במקום שמחויבים להדליק בו מן הדין, כגון בבתי-אבות ובתי-רפואה או בבתי-פרטיים וכיו"ב, אבל בחנויות וכדומה, שההדלקה בהם (בדרך כלל⁴¹⁴) היא רק לפרסום הנס בלבד ולא בכדי לצאת ידי חובה - מוטב להדליק בזמן בבית או בשיבה ולשהות כמחצית השעה ליד הנרות ולאחר מכן לצאת ולהדליק עבור אחרים, כנ"ל⁴¹⁵.

נ. במקרה שאכן צריכים לצאת מוקדם - סדר העדיפויות הוא כדלהלן:

(1) באם יכולים להדליק בעצמם בזמן אך לא

409. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342 ואילך).

410. שם.

411. ראה להלן פ"ג ס"ח ואילך. וראה בהמבוא באגרות קודש ח"ב ע' ג.

412. ראה לעיל פ"ז ס"א ואילך.

413. ראה לעיל פ"ד ס"ד.

414. למעט מקרים בהם יוצא בעל החנות בהדלקה שבחנותו - ראה לעיל סל"ח.

415. ראה בהרחבה דברי רבני חב"ד שהובאו בקובץ הערות התמימים וא"ש אה"ק ג' ב ע' 16.

416. שכן לכתחילה יש להדליק בזמן וההדלקה לאחר מכן היא בדיעבד (כנ"ל פ"ד ס"ג), ומאידך, פשיטא שהעיקוב ליד הנרות אינו לעיובא, וגם למנהגנו, שמקפידים על כך, הרי בערב שבת אין מתעכבים (כדלהלן פ"ג ס"ז) - כן מורים רבים מרבני חב"ד, וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה ג' תתי ע' 72. המבצעים כהלכתם ח"ב ע' 97. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כ, ודלא כמ"ש בנטעי גבריאל פ"ג ס"ד. וראה גם שו"ת חיים כהלכה תשובה קלו. אך כמובן, שלכתחילה יש להשתדל לכוון את היציאה באופן כזה שיוכלו לקיים המצוה כתקנה וכמנהגה, להדליק בזמן ולהתעכב חצי שעה ליד הנרות. וגם לדעת הסוברים שעדיף להדליק מאוחר מאשר להדליק בזמן ולא לשהות ליד הנרות, אם מתעכב מעט ליד הנרות אף שהוא פחות מחצי שעה שאני.

417. לפי המבואר בהרחבה לעיל פ"ד ס"ד ואילך.

אולם אם מדובר בבחור המתגורר לבדו ואין לו בני בית - ידליק לכתחילה כשיחזור, שכן יכול להדליק בברכה כל הלילה, כמבואר לעיל שם.

418. ראה לעיל פ"ה ס"א ואילך.

419. ראה לעיל פ"ד ס"ב.

420. ראה לעיל ס"א. לעיל פ"א ס"ב ובהערות שם. וש"נ.

ס. יש לשתף גם את הילדים ב"מבצע חנוכה"⁴²⁷.

"מבצע תפילין"

סא. מצד השייכות של מצות תפילין לנרות חנוכה⁴²⁸, יש לנצל באופן מיוחד את ימי החנוכה לחיזוק "מבצע תפילין"⁴²⁹.

יא.

סדר התפילות בחנוכה

תחנן

א. בכל ימי החנוכה, החל ממנחה של ערב חנוכה ועד למנחה של "זאת חנוכה" - אין אומרים תחנון⁴³⁰.

אבל

ב. האבל ר"ל יורד לפני התיבה גם בחנוכה (חוץ משבת וראש-חודש), מלבד לאמירת הלל⁴³¹, שאז עומד שליח-ציבור אחר במקומו, והמנהג שאת הקדיש שלאחר ההלל אומר האבל וממשיך בסדר התפלה⁴³².

ג. אכן, בעל יארצייט יורד לפני התיבה כרגיל, גם לאמירת הלל⁴³³.

"ועל הניסים"

ד. בתפלה < בימי החנוכה מוסיפים בתפילת "ועל הניסים" בברכת "מודים" שבתפילת שמונה-עשרה, לפני "ועל כולם"⁴³⁵.

וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 172 ואילך). וראה גם שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464). והשייכות אליהן היא בשתיים: א) במקום בו אין אנשים שידליקו את נרות החנוכה - יש לאשה להדליק. ב) להסביר להן התוכן דחנוכה, כך שזה יחדור גם להנהגתן כ'עקרת הבית' - שיחת אור לכ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22). ובנוסף לכך - גם הנשים צריכות להיות שותפות בפעולה על הזולת ב"מבצע חנוכה" - שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464).

427. שיחת כ"ק אדמו"ר יו"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 504).

428. כמבואר בלקוטי שיחות ח"ה ע' 225 ואילך.

429. שם ע' 226.

430. רמ"א סי' תרפג ס"א. סיור אדה"ו קודם למנצח יענך.

431. ספר המנהגים ע' 71.

432. ראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פמ"ט ס"כ ובהערות שם. וראה גם רשימות הרב"ש ע' פג, שכן נהג הרבי רש"ב נ"ע שבשנת האבילות אחר אמו, ההפלה לפני העמוד, חוץ מהלל, אך את הקדיש שאחר הלל היה אומר. וכן נהג כ"ק אדמו"ר בשנת תשמ"ט, שנת האבילות אחר הסתלקות רעייתו הרבנית חיה מושקא נ"ע זי"ע. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' לו.

433. ראה נטעי גבריאל הל' אבילות ח"ב פנ"ז ס"ג. מדריך להל' שמחות (להרב לוי יצחק גרליק שי"י) פע"ט ס"ו.

434. בתוספת וא"ו - כ"ה נוסח אדה"ו בסידורו (דלא כבשו"ע שלו סי' קפח ס"ח: "על הניסים").

435. שו"ע סי' תרפג ס"א.

למדו מעולם בבית ספר יהודי ולספר להם את סיפור נס חנוכה ולכבד את אחד הילדים להדליק את נרות חנוכה [ואם הכינוס נערך בלילה - בברכה]⁴²¹.

נה. יש לעשות פעולות שונות לחזק עוד יותר את הקשר של ילדי ישראל עם יהדות בימי החנוכה, כמו הצגות על סיפור החנוכה וכדו', בכל מקום לפי ענייניו⁴²².

נו. יש להשתדל שכל ילדי ישראל יקבלו מעות חנוכה⁴²³.

נז. יש לעורר את הילדים להוסיף בלימוד התורה, לתת לצדקה או לעשות מעשה של גמילות-חסדים בכל יום מימי חנוכה⁴²⁴.

דיבור בענייני חנוכה

נח. בנוסף לפרסומי ניסא הנעשה על-ידי הדלקת נרות החנוכה, יש להוסיף בפרסומי ניסא על-ידי דיבור בענייני החנוכה, ובכל יום יש לדבר בעניינים המיוחדים ליום זה - מספר הנרות שמדליקים וקריאת התורה בקורבנו של הנשיא של אותו יום⁴²⁵.

נשים וילדים במבצע חנוכה

נט. מבצע חנוכה שייך גם לנשי ובנות ישראל (וראה בהערה)⁴²⁶.

421. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם ח"ה ע' 343). מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם ח"ה ע' 19 ואילך).

שבח המועדים ע' 98.

וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ע' 680) שיש לתת לילדים בכינוסים אלו גם מ"מאכלי חנוכה".

422. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ט כסלו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 545).

ולהעיר משיחת תענית אסתר תשמ"ג (לקוטי שיחות חל"א ע' 279) בנוגע לפרוים, שהילדים לא ישתקו ויצילו את התפקיד של "המן הרשע" בהצגות. וי"ל בפשטות שכן הוא נבדן דחנוכה.

423. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם ח"ה ע' 343). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). התקשרות גל' חי ע' 11. גל' רל ע' 10 (ושם, ש"כ"ק אדמו"ר הורה גם כן לחלק דמי חנוכה לפעילים במבצע חנוכה). קובץ לחיזוק ההתקשרות גל' יח ע' 57 ואילך. הפרטיון ע' 247. ועוד.

וראה להלן פי"ב ס"ל ואילך אודות מנהג חלוקת דמי חנוכה בכלל.

424. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450).

425. שיחות כ"ק אדמו"ר ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 98 ואילך).

וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם ח"ה ע' 343 ואילך), שכדאי שמי שמחלק את דמי החנוכה לאנשי הצבא יאמר להם דבר תורה לפני חלוקת דמי החנוכה, וכדאי שגם החיילים עצמם השייכים לזה יכבדו לומר דבר-תורה ולמנותם שיחלקו דמי החנוכה לחבריהם.

426. כיון שאף הן היו באותו הנס, אלא שצריך הדבר להיות בתכלית הצניעות ובאופן דמהדרין מן המהדרין - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ

דין השוכח "ועל הניסים" בראש-חודש טבת - ראה להלן סל"ב.

י. בברכת-המזון < בימי החנוכה מוסיפים בברכת-המזון "ועל הניסים" בברכת הארץ, קודם "ועל הכל"⁴⁴⁶.

יא. שכח לאומרו, אם נזכר קודם שאמר "ה'" בסיום ברכת הארץ - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה'" בסיום הברכה - אינו חוזר⁴⁴⁷, אך אומר בסדר "הרחמן", קודם "הרחמן הוא יזכנו"⁴⁴⁸, דרך בקשה: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים"⁴⁴⁹ כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו⁴⁵⁰ וכו'. ואם סיים ברכת-המזון - אינו חוזר⁴⁵¹.

דין השוכח "ועל הניסים" בברכת-המזון בראש-חודש טבת - ראה להלן סל"ג.

דין השוכח "ועל הניסים" בברכת-המזון בשבת חנוכה - ראה להלן פי"ג סכ"ב.

דין אמירת "ועל הניסים" בברכת-המזון במוצאי "זאת חנוכה" - ראה להלן פי"ד סי"א.

יב. בברכה מעין שלש אין מזכירים מעין המאורע דחנוכה⁴⁵².

הלל שלם

יג. בכל ימי החנוכה אומרים הלל שלם לאחר תפילת שמונה-עשרה של שחרית⁴⁵³.

יד. מצוה מן המובחר להתפלל עם הציבור כדי שיוכל לקרוא את ההלל עמהם לאחר תפילת שחרית ולענות עם הציבור "הודו" ו"אנא" אחר השליח-ציבור⁴⁵⁴.

טו. קודם אמירת ההלל מברכים: "אשר קדשנו במצותיו וציונו לקרוא את ההלל", בין בציבור ובין ביחיד⁴⁵⁵.

ה. אין מכריזים בפה לפני תפילת שמונה-עשרה אודות אמירתו⁴³⁶, אך נהגו להזכיר זאת באמצעות טפיחה על השולחן⁴³⁷, ונהגו ששליח-הציבור מגביה את קולו בהגיעו ל"ועל הניסים" בתפילת לחש⁴³⁸.

ו. העומד באמצע שמונה-עשרה אין לו לדלג על "ועל הניסים" כדי שיוכל לענות קדושה ומודים⁴³⁹.

ז. שכח לאומרו, אם נזכר קודם שאמר "ה'" בסיום ברכת מודים - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה'" בסיום הברכה - אינו חוזר⁴⁴⁰.

ח. יש אומרים שבאם נזכר קודם "יהיו לרצון" השני⁴⁴¹, יאמר שם: "הרחמן"⁴⁴² הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו⁴⁴³ וכו'. ובכל אופן, אם סיים התפילה - אינו חוזר⁴⁴⁴.

ט. טעה וחשב שיש לחזור ולהתפלל שמונה-עשרה עקב שכחת "ועל הניסים" - חייב לעצור כשזכר אפילו באמצע הברכה, ולומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ולא להמשיך בתפילתו⁴⁴⁵.

436. לפי סידור אדה"ו בתפילת ערבית דליל שבת קודם "ושמרו" ומשם בספר המנהגים ע' 36. וראה לקוטי מהרי"ח הל' חנוכה. כף החיים סי' רלו סק"ז, ודלא כמג"א שם סק"א.

437. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 112.

438. כף החיים סי' רלו סק"ז.

439. ספר המנהגים ע' 71, משר"ת צמח צדק שער המילואים סימן יא. שו"ע שם.

440. בפוסקים שצוינו להלן הע' 443 מבואר שמקום האמירה הוא קודם "יהיו לרצון", ויש שדנו בדבריהם אם הכוונה ל"יהיו לרצון" הראשון, שלפני "אלוקי נצור", או ל"יהיו לרצון" השני, שלאחר "אלוקי נצור", אולם פשוט הדברים שאומרו ב"דרך בקשה", משמע שהוא במקום שאומרים הבקשות לאחר "אלוקי נצור" קודם "יהיו לרצון". וכן נקטו כמה מהאחרונים כנוד"ד (ראה פסקי תשובות סי' תרפ"ה ע' 13), ופשוט הוא. וראה גם ימי הלל והודאה פ"מ הע' 31.

442. כפי הנוסח בברכת-המזון [כברמ"א שם ובשו"ע אדה"ו סי' קפז ס"ח. אך להעיר שבסידור אדה"ו הנוסח בברכת-המזון הוא "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה וכו'". בלי חיבת "ונפלאות", וכ"כ באחרונים כאן. ברמ"א סי' קפז ס"ד. ועפ"ז כתבנו כאן בפנים]. וכ"כ באחרונים כאן. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' עז ובהע' 12. אבל בהלכות ומנהגי חב"ד שם הע' 131 כתב שיאמר: "יהיו רצון מלפניך שתעשה לנו נסים כמו שעשית לאבותינו" וכו', ואין לנוסח זה מקור, אף שיש מקום להבין מסברא שנוסח "הרחמן" שייך יותר לברכת המזון.

443. ראה ט"ז סי' תרפ"ב סק"ג וסק"ה. א"ר שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ד.

ואין לדייק מכך שלא הוזכר בסידור אדה"ו, שכן בסידורו לא הוזכר בתפילה כלל את דין השוכח, רק בברכת-המזון.

444. שו"ע שם.

445. ברכ"י סי' תרפ"ב סק"ב. שערי תשובה שם סק"א. כף החיים שם סק"ו.

446. שו"ע סי' תרפ"ב ס"א.

447. שו"ע שם.

448. ראה ערוך השולחן שם סק"ג. קצות השולחן סי' מז בדי השולחן סק"י. ו"ע להלן הע' 464.

449. כפי הנוסח בסידור אדה"ו - ראה לעיל הע' 432.

450. שו"ע שם. שו"ע אדה"ו סי' קפז שם. סידור אדה"ו.

451. שו"ע שם ומשנ"ב שם סק"ג.

452. אליה רבה סי' תרפ"ב סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

453. שו"ע שם.

454. שו"ע אדה"ו סי' תפ"ג ס"ג. סי' תרמ"ט סוס"א. אגרות קודש ח"י ע' סז.

455. סידור אדה"ו. וראה גם שו"ע אדה"ו סי' תפ"ג ס"ב.

יכול לקרוא אותו כל היום, עד צאת הכוכבים, שכל היום כשר לקריאת ההלל⁴⁶³. כג. לאחר אמירת ההלל אומרים חצי קדיש [מלבד בראש-חודש טבת, כדלהלן סל"ו]⁴⁶⁴. כד. טעה ואמר קדיש שלם במקום חצי קדיש - יאמר לאחר "ובא לציון" קדיש שלם ללא "תתקבל"⁴⁶⁵.

קריאת התורה

כה. לאחר אמירת ההלל וחצי קדיש, קוראים בתורה לשלשה עולים בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא⁴⁶⁶. כו. ביום הראשון של חנוכה קוראים לכהן - "ויהי ביום כלות משה" עד "לחנוכת המזבח". ללוי - עד "מלאה קטורת" ולישראל - עד "נחשון בן עמינדב". כז. סדר קריאת התורה בשאר ימי החנוכה, מהיום השני ועד היום השביעי - למנהגנו הוא כשיטת הרמ"א⁴⁶⁷, בין בארץ-ישראל ובין בחו"ל, שקוראים בכל יום קרבן שני נשיאים, מלבד בשבת ובראש-חודש, כדלהלן, שקוראים רק קרבן נשיא אחד, וכפי שסודר בסידורי תורה אור ותהלת ה'⁴⁶⁸. כח. טעו וקראו הנשיא של יום האחר, יצאו ידי חובה ואינם צריכים לחזור ולקרוא שוב את הנשיא של אותו היום⁴⁶⁹. אודות הקריאה בראש-חודש טבת - ראה להלן סל"ז ואילך. אודות הקריאה ב"זאת חנוכה" - ראה להלן פי"ד ס"ד.

כט. לאחר קריאת התורה אומרים חצי קדיש, הגבוה וגלילה, וממשיכים בסדר התפילה: "אשרי", "ובא לציון", "בית יעקב"⁴⁷⁰ וכו', עד לסיום התפילה.

תפלת מנחה

ל. מדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת בסיום

טז. המנהג בפועל בציבור הוא, שקודם מברך השליח-ציבור והקהל עונים אמן על ברכתו, ולאחר מכן כל אחד מברך לעצמו⁴⁵⁶.

יז. ב"הודו לה'" וגו', שליח-הציבור מקריא: "הודו" וגו' וכל הציבור עונים אחריו: "הודו" וגו', וממשיכים [בלחש] "יאמר" וגו', שליח-הציבור (אומר [בלחש] "הודו" וגו' יחד עם הציבור ואחר-כך) מקריא: "יאמר" וגו', וכל הציבור עונים אחריו: "הודו" וגו', וממשיכים [בלחש]: "אמר" וגו', וכן ב"יאמר" השני⁴⁵⁷. יח. גם כשמתפללים ביחיד כופלין "הודו לה'" וגו' אחר כל אחד מהפסוקים "יאמר (ו) נא"⁴⁵⁸.

יט. באמירת הפסוק "הודו לה'" וגו' צריך להדגיש את המילים "כי לעולם" שלא יישמע "כלעולם", וגם להדגיש הס' של "חסדו"⁴⁵⁹.

כ. הנוסח בברכת "יהללך" שבסוף ההלל הוא "יהללך ה' כל מעשיך", בהשמטת תיבת "עליו"⁴⁶⁰.

כא. אסור להפסיק בדיבור בעת אמירת הלל, מלבד לדברים שבקדושה, כמו שמפסיקים בקריאת שמע וברכותיה⁴⁶¹.

אם הפסיק באמצע הפסוק לאמירת דברים שבקדושה, אם הפסיק בין ענין לענין בתוך הפסוק, כשחוזר לאמירת הלל - חוזר למקום שהפסיק, ואם הפסיק באמצע ענין בפסוק - חוזר לתחילת הפסוק בו הפסיק⁴⁶².

כב. מי שלא קרא את ההלל לאחר תפלת שחרית,

456. ראה משמעות סידור אדה"ז שם. וכ"כ בשיעורי הלכה למעשה ח"א סי' נט אות ב, וביאר שם שאין זה בסתירה למה שכתב אדה"ז בס' תריס ס"ח, גבי ברכת שהחיינו של השליח-ציבור, שצריך כל אחד לברך לעצמו, אבל יעשה כן בלחש ויזהר לסיים קודם שיסיים השליח-ציבור כדי לענות אמן אחריו, והוסיף שם ש"כן הדין בברכת הלל", דאין הכוונה שגם בהלל יש לעשות כן, אלא הוא רק לענין שכל אחד מברך לעצמו ואינו יוצא בברכת השליח-ציבור. ע"ש. וראה גם קובץ הערות וביאורים גל' תתמט ע' 68 ואילך.

457. ראה ספר המנהגים ע' 41.

458. היום יום ל' תשרי.

459. ראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' מז. ספר המנהגים ע' 30. וש"נ.

460. היום יום א' טבת. הגדה של פסח שם.

461. שמונת להפסיק באמצע הפסוק ואפילו באמצע הפסוק, בקדיש - לעניית "אמן יאה שמה רבה" ואמן ד"דאמירן בעלמא, בקדושה - לעניית "קדוש וכו', "ברוך וכו', "מלך וכו', במודים דרבנן - רק לומר "מודים אנחנו לך", לעניית "ברכו" של החזן והעולה לתורה, וכן לעניית אמן דברכות התורה, ברכת "האל הקדוש" וברכת "שומע תפלה".

462. ראה שו"ע אדה"ז סי' סו וס"ב וס"ד. סי' תפח ס"ג. סידור אדה"ז הל' תפילין ד"ה וכן וד"ה כשמפסיק.

463. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג.

464. סידור אדה"ז על אתר. וראה שער הכולל פי"א סכ"ב (ד).

465. שו"ת בית שלמה או"ח סי' נב. שו"ת משיב ה' סל"ה שצו. וכ"כ בבנתיות התפילה פי"ז סי"ח וראה שם פ"ו הע' 6.

466. שו"ע סי' תרפד ס"א.

467. שם.

468. ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש ח"י ע' רצו. חט"ו ע' כה.

469. ברכ"י סי' תרפד.

470. סידור אדה"ז לאחר הלל. וראה שער הכולל פי"א סכ"ג.

לה. לאחר תפילת שמונה עשרה ואומרים הלל שלם, כבכל ימי החנוכה (ולא חצי הלל, כבשאר ראשי חודשים).

לו. לאחר אמירת ההלל אומרים "ואברהם זקן וכו'" "זכדיה" וכו', קדיש שלם (שלא כבשאר ימי החנוכה), שיר של יום, "הושיענו", "ברכי נפשי", קדיש יתום, קריאת התורה (כדלהלן).

לז. לקריאת התורה מוציאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים לכהן בפרשת ראש חודש - מ"ידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל" עד "רביעית ההין", ללוי - מ"עולת תמיד" עד "ונסכה", לשלישי - מ"ובראשי חדשים" עד "ונסכו".

בסיום עליית שלישי, לפני הגבהת ספר התורה⁴⁷⁵, מניחים את ספר התורה השני על בימת הקריאה ליד⁴⁷⁶ ספר התורה הראשון אך אין אומרים חצי קדיש⁴⁷⁷, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר התורה הראשון⁴⁷⁸.

לאחר סיום⁴⁷⁹ גלילת ספר התורה הראשון פותחים את ספר התורה השני וקוראים בו את עליית רביעי - בקריאה לימי החנוכה, ביום א' דראש חודש - "ביום השישי" [ובשנה זו, שחל בשבת - ראה להלן פי"ג סל"ו ואילך], וביום ב' דראש חודש - "ביום השביעי". אומרים חצי קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים אותו כרגיל⁴⁸⁰.

לח. אם טעו והוציאו כספר התורה ראשון את ספר התורה המוכן לקריאת חנוכה וכספר שני את הספר המוכן לקריאת ראש חודש, אזי יחליפו בין הספרים ויקראו תחילה בספר המוכן לקריאת ראש חודש, וזאת

תפילת מנחה [לאחר פלג המנחה] - לאחר אמירת קדיש שלם, לפני "עלינו לשבח". לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע⁴⁷¹.

פרטי דיני ההדלקה בבית הכנסת - ראה בהרחבה לעיל פ"ט.

סדר התפילות וקריאת התורה בשבת חנוכה - ראה בהרחבה להלן פי"ג.

ראש חודש טבת

לא. ראש חודש טבת הוא בכל שנה ביום השישי של חנוכה ולעתים הוא גם היום השביעי של חנוכה, ויש בו חילוקי דינים וכן שינוי בסדר התפילה משאר ימי החנוכה, בפרט בשנה זו, בו יום א' דראש חודש חל בשבת (ודיניו יתבארו להלן פי"ג סכ"א ואילך) ואילו יום ב' דראש חודש חל למחרת, ביום ראשון, ודיני סדר התפילה בו הם כדלהלן⁴⁷².

לב. "ועל הניסים" < אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילה בראש חודש טבת באופן שהוצרך לחזור לראש התפילה, אזי כאשר חוזר על התפילה מזכיר שוב "ועל הניסים"⁴⁷³.

לג. אם שכח לומר "ועל הניסים" בברכת המזון בראש חודש טבת באופן שצריך לאומרו בסדר "הרחמן" (כנ"ל סי"א), יאמר קודם "הרחמן" לראש חודש - "הרחמן הוא יחדש" וכו', ואחר כך יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים" וכו'⁴⁷⁴.

לד. סדר תפילת שחרית < מתפללים שחרית כרגיל, ובשמונה עשרה מוסיפים "יעלה ויבוא" ו"ועל הניסים".

471. ראה לעיל פ"ט סי"ז. וש"נ.

472. המובא לקמן הוא רק ההלכות והמנהגים בהם יש חילוקי דינים בין ראש חודש טבת לשאר ימי החנוכה, אבל בשאר דינים שלא צוינו כאן שווה דינו לשאר ימי החנוכה.

473. אשי ישראל פ"ל הע' ג בשם מהרימ"ט. וראה נטעי גבריאל שם פמ"ח סוה"ע יד. ושם, דאף דקיי"ל בברכת המזון בשבת חנוכה, שאם הזכיר של חנוכה ולא הזכיר של שבת חוזר ואומר רצה ואי"צ לחזור ולומר "ועל הניסים" (ראה להלן פי"ג סכ"ב) - היינו דוקא בברכת המזון, שהזכרת "ועל הניסים" בו אינה חובה, משא"כ בתפילה שחייב להזכיר מעין המאורע, לכן באם חוזר התפלה חוזר ומזכיר "ועל הניסים". וראה גם בשו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ד וסי"ז דדייק ש"ועל הניסים" דברכת המזון של חנוכה אינו חובה, משמע שבתפילה הוא אכן חובה.

474. משנ"ב שם סק"ה.

[ומכאן ראינו נוספת שמקום "הרחמן" שאומר מותר שכתח"ל ועל הניסים" בברכת הארץ הוא קודם "הרחמן הוא יזכנו", כנ"ל בפנים ובהע' 448, ולא בתחילת סדר הרחמן, ודלא כמ"ש בבנתיבות התפלה פכ"ט הע' 4].

475. ראה שערי אפרים שערי י סע"ה.

476. בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. וי"א שכן היה המנהג בבית חיינו. אבל ראה התקשרות גלי תתקין ע' 13 הע' 7.

477. ראה שו"ת אדה"ז סי' רפב סי"ד.

478. ואם שכחו ואמרו חצי קדיש לפני הנחת ספר התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר הקריאה בספר השני (ראה פסקי תשובות סי' קמז סק"ו ובהע' 37 שם).

479. ראה שו"ע סי' קמז ס"ח ובמשנ"ב סק"ה. וכ"ה בשערי אפרים שם סי"ב.

480. ראה שו"ע שם ובמג"א שם סק"ב.

האוחז את ספר התורה הראשון אינו צריך לעמוד להגבהת ספר התורה השני - שו"ת קנין תורה ח"ה סי' טז. התקשרות גלי א"ע ע' 8 הע' 10.

יב. מנהגי חנוכה

חינוך

א. ימי החנוכה הם ימים מסוגלים להוספה בחינוך הילדים וילדי ישראל בכלל⁴⁸⁶.

שמחה

ב. ימי חנוכה אסורים בהספד ותענית⁴⁸⁷ ואפילו חתן וכלה ביום חופתם אין מתענים בהם⁴⁸⁸, ואין אומרים בהם תחנון⁴⁸⁹.

ג. בימי החנוכה יש להוסיף בענין השמחה⁴⁹⁰.

עלייה לבית־החיים

ד. נמנעים מלעלות לבית־החיים בחנוכה, ונכון לעלות לפני או אחרי חנוכה, אבל אם מאיזו סיבה יכולים לעלות רק בחנוכה - יכולים לעלות ולקרוא תהלים בלבד⁴⁹¹.

ה. אין מניעה ללכת לאוהל הק⁴⁹² ולשאר קברי צדיקים⁴⁹³.

486. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשנ"ו (תורת מנחם חכ"א ע' 295). ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם חכ"א ע' 295 ואילך). ש"פ וישב תשל"ו (שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 358). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 64). נר ה' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 58). וראה גם שיחת נר ו' דחנוכה תשל"ו (שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 299 ואילך).

487. שו"ע סי' עתר ס"א.

488. רמ"א סי' תקעג, השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ה.

489. ראה לעיל פי"א ס"א.

490. כפסק הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג ה"ג), שהם ימי שמחה. ואף שיש חלוקי דעות בזה - הרי במצות נרות חנוכה הפשוט הוא להיות מהדרין מן המהדרין, ומובן שכן צריך להיות גם בעניין השמחה דחנוכה - ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ה' דחנוכה תש"כ (תורת מנחם חכ"א ע' 256). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 310 ואילך). ושם, שבימי חנוכה כדאי שיהיה ענין של שמחה כמה פעמים ולפחות פעם אחת, וכיון שזהו ענין של רשות הרי יש בזה מעלה גדולה, בדוגמת מעלת ההקפות דשמחת־תורה על שמחת שאר המועדים). זאת חנוכה תשל"ח (שם ע' 347). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). מוצאי ש"פ וישב תשמ"ט (שיחות קודש תשמ"ט ח"א ע' 609). ושם, שהשמחה בחנוכה צריכה להיות באופן של פריצת גדר. ש"פ מקץ תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 636). ושם, שבשבת חנוכה חיוב השמחה הוא לכל הדעות). נר ה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות חכ"א ע' 400 ואילך). ש"פ מקץ וזאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 166 וע' 186 ואילך). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שם ע' 45 וע' 49. אגרות קודש חל"ב ע' עה. וראה גם לקוטי שיחות ח"א ע' 142 ואילך.

491. ראה גשר החיים ח"א ע' שז. וע"ע בהמצוין בנסעי גבריאל הל' חנוכה פנ"ב ס"א ואילך ובהערות שם. מדריך להל' שמחות (מאת הרב לוי יצחק שי' גורליק) פפ"ז סי' ב ס"ב ובהערות שם.

492. ראה מדריך להל' שמחות שם. וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

493. ראה כף החיים סי' עתר סקכ"ג.

אף אם כבר הניחו את הספר על הבימה ופתחוהו לקריאה⁴⁸¹.

לט. אם טעו והתחילו לקרוא בספר (השני) של חנוכה, אפילו שלא התחילו לקרוא בפועל רק שבירך העולה, אפילו רק התחיל ואמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים את הברכה - אין צריך להפסיק אלא קוראים לראשון את הקריאה לחנוכה, ולשלושת העולים הבאים קוראים את הקריאה לראש־חודש⁴⁸².

ואם נזכר רק בעלייה השניה של חנוכה שצריך לקרוא של ראש־חודש, אפילו שלא התחילו לקרוא בפועל, רק שבירך העולה, אפילו רק התחיל ואמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים את הברכה - יקראו גם את העלייה השנייה וכן את העלייה השלישית בשל חנוכה, ובעלייה הרביעית בלבד יקראו את הקריאה לראש־חודש⁴⁸³.

מ. וכן לאידך, אם טעו וקראו קריאה של ראש־חודש בלבד, הנה באם לא הוציאו ספר־תורה שני כלל - יסיימו קריאת ראש־חודש ולא יקראו בשל חנוכה כלל. אבל אם הוציאו ספר־תורה שני, לאחר עליית רביעי יקראו לעולה חמישי קריאת חנוכה בספר־התורה השני, ואת החציי־קדיש יאמר אחר סיום עליית חמישי⁴⁸⁴.

מא. לאחר⁴⁸⁵ הגבהת וגלילת ספר־התורה השני אומרים "אשרי" ו"ובא לציון" [ואין השליח־ציבור מסיים בקול], "יהללו", ומחזירים את ספר־התורה לארון־הקודש.

מב. לאחר מכן חולצים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דרבינו תם, ולאחר חליצתם מתפללים תפילת מוסף ללא תפילין, והמשך התפילה הוא ככלל ראש־חודש.

481. שאין זה פגם לספר התורה, מאחר שבלאו הכי יקראו בו לאחר מכן - ראה שערי אפרים שער ח סס"ז. שערי רחמים על אתר סקמ"ב. פרי מגדים משב"ז סי' קמ סק"ד. ביה"ל סי' תרפד ד"ה ואם טעה בשם אחרונים.

482. ט"ו סי' תרפד סק"ד. מג"א סי' קמ סק"ד. משנ"ב סי' תרפד סק"ז וביה"ל שם ד"ה ואם. כף החיים שם סקכ"ו. נסעי גבריאל שם פ"ג סי"א ובהערות שם. וש"נ. פסקי תשובות שם אות ה ובהערות שם. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' עט. ועוד.

483. לוח יומי הלכה למעשה שם.

484. שו"ע סי' תרפד ס"ג. מג"א שם סק"ד. שערי אפרים ש"ח סע"ב. משנ"ב שם סק"ד.

485. שני הסעיפים הבאים - לפי הלכות ומנהגי חב"ד ע' 115. וש"נ.

התועודויות

סעודות

- יב. יש לנצל ימים אלו גם כדי לערוך התועודויות של שמחה בכל יום מימי חנוכה - באופן של הוספה מיום ליום, ולדבר שם דברי תורה ולקבל החלטות טובות⁵⁰¹.
- יג. בימי חנוכה ובמיוחד בהתועודויות אלו יש לספר אודות הניסים שהקב"ה עושה לבני ישראל בזמננו זה⁵⁰².
- יד. כדאי שכל משפחה תתאסף בימי החנוכה, כמנהג רבותינו נשיאנו לערוך כעין התועודות למשפחה ('לאטקעס אווענט' [=ערב לביבות]), ובמהלכה יחלקו מעות חנוכה (כדלהלן ס"ל ואילך)⁵⁰³.

כינוסי חנוכה

- טו. במשך ימי החנוכה יש לערוך כינוסים בהם ידברו אודות עניינם של ימי החנוכה וכיצד נוגע הדבר לעבודתו של כל אחד ואחד⁵⁰⁴.
- טז. כינוסים אלו יש לארגן בשני אופנים: (א) כינוס אחד גדול ומרכזי "ברוב עם הדרת מלך", (ב) אירועים קטנים המיועדים לשכבות גיל שונות או קבוצות נפרדות⁵⁰⁵.
- יז. כדאי לכנס גם את הילדים במוסדות החינוך (לפי תנאי המקום והזמן) במשך ימי החנוכה, ולדבר איתם אודות ענייני חנוכה ולעודדם

- ו. בימי החנוכה נוהגים להרבות בסעודה⁴⁹⁴.

מאכלים מיוחדים

- ז. נוהגים לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול⁴⁹⁵.
- ח. מנהג ישראל לאכול מאכלים המטוגנים בשמן, זכר לנס פך השמן⁴⁹⁶.
- ט. ברכת הסופגניה < הסופגנייה הנפוצה, המטוגנת בשמן עמוק - ברכתה "בורא מיני מזונות" ו"על המחיה", ואף אם קבע סעודתו עליה⁴⁹⁷.

- י. אם הוגשה במהלך סעודת פת, הרי שבאם היא נועדה להשלמת השביעה - אין מברכים עליה, אולם אם הוגשה כקינוח לעידון ולתענוג - מברכים עליה תחילה⁴⁹⁸.
- יא. סופגנייה אפויה - הדבר תלוי בסוג הבצק, שלפעמים הוא דומה ממש לעיסה של לחם, אלא שכאשר מטגנים אותה בשמן עמוק ברכתה מזונות (כדלעיל ס"ט), וכאשר אופים עיסה זו, אף שאחר כך נותנים בה מילוי ריבה וכיו"ב - ברכתה "המוציא".

- אולם יש סופגניות רבות שעיסתם נילווה בשמן ונזולים נוספים העולים על מידת המים שבה, ואז דינה כבצק שנילוש ברוב מי פירות שברכתו "מזונות"⁴⁹⁹. ואם אכל ממנה שיעור קביעות סעודה - ברכתה "המוציא", ורצוי שלא לאכול ממנה כשיעור זה כי אם בתוך הסעודה⁵⁰⁰.

501. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: אור לה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות חכ"ה ע' 401). זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ ויצא תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 404). י"א כסלו תשמ"ט (שם ע' 414). וראה גם שיחת כ"א כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 23). ט' כסלו תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 355). ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408). וראה גם שיחת א' דחנוכה תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 323). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). אור לה' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724). הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. התקשרות גל' רפ ע' 11.

502. ומתוך ידיעה שלספר בניסים אלו מביא את הגאולה האמיתית והשלמה - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408).

ומי שלא קיימו את מנהג ההתועודות בימי החנוכה, ישתדלו להשלים זאת בימים הסמוכים לחנוכה או בשבת שלאחר חנוכה - משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשנ"ג (ספר השיחות תשנ"ג ח"א ע' 210). וראה גם שיחת ד' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724 ואילך).

503. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67 הע' 104).

504. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). ושם, שאם רוצים אפשר בתוך כינוס זה להשתמש במכתב כ"ק אדמו"ר וכן לחלק דמי חנוכה. וראה גם שיחת יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).

505. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).

494. ראה רמ"א סי' עתר ס"ב. השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ג. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189).

495. רמ"א סי' עתר ס"ב. השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ג.

496. ראה דברי רבינו מיימון (אבי הרמב"ם) שהובאו בקובץ שריד ופליט ע' 8. וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 196 הע' 26.

497. ראה סדר ברכת הנהנין פ"ב הי"ב.

498. ראה סדר ברכת הנהנין שם הי"א.

אכן, בהליכות שלמה חנוכה פ"ז ס"י כתב שהמנהג שלא לברך על סופגניות בסעודה אפי' בבאים לקינוח, כיון שמשיביות. אבל ראה מה שהשיג ע"ז במ"מ וציונים להלכה יומית (להרב יוסף ישעיה ברוין שליט"א) אות תעב, דגם שמשיביות הלא אוליגן בתר כוונת האדם, ואם אכלן למטרת עידון ותענוג צריך לברך עליהן בתוך הסעודה. וראה גם בטבלה שבעריכת הרב חיים שלום דייטש שליט"א שבסו"ס שמירת הברכות, ערך סופגניה הע' 37.

499. ראה סדר ברכת הנהנין שם ה"ט.

500. ראה סדר ברכת הנהנין שם הי"ב.

כד. יש להנהיג שגם הילדים יוסיפו בצדקה בימי החנוכה.⁵¹⁴

כה. נתינת הצדקה בימי החנוכה צריכה להיות באופן של "מהדרין מן המהדרין" - נתינת חומש לצדקה ואף יותר.⁵¹⁵

כו. מה טוב שנתנית הצדקה תהיה לענייני "מבצע חנוכה" או ענייני חנוכה בכלל.⁵¹⁶

כז. יש לדאוג לכך שיהיו לעניים את צרכי החנוכה הכוללים בתוכם את הנרות וכו'.⁵¹⁷

כח. בנוגע לשבת חנוכה יש להוסיף בצדקה כראוי לשבת מיוחדת זו, עליי נתינת מאכל ומשקה, או נתינת כפליים בערב שבת, או צדקה רוחנית, כגון עצה טובה או לימוד תורה.⁵¹⁸

משחק בסביבון

כט. מנהג ישראל שהילדים משחקים בסביבון (שעליו אותיות נ' ג' ה' ש'⁵¹⁹) בימי החנוכה.⁵²⁰

דברי נחמיה - השלמות לשו"ע אדה"ז סו"ס עתר. ספר המנהגים ע' 71 ("ישנם נוהגים").

בשנים הראשונות ציינו כ"ק אדמו"ר (בפליאה) שלא ראינו ענין של הוספה בנתינת צדקה בחנוכה אצל רבותינו נשיאנו - ראה ספר המנהגים שם הע' 33. לקוטי שיחות ח"ה ע' 443 בהערות. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסודרות: ליל א' דחג' הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 96). ליל א' דחג' הסוכות תשכ"ט (תורת מנחם חנ"ד ע' 94).

אכן, כ"ק אדמו"ר הורה והנהיג להוסיף בצדקה בימי החנוכה - ראה לקוטי שיחות שם וע' 226. שיחות: ש"פ מקץ תשכ"ה (תורת מנחם חמ"ב שם). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 2-301). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 601). ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 593 ואילך). ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 102). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86). וראה גם שיחות: ש"פ וישב תשח"י (תורת מנחם חכ"א ע' 275). ש"פ מקץ תשח"י (שם ע' 290). ש"פ מקץ תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה ע' 336 ואילך). ש"פ וישב תשכ"ו (תורת מנחם חמ"ה ע' 305 ואילך). מקדש מלך ח"א ע' 88. ליקוט מענות קודש תשמ"ז ע' 34.

ויש להוסיף בצדקה בפרט בנר החמישי - לקוטי שיחות חט"ז ע' 550 הע' 34.

514. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ תולדות תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 463). וראה מענה כ"ק אדמו"ר בקשר לשיחה זו - התקשרות גל' תלו ע' 10. וראה עוד להלן סמ"ג.

515. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597).

516. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 49).

517. שיחת כ"ק אדמו"ר ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

518. ראה לעיל פי"ג סמ"ב.

519. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 33. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ צו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 512 הע' 32). וראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ט ע' 50.

520. שיחת כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). י"ט כסלו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 545). אור ליום ח' טבת תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 185). וראה גם לקוטי שיחות שם. וראה גם קובץ נלכה באורחותיו ע' 241. ימי מלך ח"ג ע' 986. התקשרות גל' תצא ע' 18. קובץ הרבנית ע' 74.

לקבל החלטות טובות, ובמעמד זה יתנו להם מעות חנוכה ויאמרו להם שסומכים עליהם שמרצונם הטוב חלק מהמעות יתנו לצדקה.⁵⁰⁶

יח. כדאי לערוך כינוס חנוכה גם במקומות עבודה ובבתי הרפואה (לפי תנאי המקום והזמן), ולחלק מעות חנוכה ולעורר אותם בענין הצדקה כנ"ל.⁵⁰⁷

יט. בכל כינוס כזה שבמעמד עשרה מ ישראל⁵⁰⁸ לכבוד חנוכה, ידליקו נרות חנוכה [ובלילה - בברכה] ולאחרי ההדלקה יאמרו "הנרות הללו" ושאר פירוטים כפי מנהג המקום.⁵⁰⁹

כ. בכינוסי ילדים יכבדו את אחד הילדים להדליק את נרות החנוכה.⁵¹⁰ וראה בזה לעיל פ"י סנ"ד.

תורה ותפילה

כא. בימי החנוכה יש להוסיף בלימוד התורה, ושלימוד זה יהיה באופן של יגיעה.⁵¹¹

כב. ימי החנוכה הם זמן מסוגל להתעוררות והתחזקות בלימוד פנימיות התורה ועבודת התפילה.⁵¹²

צדקה

כג. בימי החנוכה צריכה להיות הוספה יתירה בענין הצדקה.⁵¹³

506. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חט"ז ע' 343) אשר יכנסו את הילדים לפחות פעם אחת בימי חנוכה, ובמסודות חינוך שלומדים בהם - כמה פעמים. ובשיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם חט"ז ע' 296) הורה לעשות כינוס מרכזי לכלל הציבור (וכן לכל הילדים) ולאחר מכן כינוס לכל סוג בפני עצמו ולהסביר לכל אחד את השיטות דחנוכה אליהם לפי דרגתם (וכן אצל הילדים כל כיתה בפני עצמה באופן זה). ובשיחת ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358) הורה לעשות התוועדות מרכזיות עם רב משפיע וכו"ו, והתוועדויות נוספות קטנות יותר למי שאינם יכולים להגיע להתוועדות המרכזיות.

507. שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23 ואילך). ש"פ וישב תשמ"ט (שם ע' 35). וראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 175). התקשרות גל' רפ ע' 12.

508. להעיר שבהשיחה (ולהלן בהערה הבאה) משמע שהכוונה ב"עשרה מישראל" היינו דיוקא אלו שמעל בר ובת מצוה, וזאת אפילו כשמדליקים ביום ללא ברכה. ואכ"מ.

509. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 196 וע' 232).

510. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 196 וע' 232).

511. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 618 ואילך). ושם, שענין זה שייך גם לנשים.

512. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשח"י (תורת מנחם חכ"א ע' 302).

513. מנהג ההוספה בצדה בימי החנוכה הובא במג"א ריש הל' חנוכה.

דמי חנוכה

שבת או ביום ראשון גם עבור יום השבת, אבל לא ביום השבת עצמו, גם לא בנתינת דבר המותר.⁵²⁷

לה. אין מניעה לתת דמי חנוכה במוצאי־שבת, גם להמקפידים שלא לתת כסף במוצאי־שבת, שכן מדובר בדבר מצוה, הנוגע לחינוך הילדים, וגם אם לא נותנים כסף בפועל אפשר לשוחח על דבר הנתינה שתהיה ביום ראשון בבוקר לאחר עלות־השחר או הנץ־החמה.⁵²⁸

אך למעשה, מוטב לכתחילה לתת את דמי החנוכה רק למחרת.⁵²⁹

לו. אלו שלא הספיקו לתת דמי חנוכה, יכולים להשלים גם ב"זאת חנוכה" וגם בימים הסמוכים שלאחרי חנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח.⁵³⁰

לז. הנותנים והמקבלים < יש לתת דמי חנוכה לכל הילדים, וכ"ק אדמו"ר הריי"צ נהג לתת דמי חנוכה לבנותיו גם לאחר נישואיהן וכן לחתניו.⁵³¹

לח. מנהג ישראל שלא רק האב נותן לילדיו אלא גם שאר בני המשפחה, נותנים דמי חנוכה לילדים.⁵³²

לט. אף על המחנך לתת לתלמידיו⁵³³ דמי חנוכה,

ל. כ"ק אדמו"ר עורר לחדש את מנהג ישראל שבחנוכה נותנים דמי חנוכה לילדים.⁵²¹

לא. בשנת תשנ"ב התבטא כ"ק אדמו"ר אודות מנהג זה, שיש לקיים את מנהג חלוקת דמי חנוכה בפרסום המתאים, ובהוספה ובהרחבה, על ידי נתינת דמי חנוכה בריבוי, שמלבד זאת שעל ידי זה מתוסף בשמחתם של הילדים, הנה על ידי זה מתקשר יותר עם רבותינו נשיאינו, שזה נותן תוספת כוח להחדיר את תורתם ואת הוראותיהם ומנהגיהם אל תוך חיי היום יום הפרטיים.⁵²²

לב. זמן נתינתם < מה טוב שיתנו מעות חנוכה לילדים בכל יום יומי החנוכה⁵²³ או לפחות שני פעמים במשך ימי החנוכה.⁵²⁴

לג. אלו שנותנים בכל יום, כדאי שביליל הנה הרביעי או החמישי יתנו כפליים או ג' פעמים⁵²⁵ ככה.⁵²⁶

לד. הנותנים דמי חנוכה בכל יום, יתנו בערב

521. ראה מג"א ריש הל' חנוכה ש"נהגין הנערים העניים לסבך על הפתחים" כו', אבל שם הוא בנערים עניים. וראה לקוטי לוי יצחק - אגרות ע' שנת. ראה שלשלת היחס תשל"ג: "מעורר לחדש המנהג של הענקת דמי חנוכה (לחנוכה געלט)". שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשנ"ז (תורת מנחם חט"ו ע' 321). נר ה' דחנוכה תשנ"ז (תורת מנחם חט"א ע' 303). ש"פ מקץ תשנ"ג (תורת מנחם חט"א ע' 337). י"ט כסלו תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 174). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 301 ואילך). אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ח ע' עה ואילך. ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65 הע' 80). ובכ"מ.

522. ראה שיחת ש"פ ויצא תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 153). 523. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). ושמ ביאר הטעם להוסיף בזה לתת כל יום אף שלא היה נהוג בעבר, כיון שחשכת הגלויות מתגבר. אך להעיר שבשנה שלאח"ז (תשמ"ט) לא חזר על הוראה זו - ראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). רק עורר ליתן בעוד ימים, ובקשר עם ענינה של אותה שנה (שנקראה גם ע"כ כ"ק אדמו"ר: "שנת הילד והילדה"). אכן בשיחת ש"פ וישב תשנ"ז (תורת מנחם תשנ"ז ח"ב ע' 51): "ההשתדלות לתת לילדים דמי חנוכה, עכ"פ שני ימים במשך ימי חנוכה, ומה טוב - בכל יום" וכו'. וראה גם שיחת ש"פ מקץ תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207) בדבר ה'הוספה בקיום המנהג דנתינת מעות חנוכה".

524. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשנ"ז (תורת מנחם תשנ"ז ח"ב ע' 51). וראה לנעיל בהערה הקודמת. וראה שיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24), שהיום שמוסיפים לתת בו יהיה כמה שיותר מוקדם, אם אינו שבת או מוצאי־שבת.

525. כפי מנהג רבותינו נשיאינו, שהיו נותנים דמי חנוכה בנה הרביעי או החמישי בלבד (והטעם שנתנו פעם אחת הוא כדי שיהיה בזה ענין של חידוש, וכאשר גם הוא נותן כפליים וכו' בליל זה אזי יש בזה ענין של חידוש) - ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

526. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 66). וראה גם שיחת כ"ק כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 63).

527. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 163). ושם, שיתנו לפני או אחרי שבת. אבל בשיחת ש"פ וישב תשנ"ז (ספר השיחות תשנ"ז ח"א ע' 194): "בכל יום, לבד בשבת (גם לא בדבר המותר, גזירה כו)". ומ"מ אינו סותר שיכולים לתת לפני ואחרי שבת.

528. ראה הלן פי"ג סמ"ו. 529. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24).

ושם, שזהו כדי "שלא להיכנס לספיקות בנוגע לטלטול המעות לפני הבדלה כו". ואין זו סתירה למבואר בשיחה שבהערה הקודמת, דלכאורה יש לומר ששם הוא באופן עקרוני, שניתן לחלק המעות גם במוצאי שבת, אלא שבתשמ"ט הציע להימנע מכך למעשה מטעם אחר. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם.

530. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשנ"ז (תורת מנחם תשנ"ז ח"ב ע' 88 ואילך). ושם (ע' 92) מובא, שגם אלו שכבר נתנו דמי חנוכה כדאי שיוסיפו לתת עוד, ובפרט לפי ערך הנחת ירוח החסידותי שמקבלים מבניהם וכו'. וראה גם שיחות: זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 95). ליל זאת חנוכה תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"ב ע' 47). יומן ארצות נפלאות ע' 75.

531. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 451 הע' 36. תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 132 בהערה. תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65.

532. שיחת כ"ק אדמו"ר ז"ך כסלו, בעת ה'יחידות', תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 48). וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשל"ל (תורת מנחם חט"א ע' 432) ש"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע נהג לתת דמי חנוכה לנכדותיו.

533. ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד, ולו על שם העתיד, ואולי זה גופא יסייע שיתקרב בהקדם - אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ח ע' קצה.

יג. שבת חנוכה [וראש־חודש טבת]

שנים מקרא ואחד תרגום

א. לאחר סיום אמירת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום קוראים מלבד הפטרת פרשת השבוע גם את הפטרת חנוכה, אותה קוראים בציבור. ובשנה זו, שהיא גם שבת ראש־חודש טבת - יש להוסיף גם פסוק ראשון ואחרון דהפטרת ראש־חודש ודהפטרת ערב ראש־חודש⁵⁴¹. ויש נוהגים לקרוא גם את ההפטרת דראש־חודש ודערב ראש־חודש במילואן⁵⁴².

תפילת מנחה דערב שבת

ב. מקדימים להתפלל מנחה לפני הדלקת נרות חנוכה⁵⁴³.
ג. מי שאין לו מנין מוקדם למנחה אלא רק סמוך לשקיעה, או שלא הספיק להתפלל לפני ההדלקה - ידליק נר חנוכה תחילה ולאחר מכן יתפלל⁵⁴⁴.
ד. בבית־הכנסת מדליקים את הנרות לאחר תפלת מנחה, במידה והיא נערכת לאחר פלג־המנחה⁵⁴⁵. ובאם היא נערכת לפני פלג־המנחה, יש להדליק את הנרות בבית־הכנסת בסמוך לשקיעה ובברכה⁵⁴⁶.

541. לפי ספר המנהגים ע' 25. וראה בהמובא ב"לקוט מנהגי חב"ד" על שנים מקרא ואחד תרגום (נדפס בסוף 'חמשה חומשי תורה - חומש רש"י, חזק תשע"ג) ס"ב:ג ובהערות שם. וס"ג.
אבל אין הכרח שיצטרכו לקרוא גם ההפטרת דראש־חודש ודערב ראש־חודש בשלימותן, וראה היום יום ל' סיון [שחל באותה שנה (תש"ג) בשבת], שקוראים "שתי ההפטרות", היינו פרשת־השבוע ושבת ראש־חודש ולא מזכיר גם ההפטרה דמחר חודש, ומשמע שאין קוראים כל ההפטרות השייכות לאותו יום. ולפ"ז, בנדודי, יקראו רק הפטרת הפרשה וההפטרה הנקראת בציבור [לרבות פסוק ראשון ואחרון דהפטרת ראש־חודש וערב ראש־חודש ראש־חודש, שהרי הטעם לקריאת ההפטרה לאחר אמירת שמות הוא "כדי שיהא בקי בה ויודעה, כי שמא יקראוהו למפטיר בבית הכנסת" (שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ו)]. וראה גם התקשרות גל' תתסו הע' 2.

542. שלדבריהם יש לקרוא את כל ההפטרות השייכות לאותו יום, ומביאים ראיה לכך משיחת ליל הושענא־רב תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א סי' 351). ועוד. ואכמה"ל. וראה לוח ימי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ובהע' 154.

543. ספר המנהגים ע' 71. וע"ש בהע' 26 בטעם הדבר.
544. ראה סידור של"ה וא"ר סי' תרעט. וכן נהג כ"ק אדמו"ר בשנת תש"ג עקב חזרתו מהאוהל סמוך לכניסת השבת (ראה יומן פקס א שיחה מעש"ק חנוכה תש"ג).

545. ראה לעיל בפנים פ"ט ס"ט.

546. ראה מג"א סי' תרעא ע"ס. וזאת משום שיגיעו בהמשך עשרה אנשים לתפילת ערבית.

לכל הפחות סכום סמלי של מטבע אחד, ובאם אפשר שיהיה של כסף⁵³⁴.

מ. גם הילדים יתנו דמי חנוכה בעצמם - כל אחד לחברו, לאחיו, לאחותו או לקרוביו⁵³⁵.

מא. אופן נתינתם > באם אפשר - מה טוב לתת את דמי החנוכה במטבע או נייר חדש⁵³⁶.

מב. ישנה מעלה בנתינת דמי חנוכה לילדים במטבע על פני שטר⁵³⁷.

מג. חינוך לצדקה וללימוד התורה > בנתינת מעות חנוכה יש להשתדל גם בחינוך למצות צדקה, על ידי שמסבירים לילדים שהגם שדמי החנוכה ניתנו לשימוש האישי, אבל בנוסף לכך שישתמשו בהמעות לצרכים שלהם (צרכי חול, ועאכו"כ צרכי קודש), בודאי יתנו חלק מהמעות לצדקה⁵³⁸.

מד. יש להסביר לילדים שנתינת הדמי חנוכה היא (גם) כדי שיוסיפו בלימוד התורה⁵³⁹.

מה. דמי חנוכה רוחניים > הילדים הגדולים שלאחר בר מצוה וכן הנשואים יבקשו מאביהם, וכן איש מאשתו ואשה מבעלה, "דמי חנוכה" בכך שיעשו מהבית בית של תורה עבודה וגמילות חסדים - בית חב"ד⁵⁴⁰.

534. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ו כסלו תש"ג (ע"פ סרט ההקלטה). היכל מנחם ח"ג ע' קסט. וראה גם התקשרות גל' שלה ע' 14.

וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז שהורה לחלק בשמו דמי חנוכה ע"ס 500 פראנק לתלמידי הישיבה: "ואם אפשר - מה טוב שיהיה במטבע או נייר חדש (ול העיר מהמתים ח"ו ע' צ"ו)".

535. שיחת כ"ק אדמו"ר אור ליום א' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 586).

536. ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז, ומציין לקובץ 'התמים' חוברת ו' ע' צו. וראה גם התקשרות גל' חי ע' 11. גל' תתקנט ע' 8.

537. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ח' דחנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 159), שיש חביבות צאל ילדים למטבע על פני שטר, ויש בזה משום חידוש והתפעלות והתרגשות. ע"ש. ולהעיר, שגם למבוגרים היה כ"ק אדמו"ר מחלק כדמי חנוכה מטבע אחד של דולר בנוסף לשטר של דולר לצדקה (ראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207 הע' 152). וראה גם שיחת ליל א' דחנוכה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 192).

538. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23 ואילך). כ"ח כסלו תשמ"ט (שם ע' 63 ואילך). וראה התקשרות גל' שלה ע' 14. גל' תלו ע' 10.

ולהעיר שכ"ק אדמו"ר לא הזכיר בפירוש שצריכים לתת מעשר מדמי חנוכה, אך נראה שמעיקר הדין, כיון שהנתינה היא בכדי שיוכז בכסף לעצמם, הרי שיש לחנכם לתת ממנו מעשר כספים. וכך מובא בכמה אחרונים. ולהעיר גם מהמובא לעיל סכ"ה אודות נתינת חומש ואף מעבר לכך לצדקה.

539. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

540. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ו' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 189).

מקום ההדלקה למתארחים

ה. זוג או משפחה המתארחים בשבת חנוכה מחוץ לביתם, באם הם מתארחים שם רק לסעודות השבת וחוזרים לישון בביתם - ידליקו את הנרות בביתם לפני שייצאו, לפני נרות השבת. ולכן לא ייצאו קודם פלג'המנחה, כדי שיוכלו להדליק ולברך בביתם⁵⁴⁷, וכן יישארו בביתם עד השקיעה, כדי ליהנות מנרות השבת, ואם יוצאים לפני השקיעה, ידליקו את נרות השבת בבית המארחים⁵⁴⁸.

וראה להלן סמ"ה לענין מקום הדלקתם במוצאי השבת.

אבל אם הם נשארים ללון שם - ידליקו מלכתחילה בבית המארחים, שם הם אוכלים וישנים⁵⁴⁹, ובאם מתארחים לאכילה במקום אחד ולשינה במקום אחר - ידליקו במקום שבו אוכלים⁵⁵⁰.

נר חנוכה ונר שבת

1. בערב שבת מקדימים את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁵⁵¹. ומכל מקום יש להיזהר שלא להדליק לפני פלג'המנחה⁵⁵².
2. נכון להסמיך את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁵⁵³. מאידך, יש להשתדל לא להדליק נרות חנוכה בסמוך מדי לשבת, כדי שהאשה תספיק להדליק את נרות השבת בזמן.

אכן, באם הבעל מתעכב בהדלקה והאשה חוששת שעלולה שלא להספיק להדליק

נרות שבת אם תמתין עד לאחר הדלקת נרות חנוכה - תדליק קודם את נרות שבת⁵⁵⁴.

שיעור השמן

ח. מדייקים ליתן לפני ההדלקה הרבה שמן בנרות כדי שידלקו לכל הפחות חצי־שעה לאחר צאת הכוכבים⁵⁵⁵. וכן נוהגים שהשמש הוא גדול ועבה יותר, שידלק אף הוא במשך הזמן שדולקים הנרות⁵⁵⁶.

ט. מאחר שלכמה דעות אין יוצאים ידי חובה אפילו בדיעבד באם לא נתן כמות מספקת של שמן בנר, לכן, באם כבר הדליק את הנרות וגילה שלא שם כמות מספקת של שמן - צריך לכבותם ולהדליקם שוב ללא ברכה⁵⁵⁷. ובאם בינתיים כבר קיבל עליו שבת - יכול לומר לאחר שעדיין לא קיבל שבת שידליק במקומו⁵⁵⁸.

שהייה ליד הנרות

י. בערב שבת אין מתעכבים ליד הנרות חצי שעה⁵⁵⁹.

דמי חנוכה

יא. הנותנים דמי חנוכה בכל יום, יתנו בערב שבת או ביום ראשון גם עבור יום השבת, אבל לא ביום השבת עצמו, גם לא בנתינת דבר המותר⁵⁶⁰.

554. בן איש חי פ' וישב ס"כ. וראה פסקי תשובות סי' תרעט אות א. וש"נ. וראה בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 231. ואכמ"ל.
555. לוח כולל חב"ד. וראה גם שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה ע' 314). ש"פ מקץ תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ב ע' 962).

556. ובפשטות הוא לפי שהטעם הפשוט לכך שמדליקים השמש הוא "כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון" (שו"ע סי' תרעג ס"א וע"ש במשנ"ב ובביה"ל), ולכן צריך לדלוך כל משך הזמן שהנרות דולקות למצותן, ובערב שבת צריך שידלוך שיעור זמן גדול יותר, ככפנים. ומכל מקום באם אין לו שמש כזה - אינו מעכב.

557. ראה שו"ע סי' תרעה ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ח. וראה ימי הלל והודאה פ"ב הע' 40. וע"ע לעיל בפנים פ"ו ס"ב ובהערות שם.

558. לפי שו"ע אדה"ז סי' רסג סכ"ה.
559. ספר המנהגים ע' 71.

בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 119 הע' 16 דייק מהלשון בהיום יום כ"ה כסלו שיש להתעכב מעט [ובפשטות באמירת "הנרות הללו" ליד הנרות הרי כבר מתעכבים מעט].
יש אומרים שכאשר יצא כ"ק אדמו"ר מביתו לאחר הדלקת נר חנוכה בערב שבת, היה מודיע לרבנית שמשאיר אותה כ"שומר" להיות ליד הנרות (התקשרות גל' שפה הע' 86. ספר המפתחות לשיחות קודש [זעליגסון] ע' 317).

560. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). ושם, שינתו לפניו את אחרי שבת. אבל בשיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 51): "בכל יום, לבד בשבת (גם לא בדבר המותר, גזירה כו)". ומ"מ אינו סותר שיכולים לתת לפני ואחרי שבת.

547. שדינן כמבואר לעיל פ"ח ס"ב, כבעל הבית המתארח לסעודה בלבד בבית חברו. וכ"כ בפסקי תשובות סי' תרעז אות ו' ובהערות שם וש"נ.

ומ"מ אם לא ידעו או עברו ויצאו קודם פלג'המנחה - יש מקום להקל בשעת הדחק שידליקו בבית המארחים, לפי המבואר לעיל הע' 268. ע"ש. וראה גם פסקי תשובות שם.

548. לפי שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ו. וראה שו"ת קנין תורה ח"ה סי' עב. פסקי תשובות שם הע' 69. וראה לעיל שם.

549. וגם אם הם יוצאים מביתם לאחר פלג'המנחה לא ידליקו בביתם, שהרי ההדלקה בימינו היא לפרסם את הנס לבני הבית, ומאחר שבזמן שהוא עיקר המצוה - לאחר צאת הכוכבים, לא יהיה איש בבית ובשעה זו מקום החיוב הוא בבית ההורים שם אוכל ויושן - אין להדליק אז בביתו (ראה פסקי תשובות שם הע' 73).

550. כמבואר לעיל פ"ח ס"ט.

551. טושו"ע סי' תרעט ס"א.

552. פרי חדש ריש סי' תרעט. משנ"ב סי' תרעב סק"ג. וראה לעיל פ"ד ס"ז.

553. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ה, ע' לח.

מקום הנחת החנוכייה והזתה

יב. בערב שבת יש להיזהר מאוד שהחנוכייה לא תהיה מונחת במקום שהרוח מצויה שם, כך שבפתיחת הדלת לא יכבו הנרות.⁵⁶¹

יג. נכון להניח את החנוכייה מלכתחילה במקום כזה שלא יצטרכו להזיזה ממנו במהלך השבת, שכן נר חנוכה שהודלק בערב שבת ונשאר דולק בבין השמשות הינו מוקצה ואסור לטלטלו במשך כל השבת, גם לאחר שכבה.⁵⁶² וכך גם החנוכייה, המגש שתחתיה, והכיסא שעליו היא מונחת אסורים בטלטול, משום שנחשבים ל"בסיס לדבר האסור" ואסור להזיזם ממקומם במהלך השבת.⁵⁶³

יד. יחד עם זאת, באם יש צורך במהלך השבת להשתמש בכיסא שעליו מונחת החנוכייה או להזיז אותו (לצורך מקום הכסא וכיו"ב)⁵⁶⁴, יש להניח על הכסא לפני כניסת השבת חפץ חשוב יותר מהמוקצה (כדלהלן)⁵⁶⁵, חפץ זה צריך להישאר שם במהלך זמן בין השמשות (מזמן השקיעה ועד לצאת הכוכבים)⁵⁶⁶. וכך הכיסא יהפוך ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁵⁶⁷ ויהיה מותר לטלטלו בשבת [לאחר שיכבו הנרות, כדלהלן סי"ט].

טו. כאמור, החפץ המותר שמניחים על הכסא צריך להיות חשוב יותר מהמוקצה, ולכן: בחנוכייה, כיון שהיא בטלה אל הנר והשלהבת, די בחפץ חשוב יותר מהשלהבת, שהיא המוקצה⁵⁶⁸, ואפשר להניח לצורך זה חלה - החשובה לאדם בשבת זו, שאוכל

ממנה בסעודת שבת, או ספר קודש שלומד בו בשבת וכיו"ב⁵⁶⁹.

טז. גם אם מדובר בחנוכייה יקרה, שנחשבת ל"מוקצה מחמת חסרון כיס" - אין צורך ליתן דבר העולה בחשיבותו ובשווייו על החנוכייה עצמה, אלא די בהנחת חלה (או ספר קודש כנ"ל), שהיא לצורך סעודת השבת וחשובה היא מהכל ודי בהנחתה כדי להופכו ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁵⁷⁰. אמנם יש הסבורים שבמקרה כזה אכן צריך להניח חפץ העולה בחשיבותו ובשווייו על החנוכייה עצמה וצריך לו לשבת, כגון גביע קידוש יקר או תכשיטים וכיו"ב⁵⁷¹.

יז. באם החנוכייה מונחת על מגש המיוחד לה, הרי מלכתחילה מיועד הוא אל המוקצה - החנוכייה שעליו, ואי אפשר להופכו לבסיס גם להיתר⁵⁷². ולכן, במקרה זה יש להניח את דבר ההיתר על הכסא לצד המגש, כדי שיוכל לטלטל את הכסא יחד איתם באם יצטרך את המקום⁵⁷³, ואם אינו צריך את מקום הכסא אלא צריך להשתמש בכסא עצמו, אזי יוכל לטלטל את החנוכייה עצמה בשינוי, כגון באחורי ידיו, כדלהלן.

באם המגש אינו מיועד רק לחנוכייה - במקרה זה ניתן להניח חלה וכיו"ב על המגש עצמו לצד החנוכייה, ולאחר שהנרות יכבו לטלטל את המגש והחנוכייה שעליו.

יח. גם במידה ולא הניח דבר נוסף העולה בחשיבותו על החנוכייה, ניתן לטלטלה בשינוי, כגון באחורי ידיו או באמצעות המרפקים וכיו"ב, או שיזיז את הכסא ברגליו דרך הילוכו⁵⁷⁴.

561. שמלבד שלא יצא ידי חובת ההדלקה (כמבואר לעיל פ"ג ס"ו) הרי שיש גם איסור שבת לא לגרום כיבוי הנרות - שו"ע סי' תרפ"ט משנ"ב שם סק"א.

562. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעט ס"א. ולהעיר במקדש פנימה ע' 23, שבשנים האחרונות, בהם הדליק כ"ק אדמו"ר את החנוכייה בפתח חדרו, הנה בערב שבת הוצב הכסא מעט בתוך החדר, בכדי לאפשר את סגירת הדלת בלי שיצטרכו להזיז את הכסא (אמנם הניחו על הכסא ספר קודש, אבל למעשה נמנעו מלהזיז את החנוכייה).

563. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ד. 564. אך אסור לטלטל את החנוכייה לצורך עצמה, כדי שלא תישבר וכיו"ב.

565. ראה שו"ע אדה"ז שם ובסי' שי סט"ו.

566. ואין הבדל אם היה זה לפני או אחרי הדלקת הנרות, והעיקר הוא שהיה מונח שם כל משך זמן בין השמשות. ולאחר־מכן ניתן להסירו - ראה לשון אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שי סט"ח. קצות השולחן סי' קיב ס"ב.

567. ראה המצוין לעיל הע' 563.

568. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שט ס"ד. סי' שי סט"ז.

569. אודות חלה - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז שם. אודות ספר קודש - נלמד מהנ"ל, וראה בקודש פנימה שכן היה אצל כ"ק אדמו"ר. וראה אגורה באהלך ח"א סי' יא במש"כ בזה.

570. כך משמעות שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. וכ"כ בקיצור הלכות שבת סי' רעז הע' 29. וע"ע קצות השולחן סי' קיב בדי השולחן סקכ"ד. שמירת שבת כהלכתה (מהדורה חדשה) פ"כ הע' רמב. קובץ כוננת מישרים ע' רפה ואילך.

571. ראה מה שדן בזה בשמירת שבת כהלכתה שם. וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה ג' א' ע' 45.

572. שאף אם ניתן עליו גם דבר היתר החשוב ממנה, אין בכוחו להפוך את המגש לבסיס לדבר המותר, שכן הוא משמש את המוקצה יותר מאשר את דבר ההיתר - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ד.

573. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ד.

574. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט סט"ו. וראה בקובץ הערות וביאורים שם ע' 48, שכתב עצה טובה, למנוע נפילת כוסות הזוכית ושבירתן, בכך שקודם השבת יתחבם לחנוכייה באמצעות פלסטילנה וכיו"ב, וכך לא יפלו בנשיאתה את החנוכייה.

לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" - כוללן יחד ואומר "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה וכו' וראשי חדשים לזכרון, ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים", אבל אם שכח רק אחת מהן - אינו כולל את השניה בנוסח הברכה.⁵⁸⁰

נזכר לאחר שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר תיבת "ברוך" בלבד - חוזר לראש⁵⁸¹, וכשחוזר לראש חוזר הן על "רצה" והן על "יעלה ויבוא", אך אינו צריך להזכיר שוב "ועל הניסים" [אלא אם כן שכח לומר גם "ועל הניסים"]⁵⁸².

שחרית

כה. מתפללים תפילת שחרית של שבת כרגיל, ובתפלת העמידה מוסיפים "יעלה ויבוא" "ועל הניסים".

כו. לאחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם (אף שהוא ראש־חודש) ובסיומו "ואברהם זקן" וכו'. כמו כן, לאחר "שיר של יום" ו"הושיענו" אומרים "ברכי נפשי" ולאחר מכן קדיש יתום.

קריאת התורה

כז. פותחים את הארון ומוציאים שלושה ספרי־תורה⁵⁸³, את הספר הראשון נותן המוציא לשליח־הציבור שיוליכו לבימת־הקריאה, ואת הספר השני נוטל הפותח את הארון בעצמו ומוליכו אחרי השליח־ציבור אל בימת־הקריאה, והספר השלישי יחזיק משהו מהקהל⁵⁸⁴.

כח. יש להשתדל שהספר הראשון שמוציאים מההיכל יהיה הספר מכון לקריאה הראשונה.

אולם אם טעו והתבלבלו בין הספרים, אזי יחליפו בין הספרים ויקראו תחילה בספר

יט. יודגש, כי ההיתרים הנזכרים אודות טלטול החנוכייה נאמרו רק לאחר שכבו הנרות, אך בעוד הנרות דולקים - אסור לטלטל אף לא את הכסא שעליו מונחת החנוכייה, מחשש שהזזת הנרות תגרום לכיבוי והבערה, אלא אם כן יעשה זאת באיטיות ובזהירות. אולם בחנוכייה עם נרות שעווה ניתן להקל ולהזיז, כל עוד אין ודאות שיכבו הנרות⁵⁷⁵.

תפילת ערבית

כ. קבלת שבת ותפילת ערבית - כרגיל, וכן ב"לכה דודי" אומרים כרגיל "גם ברינה ובצלה". בתפילת העמידה יש לזכור להוסיף "יעלה ויבוא" ו"ועל הניסים".

ברכת המזון

כא. בשבת חנוכה, שבשנה זו היא גם שבת ראש־חודש טבת, יש לזכור להוסיף בברכת־המזון "ועל הניסים", "רצה" ו"יעלה ויבוא".

כב. השוכח "ועל הניסים" בלבד⁵⁷⁶ - אינו צריך לחזור ולברך. השוכח "רצה" בלבד, אם נזכר קודם שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" - אומר ברכה בפני עצמה: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל לאות ולברית, ברוך אתה ה' מקדש השבת". באם התחיל ברכת "הטוב והמטיב" - צריך לחזור לראש ולומר "רצה" [ומזכיר גם "יעלה ויבוא"], אך אינו צריך להזכיר שוב "ועל הניסים" [אלא אם כן שכח לומר גם "ועל הניסים"]⁵⁷⁷.

כג. שכח ולא אמר "יעלה ויבוא" בלבד - אם נזכר קודם שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" - אומר ברכה בפני עצמה: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזיכרון", ללא חתימה⁵⁷⁸. אבל אם כבר התחיל את ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אמר תיבת "ברוך" בלבד - אינו חוזר ואינו אומר בתוך "הרחמן"⁵⁷⁹.

כד. שכח לומר הן "רצה" והן "יעלה ויבוא" ונזכר

⁵⁸⁰. שם סי"ג.

⁵⁸¹. בסעודה ראשונה ושניה, משא"כ בסעודה שלישית - ראה שם סי"ד.

⁵⁸². הגם שאם שכח לומר "יעלה ויבוא" בלבד אינו חוזר, כנ"ל סי"ג, מ"מ, כשחוזר לראש בשביל לומר "רצה" - צריך להזכיר גם של ראש־חודש לכתחילה, שבכל ברכת־המזון צריך להזכיר של ראש־חודש אף שאינו מברך בשביל ראש־חודש - שו"ע אדה"ז שם סי"ד.

⁵⁸³. שו"ע סי' תרפ"ד סי"ג.

⁵⁸⁴. כך נוהגים בבית־חיינו ובקהילות אנ"ש. וראה שערי אפרים שער י סי"ו.

⁵⁷⁵. ראה שו"ע אדה"ז סי' רסה סי"ו. סי' רע"ב סי"ב.

⁵⁷⁶. שאר דיני השוכח "ועל הניסים" - ראה לעיל פי"א סי"א ואילך. וש"נ.

⁵⁷⁷. שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ד. וראה גם לעיל בפנים פי"א סי"י ואילך.

⁵⁷⁸. ראה שם סי"ו.

⁵⁷⁹. שם סי"ב.

חצי קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספרי־התורה השני⁵⁹³.

לו. לאחר סיום גלילת הספר השני, פותחים את הספר השלישי וקוראים בו למפטיר⁵⁹⁴ בפרשה של הנשיא של אותו היום בלבד [בשנה זו: "ביום השישי"⁵⁹⁵], מגביהים וגוללים את הספר השלישי.

לז. לאחר מכן קוראים הפטרת "רני ושמחי"⁵⁹⁶, ומוסיפים אחר ההפטרה פסוק ראשון ופסוק אחרון של הפטרת שבת ראש־חודש (וכן מוסיפים את הפסוק "והיה מדי חודש בחדשו" לפני הפסוק האחרון ("ויצאו וראו") ולאחריו) והן פסוק ראשון ופסוק אחרון של הפטרת "מחר חודש"⁵⁹⁷.

לח. במקום שיש רק ספרי־תורה אחד, קוראים בו את כל הקריאות וגוללים אותו בין הקריאות, אומרים חצי קדיש מיד לאחר סיום עליית 'שביעי', ורק לאחר־מכן יגללו את ספר־התורה למפטיר ולאחר קריאת המפטיר מגביהים וגוללים אותו כרגיל⁵⁹⁸.

לט. באם יש רק שני ספרי־תורה - יקראו בספר הראשון בפרשת השבוע, לאחר מכן יניחו את הספר השני על בימת הקריאה ויעשו הגבהה וגלילה של הספר הראשון, בספר השני יקראו את הקריאה לראש־חודש ולאחריו יאמרו חצי קדיש⁵⁹⁹, לאחר מכן יעשו הגבהה וגלילה של הספר השני, ולאחר

המוכן לקריאה הראשונה, וזאת אף אם כבר הניחו את הספר על הבימה, וכך ינהגו גם אם קרתה הטעות בספר השני או השלישי⁵⁸⁵.

כט. לכתחילה יש לגלול את ספרי־התורה לפני התפילה, כדי למנוע טרחה דציבורא בגלילתו בציבור בשעת הקריאה⁵⁸⁶.

ל. לאחר שספרי־התורה מגיעים אל בימת־הקריאה, מניחים על הבימה את ספרי־התורה הראשון, ומוסרים את ספרי־התורה הנוספים למי שישבו עמם ויחזיקום עד שיגיע זמן הקריאה בהם⁵⁸⁷.

לא. אין מניעה שקטן יישב עם ספרי־התורה, ובלבד שיחזיקנו ביציבות ובכבוד⁵⁸⁸.

לב. בספרי־התורה הראשון קוראים לששה עולים בפרשת־השבוע [ובשנה זו: פרשת מקץ], כלומר, שהעולה ל'שישי' קורא עד סוף הפרשה.

לג. לאחר הקריאה, בסיום עליית 'שישי', מניחים את ספרי־התורה השני על בימת הקריאה ליד⁵⁸⁹ ספרי־התורה הראשון, אין אומרים חצי קדיש⁵⁹⁰, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספרי־התורה הראשון.

לד. לאחר סיום גלילת הספר הראשון⁵⁹¹, פותחים את הספר השני וקוראים בו לעולה השביעי בפרשת ראש־חודש מ"וביום השבת", "בראשי חדשיכם" וגו' עד "ונסכו" (במדבר כה, ט"ט)⁵⁹².

לה. לאחר מכן מניחים את ספרי־התורה השלישי על בימת הקריאה ליד ספרי־התורה השני [ואין צריך להניח את הראשון], אומרים

593. שערי אפרים שם.

594. שו"ע שם.

595. שו"ת צמח צדק סי' סח. משנ"ב סי' תרפד סק"ו. וראה לעיל פי"א סכ"ח שבדיעבד גם אם קרא נשיא של יום אחר - אין צריך לחזור.

596. שו"ע שם.

597. לוח כולל חב"ד.

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ב סי' ט"ז שח נסתפק בזה. אבל בלקוטי שיחות חל"ה ע' 187 ואילך האריך להוכיח מרשימת ההפטרות שנדפסה בהוראת כ"ק אדמו"ר הרי"צ (בסידור תורה אור מהדורת תש"א, לאחר כתיבת האגרת הג"ל בשנת תרצ"א) שלכסוף הכריע בספיקו ככפנים. וכן ביאר (שם ע' 190 ואילך) טעם הוספת ד' פסוקים דפסוקי שבת ראש חודש ופסוקי הפטרת "מחר חודש". ע"ש. יצוין, כי בהנהגת כ"ק אדמו"ר עצמו בזה היו שינויים במהלך השנים (ראה יומן משנת תשכ"ה - תשורה רבינוביץ, ב' כסלו תשע"ב, ע' 127).

598. א"א בוטשאטש שם. אלף המגן סי' תקפד סק"ה.

599. ויש לעיין אם צריכים להניח את הספר הראשון על בימת הקריאה בעת אמירת הקדיש, דלכאורה תלוי בטעם לכך שבדרך כלל אין מניחים את הס"ת הראשון על בימת הקריאה בעת אמירת הקדיש ביום שמוציאים ג' ס"ת, שנחלקו בזה הפרי מגדים אשל אברהם סי' תרפד סק"ה והחמד משה סי' קמז סק"ג. ואכ"מ. ולמעשה יש לשאול רב מורה הוראה כיצד לנהוג בפועל.

585. ראה לעיל פי"א סל"ה. ושי"נ.

586. לפי המבואר בשו"ע סי' קמד ס"ג, שאין גוללין ספרי־תורה בציבור.

587. שערי אפרים שם.

588. אגרות קודש ח"ג ע' קלח [לענין נתינה לקטן להחזיק ספרי־תורה "לאחר הגבה וכיו"ב"]. וראה מ"ש בזה בשערי אפרים שם. ספר חיים (להר"ח פאלאג'י, סי' ב ס"א). חקרי מנהגים אור"ח סי' לה (ח"א ע' רכז). אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד - קריאת התורה (נדפס בסוף תיקון קוראים בהוצאת חזק, תש"פ), סמ"ה. ושי"נ.

589. בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כב כתב שצריך להניחו משמאל לספרי־התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל־הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. וי"א שכך היה המנהג בבית־חיינו. אבל ראה התקשרות גל' תקצו ע' 13 הע' 7.

590. משנ"ב סי' תרפד סק"ט.

591. ראה שו"ע סי' קמז ס"ח. שערי אפרים שם סי"ב.

592. שו"ע סי' תרפד שם.

לבטלם במוצאי שבת זו וניתן לקיים ולהדליק את נרות חנוכה בבית לאחר מכן⁶⁰⁶.

מה. אורחים הלנים בבית המארחים בשבת, באם אמורים לחזור וללון בביתם במוצאי השבת - מוטב לכתחילה שיקדימו לחזור לביתם וידליקו שם את הנרות⁶⁰⁷, אבל אם מתעכבים בבית המארחים לאכול שם סעודת "מלוה מלכה" ויחזרו לביתם בשעה מאוחרת - מוטב שידליקו בבית המארחים בזמן ההדלקה⁶⁰⁸.

מו. דמי חנוכה > אין מניעה לתת דמי חנוכה במוצאי שבת, גם להמקיפים שלא לתת כסף במוצאי שבת, שכן מדובר בדבר מצוה, הנוגע לחינוך הילדים, וגם אם לא נותנים כסף בפועל אפשר לשוחח על דבר הנתינה שתהיה ביום ראשון בבוקר לאחר עלות השחר או הנציחמה⁶⁰⁹.

ד.ד.

"זאת חנוכה"

השלמת ענייני החנוכה

א. "זאת חנוכה" (לרבות מוצאו, עד חצות), הוא סיום וחזרת ימי החנוכה, וניתן להשלים בו את כל העניינים שנחסרו בימים הקודמים או שהיו יכולים להיעשות באופן משובח יותר⁶¹⁰, לרבות נתינת "דמי חנוכה"⁶¹¹, ובוודאי יש לנצל את השעות האחרונות של ליל "זאת חנוכה", כדי להשלים את "מבצע חנוכה", הן להשלים את מה שהחסיר והן לראות שעבודתו תהיה מושלמת יותר עד לתכלית השלימות⁶¹².

מאמר "זאת חנוכה"

ב. כ"ק אדמו"ר הורה אשר בקשר עם "זאת

מכן יחזרו ויקראו בספר הראשון למפטיר, ולאחריו יעשו הגבהה וגלילה⁶⁰⁰.

את הספר הראשון יגללו למפטיר לפני שמגיע זמן הקריאה בו, וכגון שיגלוהו בזמן הקריאה בספר השני⁶⁰¹.

"אב הרחמים" ו"צדקתך"

מ. בשבת זו אין אומרים "אב הרחמים" וכן במנחה אין אומרים "צדקתך".

ניגון "הנרות הללו"

מא. אין מנגנים את ניגון "הנרות הללו" בשבת⁶⁰², אך ניתן לנגן מהמילים "על ניסיד"⁶⁰³.

הוספה בצדקה

מב. בשבת חנוכה יש להוסיף בצדקה כראוי לשבת מיוחדת זו, על ידי נתינת מאכל ומשקה, או נתינת כפליים בערב שבת, או צדקה רוחנית, כגון עצה טובה או לימוד תורה⁶⁰⁴.

מוצאי שבת

מג. סדר הדלקת נרות חנוכה במוצאי שבת:

בבית הכנסת - נוהגים להדליק נר חנוכה לפני "עלינו לשבח" [ויודא המדליק שאמר "אתה חוננתנו", ואם לא אמר - יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול"] ולאחר מכן הבדלה [במקום שנוהגים לעשות הבדלה בבית הכנסת].

בבית - הבדלה, הדלקת נר חנוכה ואמירת "ויתן לך"⁶⁰⁵, וממחרים לחזור מבית הכנסת, כדי שלא לאחר את זמן הדלקת הנרות יותר מדי.

מד. שיעור קבוע המתקיים במוצאי שבת לאחר ערבית וכן במקומות רבים שהנהיגו לצפות במראות קודש מכ"ק אדמו"ר, אין צריך

606. ראה לעיל פ"ה סי"ד.

607. ראה חובת הדר פ"ב הע' סה.

608. וסומכים על כך שטרם פקעה קביעותם במקום זה ויכולים להדליק שם אף שיחזרו ללון בביתם - ראה הליכות שלמה הל' חנוכה פי"ד סי"ט. פסקי תשובות סי' תרעז סוף אות ד ובהע' 35. וש"נ.

609. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 91 וע"פ סרט ההקלטה). ולהעיר משיחת ש"פ וישב תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 194), שיתנו בערב שבת או ביום ראשון.

610. שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 214).

611. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 96).

612. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 90).

600. ראה רמ"א סו"ס תרסט.

601. ביאור הלכה סי' תרסט. כף החיים שם סקמ"א.

602. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 119 הע' 18 משיחת כ"ק אדמו"ר שבת חנוכה תשמ"ב (בהנחת התמימים באידיש, ומשום מה נשמט מההנחה בלה"ק).

603. כפי המובא ביומנים, בפרט מהשנים האחרונות שכ"ק אדמו"ר עודד בידו הק' בשירת מילים אלו.

604. שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86).

605. שיחת ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

606. ספר המנהגים ע' 71.

שיירי השמן והפתילות

ח. שיירי השמן והפתילות המושמשות שנותרו מנרות חנוכה הם מוקצה למצוה, ולכן אם לא התנה מראש שהמותר יהיה חולין - אין להשליכם בדרך בזיון ואין להשתמש בהם לדברי חולין ואף לא לצורך מצוה אחרת, אלא יש לשורפם במדורה בפני עצמה, ואם מסיבה כלשהי אינו יכול לשורפם - ישליכם שלא בדרך ביזיון⁶¹⁸.

ט. עם זאת, אין מניעה לשטוף את הכוסיות אף שנשאר בהם מעט שמן מרוח, כיון שאין בו שום קדושה⁶¹⁹.

י. כל האמור הוא בשמן שכבר הונח בתוך הנר והשתמש בו למצוה⁶²⁰, אבל אין כל מניעה להשתמש בשמן שנותר בבקבוק, שאין בו קדושה כלל⁶²¹.

יא. הכוסיות ששימשו לנרות חנוכה, וכן החנוכיה, אין לזרוקן בדרך בזיון, אלא יזרקם כשהם עטופים בשקית וכדו⁶²².

יב. גם בשיירי הפתילות והשמן של נרות חנוכה שדלקו בבית הכנסת או בהדלקות ציבוריות יש לנהוג כנ"ל, שהרי אף הם נרות של מצוה שמברכים על הדלקתם (מלבד מה שנוהגים להדליק בבית הכנסת בשחרית), אולם כשקשה הדבר מאיזו סיבה שהיא, ניתן להתנות לכתחילה שאינו מקצה למצוה רק את השמן (או כל חומר בעירה אחר) שדולק כשיעור ולא את מה שדולק מעבר לכך, וגם בדיעבד שלא התנה כן, המיקל יש לו על מי לסמוך⁶²³.

חנוכה" יש ללמוד את המאמר ד"ה ברוך שעשה נסים של כ"ק אדמו"ר הזקן עם הגהות והערות מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק המבאר העילוי דיום זה⁶¹³.

התוועדות

ג. "זאת חנוכה" הוא יום סגולה מיוחד ויש לערוך בו התוועדות חסידית⁶¹⁴.

תפילת שחרית

ד. מתפללים שחרית כבכל ימי החנוכה, ובקריאת התורה קוראים לכהן - "ביום השמיני" עד "מלאה קטורת", ללוי - "פר אחד" עד "גמליאל בן פדהצור", ולישראל - "ביום התשיעי" עד "כן עשה את המנורה".

נרות בית הכנסת

ה. ב"זאת חנוכה" נוהגים שלא לכבות בשקיעה את הנרות שדלקו בבית הכנסת במהלך היום אלא משאירים אותם דלוקים גם במוצאי החנוכה⁶¹⁵.

מוצאי "זאת חנוכה"

ו. אם התחיל בסעודה ביום השמיני של חנוכה (ואכל כזית לפני השקיעה) וגמשה סעודתו עד לאחר צאת הכוכבים - אומר "ועל הניסים" בברכת המזון, אבל אם כבר התפלל מעריב באמצע סעודתו - אינו אומר "ועל הניסים" בברכת המזון⁶¹⁶.

ז. בקריאת שמע-שעל המיטה במוצאי "זאת חנוכה" אומרים תחנון⁶¹⁷.

613. או חלק ממנו ועכ"פ שורות אחדות ממנו, והעיקר לחיות עם המאמר, שיכול להיות גם לפני הלימוד, ע"י עצם הידיעה שישנו מאמר זה - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86).

המאמר ד"ה ברוך שעשה נסים נדפס באור התורה (חנוכה) ח"ה תתקנ"ב, והביאור בענין זאת חנוכה נמצא בו באות ד (ע' תקסב, א). וכן נמצא ביאור ענין זאת חנוכה בלקוטי תורה דרושי שמיני עצרת פח, ב. ומאמר מכ"ק אדמו"ר המיוסד על מאמר זה - ד"ה ברוך שעשה נסים תשמ"ג (נדפס בקונטרס חנוכה תשמ"ח - ספר המאמרים מלוקט ח"ב ע' ריא, ובתורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט ע' קעח).

614. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר שבת חנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 716). וראה גם שיחת ש"פ מקץ זאת חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 88 ואילך).

615. יומן תשכ"ה, הובא בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 118, שכך הורה כ"ק אדמו"ר.

616. שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ז.

617. לפי שיחת כ"ק אדמו"ר פסח שני תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג

ח"ג ע' 14).

618. בשו"ע סי' תרעז ס"ד שעושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, אמנם עיקר האיסור הוא להשליכו בדרך בזיון, אלא שהמנהג הוא לשורפו, כמבואר בשדי חמד מערכת חנוכה סק"ט בשם כמה פוסקים, אבל מעיקר הדין יכול להשליכו שלא בדרך ביזיון, היינו שיעטפנו בשקית אטומה וכדו', וכך יעשה כשמאיוזו סיבה אינו יכול לשורפו.

619. ראה פסקי תשובות סי' תרעז אות יב.

620. אבל אם הניחו בנר ולא השתמש בו לבסוף - אין בו קדושה, דהזמנה לא מילתא היא, כמבאר במשנ"ב סי' תרעג סק"א.

621. ביה"ל סי' תרעז ד"ה הצריך.

622. פסקי תשובות שם.

623. לפי משנ"ב סי' תרעב סק"ז.

סדר הדלקת נרות חנוכה

א. מי מדליק?

או פת בשיעור כביצה (54 גרם) וכן אין לישון או לעשות מלאכה.

< כל גבר מגיל בר-מצוה מדליק נר חנוכה בעצמו, ומחנכים גם ילדים קטנים שידליקו בעצמם.
< נשים ובנות יוצאות בהדלקת הבעל והאב.

ו. סדר ההדלקה

< בני הבית צריכים להיות נוכחים בשעת ההדלקה, לעמוד ולהאזין לברכות.

ב. מקום ההדלקה

< מברכים ומדליקים בעמידה.
< מדליקים את השמש ומחזיקים אותו ביד ימין (איטר מחזיק בשמאל) ומברכים את ברכות ההדלקה.

< מניחים את החנוכייה על כסא או שרפרף בגובה שבין שלשה לעשרה טפחים (בין 24 ל-80 ס"מ), בחלל פתח הסלון או המטבח (והילדים - בפתח חדרם), בצד שמאל - מול המזווה.

< מתחילים להדליק רק לאחר סיום אמירת כל הברכות.

ג. הכנת החנוכייה

< בלילה הראשון מדליק את הנר הימני שבחנוכייה, מהלילה השני ואילך מדליק משמאל לימין.

< נכון להכין את החנוכייה קודם השקיעה כדי שתהיה מוכנה בהגיע זמן ההדלקה.
< הנרות משמן זית, והשמש - משעווה.
< יש לוודא שכמות השמן שבנרות תספיק ל-50 דקות לפחות.

ז. לאחר ההדלקה

< לאחר סיום הדלקת כל הנרות מתחיל באמירת נוסח "הנרות הללו", ונהוג לאמרו בניגון הידוע.
< יש להתעכב ליד הנרות כחצי שעה. בזמן זה "יש להאזין למה שהנרות מספרים" וללמוד תורה על ידם.

< הנרות עומדים בחנוכייה מימין לשמאל, מעמידים קודם את הנר 'החדש' של אותו לילה.

< על הנשים להימנע מעשיית מלאכה במהלך 50 דקות הראשונות מהדלקת החנוכייה. המלאכות שנאסרו: תפירה, סריגה, כיבוס וגיהוץ. אך בישול, אפיה וכיו"ב מותר.

ד. זמן ההדלקה

< מדליקים את הנרות בין מנחה לערבית, לאחר השקיעה [בשנה זו: לאחר השעה 16:37-16:40 לפי אופק תל אביב].

ה. לפני ההדלקה

< חצי שעה לפני זמן ההדלקה אין לאכול מזונות

ברכות ההדלקה

1) בָּרוּךְ אַתָּה אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה.

2) בָּרוּךְ אַתָּה אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבְרָהָם בְּיָמֵינוּ הָהֵם בְּזִמְנוֹ הַזֶּה.

בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נר חנוכה בשנה זו]:

3) בָּרוּךְ אַתָּה אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהִחְיֵנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְיָמֵינוּ הַזֶּה.

סדר הדלקת נרות חנוכה בערב שבת ובמוצ"ש

ל'בסיס לדבר האסור' ונאסרים
בטלטול בשבת. ולכן, אם ירצה
להזיז את החנוכיה יכול:

(א) להניח את החנוכיה על מגש
רגיל (שאינו מיועד תמיד לנרות)
או על כסא, ומבעוד יום להניח
שם גם חלה (או ספר קודש הנצרך
לשבת). ואז, לאחר שהנרות כבו,
יוכל לטלטל את המגש או הכסא
עם החנוכיה שעליו.

(ב) להזיז את הכסא או לטלטל את
החנוכיה בשינוי, דהיינו באחורי
ידיו או ברגליו וכיו"ב.

שימו לב! ניתן להזיז את החנוכיה
באופנים הנ"ל רק לאחר שהנרות
כבו!

ח. במוצאי שבת:

בבית הכנסת - מדליקים נרות
חנוכה לפני "עלינו לשבח". בבית -
הבדלה, הדלקת נרות חנוכה ואח"כ
אמירת "ויתן לך".

א. מתפללים מנחה לפני הדלקת נרות
חנוכה.

ב. הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת
- רק לאחר 'פלג המנחה' (15:36)
באזור תל-אביב. אם התפללו
מנחה מוקדם יותר - יש להדליק
בבית הכנסת לפני כניסת השבת.

ג. מי שאין לו מנין לתפילת מנחה
לפני ההדלקה - ידליק נרות חנוכה
בביתו, ואחר כך יתפלל מנחה
במנין בבית הכנסת.

ד. זמן ההדלקה בבית - לפני הדלקת
נרות שבת, החל מ'פלג המנחה'
(15:36 באזור תל-אביב).

ה. יש להקפיד שיהיה מספיק שמן
בנרות על מנת שידלקו [לפחות]
עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

יצוין, כי כוסיות השמן המצויות
כיום בחנויות, דולקות זמן מספיק.

ו. בערב שבת אין מתעכבים חצי שעה
סמוך לנרות.

ז. מגש, כיסא או שרפרף וכיו"ב
שהונחה עליהם חנוכיה - הופכים

לכל פרטי ודיני ההדלקה בערב ומוצאי שבת חנוכה
עיין בפרק י"ג במדריך

מתארחים בהנחה

הנהיגות להדלקת נרות הנוחה למתארחים

הבהרה: להלן תקציר בלבד, לכל פרטי ודיני המתארח יש לעיין בפרק ח' במדריך

משפחה המתארחת

המתארחים לסעודה:

לכתחילה: מדליקים בביתם בזמן ויוצאים.
בדיעבד: מדליקים בחזרתם לביתם גם אם חלק מבני הבית ישנים.
בשעת הדחק: מדליקים בבית המארחים

המתארחים ללינה:

מדליקים בבית המארחים
אם יוצאים מהבית אחרי השקיעה
ידליקו בבית בזמן ורק אח"כ ייצאו.

יחיד המתארח

אשה:

לנה בביתה

לא מדליקים בביתה
תדליק בביתה

אם מדליקים בביתה
יוצאת בהדלקה זו וטוב שתהא נוכחת בהדלקה במקום שנמצאת

לנה בבית אחר

אם לא מדליקים בביתה
תשתתף בפרוטה בהדלקת המארחים או שתדליק בעצמה

אם מדליקים בביתה
יוצאת בהדלקה שבביתה וטוב שתהיה נוכחת בהדלקה במקום שנמצאת

גבר:

לן בביתו
מדליק בביתו

לן בבית אחר
מדליק בעצמו בבית המארחים. אם יוצא מביתו לאחר השקיעה ידליק בביתו ורק אח"כ ייצא.

המתארח/ים לשבת

המתארחים לכל השבת:

במוצ"ש

עדיף לחזור ולהדליק בבית. אך אם מתעכבים לסעודת מלווה מלכה - ידליקו בבית המארחים בזמן.

בערב שבת

מדליקים בבית המארחים.

המתארחים לסעודה בלבד:

ידליקו בביתם אחרי פלג המנחה, ואם מוכרחים לצאת קודם לכן - ידליקו אצל המארחים.

הנוסע/ת לרבי או למקום שיש הפרשי שעות מההדלקה בביתו ראה במדריך פ"ח סי"ג

בית דין רבני חב"ד
בארה"ק ת"ו

בית דין רבני חב"ד מוביל את הטיפול
בנושא הבוער בישיבות 'תומכי תמימים' בארץ הקודש

אתגר הגיוס

סדרת אסיפות, בדיקות, דיונים וניסיונות גישור והגעה להבנות מאחורי הקלעים, פריסת המצב ונקודות ליישום במכתב נרחב לחסידי חב"ד - וביקורים בישיבות 'תומכי תמימים' כדי להזק ולהעביר מסרים פרקטיים לבחורים | בית דין רבני חב"ד בחזית הטיפול בנושא שמטריד משפחות רבות - לאור ביטול חוק הגיוס, המעצרים וצמצום האפשרויות לנסיעה לרבי

בתקופה האחרונה נקלעו תלמידי ישיבות 'תומכי תמימים' בארץ הקודש למצב מאתגר בעקבות ביטול חוק הגיוס. הגיעו הדברים לידי כך שמספר בחורים חב"דים אף נעצרו. מאחורי הקלעים, כבר תקופה ממושכת וארוכה, מוביל בית דין רבני חב"ד פעילות בנושא, יחד עם עסקני חב"ד, לאור הדרכותיו הברורות של הרבי.

הפעולות שנעשות, במטרה להגיע להבנות מתאימות מול צה"ל שיאפשרו לבחורים את הנסיעות לרבי ולשנת ה'קבוצה' וכן הסדרת מעמדם, נמשכות בכל עת, כשבמקביל נעשה מאמץ להנגיש באופן מפורט ונהיר לבחורים איך לנהוג בנושא.

בתום סדרה ארוכה של דיונים ואסיפות נרחבות ומגוונות, פרסם בית הדין מכתב נרחב לחסידי חב"ד עם מספר נקודות מרכזיות על קצה המזלג. המכתב מתפרס על פני שני עמודים ומופיע גם כאן לקריאה בשלמותו. עולה ממנו הצורך שיש לבחורים להתמסר בתקופה זו של חייהם ללימוד התורה, עד מסירות נפש, כאשר אפשרות של גיוס לצה"ל היא אחרי חתונה ושנת לימוד בכולל.

במקביל, בשבועות האחרונים, ביקרו משלחות של חברי בית דין רבני חב"ד בישיבות חב"ד בכל רחבי הארץ. הרבנים נועדו עם צוותי הישיבות לשיחות עדכון מפורטות על הנעשה מאחורי הקלעים ולמתן מספר כלים פרקטיים שגובשו להתמודדות. בהמשך התקיימו כינוסים יחד עם התלמידים בכל ישיבה, בהם חיזקו הרבנים את התלמידים, מנטלית ותודעתית, בהתאם להשקפתו הטהורה של הרבי.

אחת מאסיפות בית הדין לאחרונה בנושא הגיוס,
בהשתתפות גורמים המעורים בפרטים

בית דין רבני חב"ד בארה"ק ת"ו

י"ד מנחם אב ה'תשפ"ה

כ"ה

אל הורי התמימים ותלמידי התמימים שיחיו

שלום וברכה!

במשך שנים רבות היה קיים בארץ הקודש ת"ו מתווה אשר בעת שבני הישיבות ואברכי הכוללים עוסקים בתורה בישיבות ובכוללים באופן של 'תורתם אומנותם', שירותם הצבאי נדחה. מתווה זה גובש מתוך הכרה בכוח לימוד התורה להגן על עם ישראל בכלל, ועל חיילי ישראל המשרתים בחזית בפרט.

לצערנו הרב, מפאת סיבות שונות בוטל המתווה האמור, ובכללו בוטל גם המתווה שבאמצעותו נסעו תלמידי התמימים לרבי במהלך השנה ולשנת ה"קבוצה".

לאור חוסר הבהירות השורר במצב מורכב זה, קיימו חברי בית הדין פגישות והתייעצויות רבות עם ראשי ומנהלי הישיבות וכן עם עסקני אנ"ש אשר עסקו בשנים האחרונות בפרטי הדברים מול הגורמים השונים, והניסיונות שלנו להסדיר את המצב מול הנהגת הצבא נתקלו בקשיים ולא צלחו.

לנוכח המצב שנוצר ודברי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בנושא, דעת בית הדין הינה כדלקמן:

תפקידם של תלמידי הישיבות עד זמן נישואיהם ופרק זמן לאחר נישואיהם הוא ללמוד תורה נגלה וחסידות בישיבות הקדושות ללא הפרעות מבית ומחוץ. תפקיד זה הינו חלק ממערך ההגנה והשמירה על עם ישראל בכל הדורות. פעמים רבות ביאר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כי תלמידי הישיבות והכוללים אינם משתמטים מהמערכה, אלא אדרבא - בלימוד תורתם הם נושאים וממלאים את תפקידם החיוני בהגנה על עם ישראל בארץ ישראל. לימודם של בני הישיבות אינו רק זכות, אלא אף חובה ממשית המוטלת עליהם לצורך ההגנה על עם ישראל. כך היה עד עתה, וכך ימשיך להיות בעזרת ה'.

הדברים נכונים ביתר שאת בתקופה זו, בה מתנהלת מלחמה נגד אויבי ישראל בכמה חזיתות, ונדרשת שמירה והצלחה יתירה לבני ישראל בעולם כולו, ובפרט בארץ ישראל. ידועים דברי חכמינו ז"ל בגמרא (סנהדרין מט, א): "אילמלא דוד, לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב, לא עסק דוד בתורה" וכו' (ועל פי פירוש רש"י שם - שזכותו של דוד שעסק בתורה עמדה ליואב במלחמותיו).

בני הישיבות והכוללים פועלים במערכה על ידי לימוד התורה, יחד עם החיילים בצבא אשר מגינים בגופם עד כדי מסירות נפש על עם ישראל בארץ ישראל.

בנוסף להנ"ל גם לאחר שנות הלימוד בישיבה, התפקיד הכללי והמרכזי שהועיד הרבי לכל חסיד הינו לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות, ולהתמסר לטובתו של כל יהודי בגשמיות וברוחניות.

מן הראוי לציין את הידוע והמפורסם שרבים מחסיד חב"ד שירתו או משרתים בצבא לאחר נישואיהם ולאחר תקופת הלימוד בישיבה ובכולל, וגם זה צריך להיות במסגרות המתאימות ליהודי חסיד וירא שמים, וכאמור למרות ניסיונות רבים של עסקני אנ"ש לאורך השנה האחרונה לגבש מתווה שיוכל להמשיך את המצב שהיה שנים רבות, נתקלנו בקשיים רבים מול הגורמים הרלוונטיים.

בית דין רבני חב"ד בארה"ק ת"ו

בנוגע למעשה:

א. דבר ברור שעל פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, על הבחורים והאברכים הצעירים להמשיך בלימודם בישיבות ובכוללים, ובכך הם מסייעים למערך ההגנה על ארץ ישראל והדריים בה.

ב. כל השתלבות במערך השמירה הגשמית בצבא ובכוחות הבטחון, (כמובן, לאחר התייעצות עם משפיע/עשה לך רב), שייכת לאחר הנישואין ולאחר תקופת הלימוד בישיבה ובכולל, וגם אז במסגרת המתאימה ליהודי חסיד וירא שמים.

ג. אין לקחת חלק בתוכניות שלא מאפשרות לימוד בישיבה עד לחתונה ולימוד בכולל לתקופה אחרי החתונה.

ד. בתוקפה זו בה "החושך יכסה ארץ וגו'" וישנם בחורים רבים שמקבלים צו גיוס, עליכם תלמידי התמימים לזכור את תפקידכם ולהגביר את התמסרותכם לתפקידכם החשוב והחיוני של לימוד התורה נגלה וחסידות בלי להתפעל ממניעות ועיכובים מבחוץ, עליכם לשאוב כח מדברי ימי חסידות חב"ד אודות הנהגת רבותינו נשיאנו והנהגת החסידים בדורות הקודמים שמסרו את נפשם בעמידה איתנה נגד פשרות בחינוך לתורה מצוות בדרך החסידות.

ה. הבחורים הצעירים שקיבלו צו ראשון נכון שיתייצבו וימנעו בכך מסנקציות מיידיות.

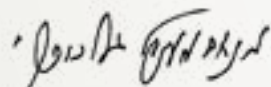
ו. תלמידי הקבוצה הבעל"ט ה'תשפ"ו, יתייעצו עם הנהלת הישיבה ועסקני אנ"ש איך לנהוג בקשר לנסיעה לחצרות קודשנו, וכן תלמידי הקבוצה של שנה זו ה'תשפ"ה הנמצאים כעת בחצרות קודשנו, יתייעצו עם המשפיע/עשה לך רב ועסקני אנ"ש איך לנהוג בקשר עם החזרה לארץ הקודש.

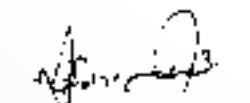
ז. תלמידי התמימים שנסיעתם לחצרות קודשנו לחודש תשרי עלולה לסכן את המשך לימודם בישיבות - נכון להימנע מהנסיעה לעת עתה.

ח. בעז"ה בימים הקרובים עסקני אנ"ש שפועלים בדבר, יגבשו נציגים מכל ישיבה שישימו כתובת לתלמידי הישיבה עבור השאלות העולות והפתרונות האפשריים בכפוף לכל הנ"ל.

ויהי רצון שנזכה בקרוב לחזות בנאמר על מלך המשיח: "וילחם מלחמות ה'..." וניצח כל האומות שסביביו" (רמב"ם הלכות מלכים, פרק יא, ד), בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

בברכה,

הרב מנחם מענדל גלוקובסקי

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי

הנהלת בית הדין

בשם בית הדין

מעשרים בקלות!

מצטרפים לאלפי החברים
ב'קרן המעשרות חב"ד'
ומוסיפים בהידור הפירות והירקות!

מה אנחנו עושים בשבילכם?

הסכם הלוואה עם גבאי צדקה
המעניק לעניים את המעשר
עני' (בשנות מעשר עני)
שתפרישו ומאפשר לכם לאוכלו.

הסכם הלוואה עם לוי
המעניק לו את המעשר
ראשון שתפרישו
ומאפשר לכם לאוכלו.

ייעוד מטבעות לחילול
'מעשר שני' (עם פרוטה
חמורה), הניהול, הפיקוח
והטיפול על ידי הקרן.

מגנט נוסח מהודר
ומדריך מיוחד
ישלח אליכם בדואר
לאחר הרישום.

שימו לב!
מנוי לשנתיים
במחיר מוזל

הצטרפו כעת
לקרן הייחודית:

Kerenm.org

072-2770102

או חפשו בגוגל: קרן המעשרות חב"ד

קרן המעשרות חב"ד - בפיקוח בי"ד רבני חב"ד

וטמאים פיד טהורים

השקעה אחת, טהרה לדורות.

להשתתפות בפעילות הטהרה ותרומות הנצחה

חייגו עכשיו ל'מרכז מקוואות חב"ד' ☎ 077-230-3444

או חפשו בגוגל: תרומה למקוואות חב"ד

הזכות שלך!

הקדישו לע"נ / לרפואת / לזכות בני משפחתכם

במדריך ההלכתי של רבני חב"ד
המופץ בעשרות אלפי עותקים בכל רחבי הארץ
ומחולל מהפכה של ממש
בידיעת ויישום הלכות ומנהגי חב"ד

כדי להמשיך הלאה אנו זקוקים להשתתפות שלכם
חייגו עכשיו וקבלו זכות נפלאה: 055-4335700

המדריך ההלכתי להנוכה תשפ"ו מוקדש

לרפואה שלמה ומהירה של
ר' ישראל דוב בן בת-שבע שרלוט
ושושנה בת נונה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' סעדי'ה ב"ר מחפוד ע"ה
ג'רופי
נלב"ע י"א אדר ראשון ה'תשפ"ד

לעילוי נשמת
חלפו יורם בן חואטו ויקטור
נלב"ע י"ט אדר ב' תשפ"ד

לזכות
גדי בן אילנה
ולרפואה שלמה
לאילנה בת נעמי

לזכות
יהושע בן חיה רייזל
וזוגתו
חיה אלישבע בת שרה

חיה רייזל בת פסיה,
יחיאל מיכאל בן דינה רבקה
שטערנא שרה בת דינה רבקה,
שיינא בת דינה רבקה,
חנה פעסיא בת חיה אלישבע

לברכה והצלחה בכל
ולמילוי משאלות ליבם לטובה
בטוב הנראה והנגלה

חנוכה כהלכה!

יש לכם שאלות
בהלכות חג החנוכה?

מוקד הלכה זמין לשאלותיכם
במגוון דרכי התקשרות:

דואר אלקטרוני
בשליחת שאלה
למוקד:
halacha144@gmail.com

הודעות SMS
בשליחת הודעה
למספר המוקד:
055-7000144

מענה טלפוני
בחיוג
למספר המוקד:
055-7000144

אפליקציה
הורידו עכשיו בחנות
האפליקציות:
מוקד הלכה חב"ד